

TRÜ NSV Liidu ajaloo kateeder

Bolševistlik ajakirjandus Eestis
Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni
ettevalmistamise perioodil

Diplomitöö

Henn Moora
ajaloo osak. v kursus

TRÜ NSV Liidu ajal.
kat. nr. 1178.

Tartu 1952

Sissejuhatus.

Bolševistlik ajakirjandus on suurima tähtsusega relvaks rahvakultade mobiliseerimisel võitlusesse bolševike partei poolt näidatud eesmärkide saavutamiseks. On üldiselt tuttav meie ajakirjanduse võitlev ja organiseeriv osa sotsialismi ülesehitamisel, suure Isamaasõja aastail ning pärast sõjaajaksel rahvamajanduse taastamise ja arendamise perioodil. Käesoleval ajal täidab bolševistlik ajakirjandus aega oma vastutusrikkast osa kommunismi ülesehitamisel, rakendades kogu oma jõu bolševike partei poolt justitatud põhiülesannete täitmisele: kommunismi majandusliku baasi rajamisele stalinlike suurehituste eduka teostamise abil, nõukogude rahva kommunistlikule kasvatusel ning Nõukogude Liidu rahvaste ja kogu maailma progressiivse inimkonna innustamisele ja organiseerimisele võitluse rahu eest.

Bolševistlik ajakirjandus erineb printsiipsaalselt kodanlikust ajakirjandusest. Kodanlik ajakirjandus seisab eemal rahvast, ta taotleb rahvamasside eemaldamist poliitilisest võitlusest. Kodanlik ajakirjandus on, sõltuvalt oma juüidest õigustada ja tugevdada kodanlikku

korda, läbi imbunud valest ning võltsinguist. Bolševistliku ajakirjanduse üleolek, tema tugevus ja läbilöövus seisab selles, et ta oma tegevuses tugineb kõige eesrindlikumale, teaduslikule maailmavaatele, Marxi-Engelsi-Lemini-Stalini kõikevõitava õpetusele, olles võimsaks teguriks töötajate õpetamisel marksismi-Leminiismi vaimus. Edasi seisab bolševistliku ajakirjanduse jõud tema tööarmastuses, selles, et oma olemasolu esimestest päevadest peale on ta tõepäraselt ja teaduslikult selgitanud kõiki ühiskondliku elu nähtusi. Väljendades töötava rahva miljoniliste hulkade elulisi huve ja vajadusi, ei kardab bolševistlik ajakirjandus kõnelda rahvale tõe. Tööarmastus on põhiline väärtus, mis teeb bolševistliku ajakirjanduse tõeliselt rahvalikuks, massiliseks ajakirjanduseks.

Vastandina kodanlikele ajakirjandusele on bolševistlik ajakirjandus lahutamatu seotud rahvaga, sest kogu tema tegevus on suunatud nõukogu sotsialistliku korra ülesehitamisele ja tugevdamisele, mis täielikult ühitab töötava rahva eluliste huvidega.

Bolševistlik ajakirjandus on avalikult ja tõrjumata parteiline ajakirjandus, mille olemasolu pole mõeldav väljaspool rahva huve ja partei ees seisvaid ülesandeid. Bolševistlik ajakirjandus on partei tähtis abiline, sest ta loob „... nähtamatu sideme

partei ja töölisklassi vahel, — sideme, mille mõju on võrdne mistahes massilist laadi ülekandeaparaadiga." ¹ Sellist seost tuleneb ka bolševistliku ajakirjanduse määratu organiseeriv tähtsus, mis on oluliseks teguriks tema tugevusel ja läbilöövusel. Bolševistlik ajakirjandus innustab töötajaid enmastalgavale tööle, kasvatab neid nõukogude patriotismi vaimus, õpetab neid teadlik olema üldriiklikest huvidest ja isiklike ning ühiskondlike huvide harmoonilisest seostumisest. "Ajakirjandus on kõige tugevam relv, mille abil partii iga päev, iga tund räägib töölisklassiga temale oma ses ja vajalikus keeles. Teisi vahendeid siduda vaimsete niitidega parteid ja klassi, teist säärast painduvat aparaati ei leidu." ²

Bolševistlik ajakirjandus on läkinud kuulsusrikka tee. Olles oma tekkimise erimeestest päevadest peale parteile kindlaks toeks, võib bolševistlik ajakirjandus õigusega olla uhke oleviku kõrval ka oma võitlusrohkele minevikule.

Erimesed bolševistlikud ajalehed, Lenini "Iskra" ja Stalini "Brdzola" omasid otsustavat tähtsust revolutsioonilise töölise liikumise juhtimisel. Hinnates bolševistliku ajalehe suurt tähtsust tugeva marksistliku partii loomisel ja töölisklassi revolutsioonilise võitluse juhtimisel, kirjutas

¹ J.V. Stalin, Teosed 4. k., lk. 197.

² Sealsamas.

Lenin: „Ajaleht on mitte ainult kollektiivne propagandist ja kollektiivne agitaator, vaid samuti ka kollektiivne organisatsioon.“³ See põhimõte on olnud aluseks bolševistlikule ajakirjandusele kogu tema ajaloos kestel.

1912. a. hakkas ilmuma seltsimees Stalini toimetusel massiline töölisajaleht „Pravda“, mis kasvatas üles terve revolutsioonilise proletariaadi põlvkonna, luues eeldused Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võiduks. Valmistades ette massilise bolševistliku ajalehe väljandumist, kirjutas seltsimees Stalin 1909. a. sellise ajalehe kohta: „Aga et ta tõesti võiks tööd juhtida, selleks on vaja, et talle süstemaatiliselt saabus kohtadelt järelepärimisi, teateid, kirju, sõnumikke, kaebusi, proteste, töökavasid, massu eritavaid küsimusi jne., et ajalehe ja kohtade vahel oleksid kõige tihedamad niidid...“⁴ „Pravda“ oli just selliseks massilise töölisajakirjanduse võrguga aktuaalseks ja võrthavaks ajaleheks. „Pravda“ ei kasvatanud üles mitte ainult terve revolutsiooniliste kaadrite põlvkonna, vaid ta kasvatas ka terve rea kohapealseid bolševistlikke ajalehti, suunates ja abistades neid, andes neile hulganat eeskujus. Teiste hulgas tugevnes ja arendas kindla kuu „Pravda“

³ V.I. Lenin, Teosed 5. k., lk. 10.

⁴ J.V. Stalin, Teosed 2. k., lk. 153.

eeskujul ja juhendusel ka bolševistlike ajakirjandus Eestis.

Eesti tööliklassi tutvustas bolševistliku ajakirjanduse traditsioonidiga erimesena M. J. Lemini, kes oma Tallinnas viikimise ajal lehtas sisse tööliste hulgas Lemini „Iskrat“. „Iskra“ eeskujul lõi Eesti tööliklass 1905.-1907.a. kodanlik-demokraatliku revolutsiooni päevil oma ajakirjanduse, alguil Peterburis, kus 1905.a. lõpul ilmus bolševistlik ajaleht „Edasi“ ja hiljem ka Eestis, kus 1906.a. ilmus VSDTP Tallinna komitee häälkandja „Sotsialdemokrat“. Kuid tsaarivalitsuse alalise jälestuse all ei saanud need ajalehed ilmuuda pikemat aega ja sulleti peagi tsaaripolitsei poolt. Lühiajalise tegevuse tõttu ei jõudnud „Edasi“ ja „Sotsialdemokrat“ kujuneda massilisteks töölisajalehtedeks, mis oleksid olnud võimalised organiseerima ja juhtima kogu Eesti proletariaadi revolutsioonilist võitlust.

Peagi sulleti tsaaripolitsei poolt ka 1906.-1907.a. Peterburis väljaantud ajalehed „Kiir“ ja „Tööline“, mille aktiivseks kaastööliseks oli Eesti proletariaadi juht Viktor Kingissepp.⁵ Esimeste töölisajalehtede väljaandmine 1905.-1907.a. kodanlik-demokraatliku revolutsiooni päevil andis ajalehtede lühiajalisest tegevusest hea etteaimata Eesti proletariaadile väärtsüklilise

⁵

vt. H. Hoosberg, Eestikeelset töölisajakirjandusest, „Eesti Bolševik“ 1947. nr. 8. lk. 61.

kogemusi võitleva töölisajakirjanduse loomisel.

Valitsema pääsenud reaktsioon pu-
rustas töölisajakirjanduse kogu tsaari- vene-
maal. Alles uue revolutsioonilise tõusu olukorras,
1912. a. õnnestus töölistklassil seetis stalinlike
„Pravda“ ilmumisest innustatuna luua oma aja-
leht.

Narvas väljaantav „Kiir“ kujunes „Pravda“
eskujul ja V. Kingissepa aktiivsel kaastöötamisel
Eesti proletariaadi häälkandjaks, juhtides strii-
givõitlust ja kujundades töölisthulka ideoloogi-
at. Narva „Kiirest“ alates tugevnesid ja omanda-
sid kindla kuje bolševistliku ajakirjanduse tra-
ditsioonid Eestis. Avaloogiliselt „Pravdale“ anti ka
Narva „Kiirt“ välja tööliste endi seast korjatud
ametustega, hoolimata saagedastest trahvidest
ja arestidest muutis töölistel oma lehte välja-
anda kuni 1914. a. suveni, mil tsaarivalitsus,
valmistudes imperialistlikuks sõjaks, tegi suuri
jõupingutusi revolutsioonilise liikumise mahasu-
rumiseks ning sulges legaalse bolševistliku
ajakirjanduse. „Pravdaga“ esotsas meleti kõik
bolševike häälkandjad, nende hulgas ka Narva
„Kiir“, milles järjekindlalt paljastati tsaarismi
imperialistlikke rööplaaned ning kutsuti üles
töötava rahva masse nende vastu võitlema.

Tsaarivalitsemise poolt rakendatud sur-
vevahendid ei muutnud revolutsiooni ära-
hoida, nad likkasid selle ainult edasi.

1917.a. algul, Erimuse maailmasõja kolmandal aastal jõudis tsaari-Venemaa katastroofi lävele, riigis tekkis revolutsiooniline situatsioon. Sõjalised lüüasaamised ja majanduslik laostamine näitasid isegi Venemaa kapitalistidele ja mõisnikele, et tsaristlik režiim endisel kujul ei suuda enam kaitsa nende eksploatatorlikke huviseid. Kodanlus lootsis kriisi lahendada paleerevolutsiooniga. Kuid Venemaa revolutsioonilised rahvamassid lahendasid kriisi oma moodi.

Laialdane bolševistlik selgitustöö riindel ja tagalas näitas töötavale rahvale ja soldatitele sõja imperialistlikku iseloomu, mida alustati uue kodanluse ja mõisnikkonna kontrerevolutsioonilise leeri huvides. Bolševikud näitasid väsimatult, et ilma kehtiva korra kukutamisetä töörahva revolutsiooni abil ei saavuta rahvamassid oma olukorra paranemist. Bolševike selgitustöö abil jõudsid rahvamassid veendumusele, et ainukeseks pääseteks on põhjaliku ühiskondliku pöördel, sotsialistliku revolutsiooni teostamine, kodanluse võimult kukutamine ja kontrerevolutsiooniliste jõudede täielik hävitamine.

1917.a. algul tugines streigilõhkumise üle kogu Venemaa, eriti Petrogradis. 18. veebruaril (3. märtil) algas Petrogradis Putilovi tehase tööliste streik ja juba 22. veebruaril streikis enamik suurkäitiste töölisi. Ülestreik muutus relvastatud ülestõusuks tsarismivastu.

27. veebruaril (12. märtsil) keeldusid sõjaväeosad Petrogradis streikijaid ja demonstrante tulistamast ja läksid rahva poole üle, aidates töölistel vangi-
da kõrgemaid tsaariametnikke ja vabastada poliitilisi vange. Tsaari-isevalitsuse saatus oli otsustatud. „Kui mõnuse revolutsiooni võidust Petrogradis levis teistes linnades ja riigis, hakkasid töölised ja soldatid kõrkjal tsaari tsinovnikuid minema kihutama.“⁶

Ka Tallinna käitistes oli rida streike jaanuaris ja veebruaris 1917.a. Luid sügavamad revolutsioonilised sündmused algasid Tallinnas 2. (15.) märtsil, kui saabusid esimesed teated tööliste võidust Petrogradis. Tallinna töölistele tulid appi Balti laevastiku revolutsioonilised madruused, aidates kukutada vhatuid tsaarivõimu. Tööliste ja madruste ühine demonstratsioon vabastas politvangid „Päsmu Margaretat“ ülevõttekonnadest. Sõjaväe ja madruste üleminek rahva poole ohustas veebruari kodanlik-demokraatliku revolutsiooni võrdu Eestis. Tallinna järel teinud revolutsioonilised pöörded ka kõrgis teistes Eesti linnades. Revolutsiooni võrdu kindlustamiseks loodi Eestis, nagu kogu Venemaal, töötava rahva poolt oma võimuorganid - tööliste ja soldatite saadikute nõukogud Tallinnas, Narvas, Tartus ja mujal. Bolševitke partei

⁶ ÜK(6)P ajaloo lühikursus, lk. 159.

organisatsioonid tulid välja pörande alt ja asusid revolutsioonilise liikumise etteotsa. „... 1917. a. veebruar oli Eesti oma aatelite pagasi poolest võrdlematult toekam ja näokam kui 1905. ja 1906. aasta.“⁷

Kuid sel ajal, kui bolševikud juhtisid masside vahetut võitlust tänavail, muutis kokkuleplikud parteid - menševikud ja eserid - kindlustada endale enanuse nõukogudes. Seejuures toetunud oportunistid väikekodanlikule stabiiliale, mille erikaal töölisklassi ridades oli suuresti teinud sõja aastail, kus klassiteadlikud töölised - bolševikud olid hajutatud rindel, vanglades ning aruuisel. Nõukogude oportunistlik enamus andis töölisklassi poolt kättevõidetud võime kodanlikele Ajutisele Valitsusele, mille kõrval nõukogud jäid eksisteerima teise riigivõimude organina. „Nii põnnusid omapäraselt kaks võimu, kaks diktatuuri - kodanuse diktatuur Ajutise valitsuse näol ja proletariaadi ning talurahva diktatuur Töölise ja Soldatite Saadute Nõukogude näol. Tekkis kaksivõim.“⁸

Nõukogudes enanuses olevad menševikud ja eserid püüdsid kodanuse palgalistena nähdada, nagu ei hakkaks kodanlik valitsus nõukogusid nende teo's takistama. „Bolševike partei ees seisis

⁷ V. Kingissepp, Kellele iseseisvus, kellele ike, lk. 10.

⁸ ÜK(R)P ajaloo lühikursus, lk. 161.

ülesanne: kannatliku selgitustööga rahvahulkades paljastada Ajutise Valitsuse imperialistlike iseloom, paljastada erseevide ja menševike reetlikkus ja näidata, et rahu on võimatu saavutada Ajutise Valitsuse arundamiseta Nõukogude valitsusega."⁹

Partei annis kogu energiaga selle ülesande teostamiseks, üheks tähtsamaks vahendiks oli seejuures legaalse bolševistliku ajakirjanduse taastamine.

⁹ ÜK(6) Pajalao lühikursus, lk. 162.

I „Kiire“ taasilmumine pärast Veebruarirevolutsiooni.

5.(18.) märtsil 1917.a. ilmus Petrogradis VSOT(š)P Keskkomitee ja Petrogradi komitee häälekandja „Pravda“ esimene number pärast kolmeaastast vahetega. Nüüni päev hiljem ilmus Moskvas „Sotsiaaldemokraat“ Bolševistlike toetajate poolt nende abiga laiade rahvamassidele. Oma esimeses numbris jüstitas „Pravda“ rea ülesandeid, mis seisid kohalike partiorganisatsioonide ees. Neude ülesannete hulgas oli ka kohaliku partiiise ajakirjanduse loomine ja bolševistlike loosungite ja ideede laialdane propageerimine.¹⁰

Eestis olid VSOT(š)P organisatsioonid enne revolutsiooni olnud Tallinnas, Narvas ja Tartus. Pärast Veebruarirevolutsiooni moodustati partiorganisatsioonid kõrgis suuremates Tallinna tehastes ja vabrikutes ning kujundati uus VSOT(š)P Tallinna komitee, kes juhtides partii tööd kogu Eestimaa ulatuses, annis kiiresti teostama Keskkomitee poolt määratud ülesandeid. 12.(25.) märtsil otsustati hakata välja andma oma häälekandjat.¹¹

¹⁰ vt. „Tõpalga“ nr. 1. 5.(18.) jaanuar 1917 r.

¹¹ vt. „Kiir“ nr. 1. 18.(31.) märtsil 1917.a.

„Kiire” ilmumise ajaks oli ka Eesti, nagu kogu Venemaal, kujunenud kakrikvõim. Tööliste ja Soldatite jaadikute Nõukogude korvale, mis loodi revolutsiooni päevadel bolševike mitsiatriivl, määras Ajutine Valitsus 5. märtsil Eesti kubermangu komissariks eesti kodanluse esindaja J. Poska.¹² Tööraha äraandjate esseeride ja menševike enamus Eestimaal nõukogudes loovutas kubermangukomissarile vakatahtlokuult võimu.

Eesti kodanluse peamiseks eesmärgiks oli „revolutsiooni” edasist arenemist pidurdada ja võim tötava rahva käest oma kätte kiskuda. Sel eesmärgil anus kodanlus korrasti laiendada oma organisatsiooni ja välgi töötama tema eksploatatorlike huve kindlustavat autonoomiaprojekti, maskeerides seda „üldrahvuslike” loosungitega. Selline taktika oli ise loomulik antud perioodil kõrgi Venemaa ääremaadi kodanlusele. „Venemaa ääremaad kehtunud silmapilkselt „üldrahvuslike” asutustega. Liikunise eesotsas sammus rahvuslike, kodanlike-demokraatlike haritlaskond... Revolutsiooni edasiarendamine ei kuulunud ega võinudki kuuluda ülalnimetatud kodanlike institutsioonide kavatsustesse.”¹³

Algul muutis eesti kodanlus enda järel

¹² vt. E. Jaanimägi. Veebruarirevolutsioon 1917. aastal. „Eesti Bolševik 1947. nr. 3/4, lk. 73.

¹³ J. V. Stalin, Teosed 4. k., lk. 150-151.

tõmmata peale kulakute - hallparunite ja linnakodan-
luse ka osa mahajäänud töölisi ja teenistujaid, agi-
tuurides kodanlik-natsionalistlike fraksioonidega eest-
laste erinevalt „põhjanaisest” iseloomust jne,
et tõmmata rahvast eemale revolutsioonist.¹⁴

Bolševike Partei, valmistades ette revo-
lutsiooni teisele etapile üleminekut, võitles mas-
side vabastamise eest kodanluse ja väikekodan-
like parteide mõju alt. „Kiir” kui esiti kolle-
vike häälkandja rakendus sellene võit-
lusse juba oma esimestes numbrites alates.

18. (31.) märtsil ilmus VSOT(EP) Tallinna
komitee häälkandja „Kiir” esimene number
pealkirja all: „Kiir. Sotsiaaldemokraatiline päe-
valeht.”¹⁵

„Kiir” lõi oma esimestes numbrites
ära kolševike Partei iseloomu ja nõuete kut-
vustamiseks VSOT(EP) programmi. Tõrgetuse
artiklis ajalehe esimeses numbris anti hin-
nang toimunud sündmustele ja selgitati

¹⁴ vt. J. Saat. Veebruarirevolutsioon 1917.a., „Eesti
Bolševik 1946, nr. 4., lk. 285.

¹⁵ Hiljem, nr. nr. 5 - 11 ilmus „Kiir” ilma lisa-
dita „Sotsiaaldemokraatiline päevaleht”, teues peal-
kirja kõrval laosungi „Kõigi maadi proletar-
lased, ühinege!” Nr. nr. 12 - 19 ilmus „Kiir” peal-
kirja all „Kiir. Venemaa Sotsiaaldemokraatlise Töö-
liste Partei Tallinna osakonna häälkandja” ja nr. nr.
20 - 88 pealkirja all „Kiir. Venemaa Sotsiaaldemo-
kraatlise Töölise Partei Põhja-Balti Komitee ja Tal-
linna Komitee häälkandja.”

Kesk- ja
kultuurilise
pöörde

ajalehe seisukohta. Artiklis hoiatati väärarvamuse eest, nagu oleks revolutsioon juba lõppenud ja sisemine vaenlane võidetud.¹⁶ „Ajutises Valitsuses istuvad need, keda mitte rahvahulk, mitte see jõud valinud pole, kes Nikolai Romantšovi ja tema teenrite vägivaldla korra kukutasid,“ kõneldakse samas. Kodanlikud kadetid ja oktoobristid, rodžjankod ja gutschovid, kes istuvad valitsuses, ei ole revolutsiooniga muutnud ega kaotanud oma eksploatatorkõhku iseloomu.

Ebamäärane oli niiski toimetuse seisukoht suhtumises ajutisse valitsusse, keda lubati toetada „... niikaua, kui ta tõesti Venemaal demokraatlikult korda aitab teostada ning töölise ja soldatite saadikute nõukogu otsuseid täidab.“ Järelkult eeldati, nagu oleks Ajutine Valitsus seda oma võimu esimestel päevadel toepoolset teinud. Selline ebamäärane seisukoht on selitatav antud ajajärgu komplitseeritusega, kus: „Osa parteitöötajaid kõhkleb, ilmuitades oma poliitilist mahajäämust, mis oli tingitud kauaaegselt vanglas või armisest võrbimisest.“¹⁷ Teisest küljest on võimalik, et see ning mõned teised vead (näiteks reetrite

¹⁶ vt. „Jure seisukoht, „Kiiz“ nr. 1, 18(31.) märtsil 1917.

¹⁷ ÜK(B)P ajaloo lühikursus, lk. 166.

Kamenevi ja Zinovjevi artiklite arastamine, menševik M. Martna agrariisimust vääralt käsitlevate kirjutiste trükkimine (v.e.) seletatavad mõnede toimetuse hulka pugenud reeturite tegevusega.

Artiklis „Meie seisukoht“ näidati ilmekalt eesti kodanluse kontrevolutsioonilist olemust: „Vaadake kuidas kodanlus, kel revolutsiooni ajal nida hirmu pärast igatahes mitte vanaal kohal polnud, nüüd võrnu agaralt oma kätte püüab kahmida. Vaadake, kuidas vana korra mõdamuud toed, nii politseinikud kui tsensurid ja sandarnid endid uue korra kaitsjateks kauplevad ja kuidas Tonissonid ja Postked heid selle juures toetavad. Kõige selle noote on selge: töölised ja soldatid võitvad kätte, meie, ühiskonna rööskkoor, jagame!“¹⁸

„Kiire“ ilmumine oli võimalik ainult tänu tööliste ennastsalgavale abile. Tallinna parteiorganisatsioonil puudus oma trükkikoda, puudusid materiaalsed ressursid. Toimetuse ülerkutses pöörduti tööliste poole: „Ainult teie üksmeelse abiga suudab meie esimene sõtsiaaldemokraatiline päevaleht kõrgist raskustest läbi tungida ja tugevaks saada!“¹⁹ Nõng töölised ja soldatid annetavad lehele

¹⁸ vt. „Kiire“ nr. 1, 18. (31.) märtsil 1917. a.

¹⁹ vt. „Kiire“ nr. 2, 22. märtsil (4. apr.) 1917. a.

oma kasinad säästud, millest moodustus „Kiire“ põhikapital. Töölised korraldasid „Kiire“ toetamiseks piduõhtuid ja näitemänge. „Kiire“ põhikapitali jaoks anti mais partei Keskkomitee poolt tal-
le Petrogradi Ohta lõkkeainetehase tööliste an-
netus partei ajakirjanduse toetamiseks 1000 rbl.
muruses.²⁰ „Kiire“ põhikapitali jaoks kogus ala-
liselt annetusi keskhäälkaudja „Pravda“²¹
Nii toetati eesti proletariaadi häälkaudjat
ka tema lütlase, vene proletariaadi poolt.

Algul, kui puudusid vajalikud sum-
mad ja trükkikoda, laoti ja trükiti „Kiire“
klassiteadlike trükitööliste poolt öösiti, pärast
töö lõppu.²² Märtsis ilmus „Kiire“ 10000 eks-
emplarilises tiraažis.

Raskusi oli noorel ajalehel algul toi-
netuse kaadri moodustamisega. Eesti proletari-
aadi silmapaistvad võitlejad olid tsaaripolit-
sei jälitamise all ja sõja tõttu paisatud laiali.
Eesti proletariaadi juht V. Kingissepp arus revo-
lutsiooni ajal kaukaasias, silmapaistvad zwo-
lutsionäärid-kolševikud J. Sihver ja H. Suuder, sa-
muti proletariaadi kirjanik V. Buk olid saade-
tud tsaaripolitsei poolt sunnitaotle Siberisse.
Pärast Veebruarirevolutsiooni võitu saabusid

²⁰ vt. „Kiire“ nr. 48, 25. mail (7. juunil) 1917. a.

²¹ vt. „Pravda“ #32, 14. (27.) august 1917 r.

²² vt. „Kiire“ nr. 3, 23. märtsil (5. apr.) 1917. a.

kõige pealt Siberist tagasi V. Buk ja H. Suuder, kes koos proletarise kirjaniku O. Müntheriga moodustasid „Kiire“ väljaandmisel keskse tuumiku.

Siindamatuks abiks oli „Kiirele“ bolševrke keskhäälekandja „Pravda“. „Pravdaga“ sidusid „Kiire“ tohedad sidemed. „Kiire“ eriartikkelis, mis oli pühendatud „Pravda“ taasilmnusele, näidati „Pravda“ juhtivat osa sõjaleelset revolutsioonilise tõusu perioodil, näidati, kuidas täoliselt kasskohe peale revolutsiooni võitu taastas oma „Pravda“. „Venemaa arusaaja proletariaat ei jäta oma „Pravdat“ toetuseta ja saadab ühes meiega talle oma palava tervituse, oma kõige paremad soovid“, kirjutatakse artiklis.²³

„Pravda“ veergudelt tõlgiti eesti keelde Lenini ja Štalini artiklid, milles valgustati revolutsiooni põhiküsimusi ja mis „Kiire“ kaudu said tuttavaks eesti proletariaadi laiaale hulkaale. „Pravdast“ tõi „Kiire“ arvukaid Nõukomitee dokumente ja rikkalikku informatsiooni vene tööliste võitlusest. „Pravda“ eeskuju ja abi andis „Kiirele“ üle saada kõhklumistest ja ükriku-test vigadest toimetuse töös.

Oma esimestes numbrites (nr. nr. 3-5) tõi „Kiir“ „Pravdast“ V. I. Lenini artikli „Kirjad kaugelt“ esimese osa, milles Lenin näitas, et veebruarirevolutsioon oli alles esimeseks etapiks,

23

„Kiir“ nr. 3, 23. märtsil (5. apr.) 1917. a.

mitte vene revolutsiooni lõppaktiks, nagu püüdis kujutada kodanlus. Artiklis analüüsiti veebruarirevolutsiooni võidu põhjusi ja tõestati, et Ajutine Valitsus ei saa rahuldada rahvamasside põhilisi nõudeid. „See valitsus pole juhuslik isikute kogu. Need on uue, Venemaal poliitilisele võimule tõusnud klassi esindajad, kes ammu valitseb meie maad majanduslikult...“²⁴ Lenini artikkel andis ajalehele kindla orientatsiooni ning võimaldas toimetusel ületada ajalehe enimses numbris ilmnenuid kõhklusid suhtumisel Ajutisse Valitsusse.

Laiad revolutsioonilised perspektiivid avanesid Eesti koltevitke organisatsioonile ja tema täälkaudjale Lenini aprilliteeside kaudu, mis lühendatud kujul ilmusid „Kiire“ 8. aprillil²⁵ ja mis täielikult taodi ära „Kiire“ enimsele maille pühendatud laiendatud numbris.²⁶

Lenin seadis oma aprilliteesides parteile ja tööliisklassile ülesandeks siirduda kodanlik-demokraatlikult revolutsioonilt, mis kukutas küll tsaar, kuid jättis võimu kodanluse kätte, sotsialistlikule revolutsioonile, mis pidi andma võime proletariaadi ja kehtalurahva kätte. Lenin näitas aprilliteesides, et sotsialismile ülemineku perioodil parimaks riigivormiks on nõukogude vabariik ja püstitas loosungi „Kogu võim

²⁴ V. I. Lenin, Valitud teosed I Lk., lk. 705-706.

²⁵ vt. „Kiire“ nr. 12, 8. (21.) aprillil 1917. a.

²⁶ vt. „Kiire“ nr. 20, 18. aprillil (1. mail) 1917. a.

nõukogudele!" Aprilliteesides näidati Ajutise Valitsuse tõelist olemust lääne imperialistide käsilasena ja püstitati ülesandeks kõigi maade natsionaliseerimine koos mõisnike maade tasuta konfiskeerimisega; kõigi pankade liitmine üheks rahvuspannaks ja kontroll ühiskondliku tootmise ja jaotamise üle. Lenini aprilliteesid teostasid kvalitatiivse muutangu „Kiire“ töös, mis müüdi üha suurema eduga suutis teostada oma vastutusrikast ülesannet eesti töörahva kollektiivse organisatorina.

„Kiire“ tõi märtsis ja aprillis ära veel terve rea Lenini artikleid „Pravdas“, millest kõige pealt tuleks mainida Lenini artiklit „Naksikvõimust“²⁷ ja artiklit „Sõda ja Ajutine Valitsus“²⁸

Suurima tähtsusega Eesti bolševike organisatsiooni ja „Kiire“ tugevnenusele olid seltsimees Stalini artiklid „Pravdas“, milledest mitmed ilmusid ka „Kiires“. Parteiorganisatsiooni ees Eestis seisis sellal kahe äärmiselt tähtsa probleemi – rahvusküsimuse ja agrarküsimuse – lahendamise. „Kiire“ tõi ära seltsimees Stalini konkreetseid juhitud are andvad artiklid „Rahvuslike kitsenduste kaotamisest“²⁹ ja „Föderalismist vastu“³⁰ ning artikli „Maa – talupoegadele“³¹ Viimases käsitles seltsimees Stalin Ajutise Valitsuse

²⁷ vt. „Kiire“ nr. 18, 15. (28.) aprillil 1917.a.

²⁸ vt. „Kiire“ nr. 19, 17. (30.) aprillil 1917.a.

²⁹ vt. „Kiire“ nr. 5, 27. märtsil (30. apr.) 1917.a.

³⁰ vt. „Kiire“ nr. 11, 7. (20.) aprillil 1917.a.

³¹ vt. „Kiire“ nr. 20, 18. aprillil (1. mail) 1917.a.

kategorilist keeldu talupoegadele harida üles mõis-
nike peolt söötijäätud maid. Ajutine Valitsus liikkas
agraarküsimuse lahendamise edasi Arutava Kogu
kokkutulekuni. „Me pöördume seepärast talupoega-
de poole,“ kirjutas seltsimees Stalin „kogu Venemaa
kõigi kehtetalupoegade poole üleskutsuga — võtta oma
asi omaenda kätte ja viia see edasi. Me kutsume
neid organiseerima revolutsioonilistesse talurahva-
komiteedisse (valla-, maakonna- jne. komiteed)
ja kui mõisamaad on nende kaudu üle võetud,
neid organiseeritud korras omavoliliselt harima
anema.“³² See artikkel aitas vallandada kehtetalu-
rahva revolutsioonilist initsiatiivi ja tugevdada
tema liitu tööliiklasklassiga.

„Liir“ tõi oma veergudel ära ka kolme-
kühe partei aprillikonverentsi ajaloolised otsused,
millest eriti suurt tähtsust omasid Lenin ja Stali-
ni peolt koostatud resolutsioon mõrgunike maade
konfiskeerimise ja üleandmise kohta talurahva
komiteede käsutusse ning resolutsioon rahvuskü-
simusest, mis kaitses kõigi rahvaste enesemäärami-
se õigust kuni lahkuloõniseni ja oma iseseisvate
riikide moodustamiseni.

„Liir“ astus kõrge suurema teravusega
välja eesti kodanluse vastu, tema poolt kritsas-
tes klassihuvideis loodud autonoomiaprojekti
vastu, mille ajutine Valitsus kinnitas. Artiklis

³² J. V. Stalin, Teosed 3. k., lk. 33.

„Eesti omavalitsus“ paljastati kodanliku autonoomia-
projekti piiratust.³³ Kodanlik autonoomiaprojekt
nägi ette kubermangukomissari kõrvale nn. Maanõu-
kogu loomise, mille abil kodanlus lootis
kindlustada endale võimuu kubermangus. Artik-
lis näidati, kuidas kodanlus mitmeastmeliste
valimistega maal ja teiste kitsendustega tahtis
kindlustada endale enamuse Maanõukogus. Nii
näiteks võisid Tallinnas 15000 valijat seata Maanõu-
kogusse ühe esindaja sellal, kui kõik väike-
semad linnad, nagu Paide, Paldiski, Kuresaare
ja Haapsalu, kus kokku ei elanud üle 15000
elaniku ning kus väikekodanlik element oli
veel domineeriv, võisid igauks samuti seata ühe
esindaja. Narva linnast lahutati Kreenholmi
ja Juhkentali töölisrajoonid ning lüüdi need
joala vallaga lootes, et mitmeastmelistes vali-
mistes Narva töelistel ei õnnestu läbi viia
oma esindajat. Artiklis kutsuti rahvahulki üles
protesteerima selle ebademokraatliku projekti
vasta.

„Liiri“ üleskutsu leidis vastukaja tööta-
va rahva seas. Eesti töölised ja kehttalupojad
korraldasid bolševike juhtimisel kogu maal
protestikoosolekuid, kus nõuti, et Eesti maa oma-
valitsuse projekt töörahva organisatsioonides,
eskätt töolistes ja soldatite sadikute nõu-

33

vt. „Kiir“ nr. 5. 27. märtsil (6. apr.) 1917. a.

kogudes läbi arutatakse ja ümber töötatakse vastavalt rahva enannuse, tööliste ja talurahva, huvidele. „Kiir“ tõi oma uuegruudel ära arvukaid proteste, mis võeti vastu vabrikute ja tehaste ning valdade töötava rahva koosolekudel.

„Kiir“ organiseeris ka võitlust eesti kodanluse poolt kavatsitud „rahvuspolkude“ formeerimise vastu. Nende polkude näol tahtis kodanlus luua endale ustavaist elementidest ja poliitiliselt mahajäänud sõdadest kontrarevolutsioonilist relvastatud jõudu, et seda kasutada rahvamasjade vastu. „Kiires“ ilmus palju eestlaste-sõdatite kirju ja töötava rahva koosolekute resolutsioone, kus protesteeriti kodanlike ihukaitsvate loomise vastu.

Oma võitleva iseloomu poolest olid väljapaistvad proletarise kirjanduse V. Buki artiklid „Kiires“, mis näitasid kodanluse töölist olemust. „Kodanlus kannab oma südamehunnust rahapungas,“ kirjutas Buk ühes oma artiklis.³⁴ „Isevalitsus võitles kuni lõpuni Inglise-Prantsuse huvide eest — kuni omaenda lõpuni. Kodanlik ihukaitse valitsus on täis tahet sanuti teha, koos isevalitsusega ühes kavas hingata.“ Et takistada tööliste ja sõdatite ühinemist, püüdis kodanlus külwata umbus-

³⁴ V. Buk, Gutšikovi agendid, „Kiir“ nr. 10, 6. (19.) apr. 1917 a.

dust nende vahel. Buk näitas ilmekalt kodanluse mahhinatsioonid: „Töölise ja soldatite vahel vaenu õhutada, neid lahutada; teiseks miilitsat tumedate isikutega läbi põimida, et see kodanlusele enam vähem ustavaks asutuseks muutuks; kolmandaks ametikohtadesse ja asutustesse halli ja mustasajalist elementi paigutada ja ... siis kontrevolutsiooni käima panna.”³⁵

Buk kutsus üles kehitalupoegi revolutsioonilisel teel harimata jäätud nõiamaid jägama ja üles harima.³⁶ Nähes, kuidas kodanlus igati piüdis revolutsiooni arengut pidurdada ja vähendada nõukogude osatähtsust, kirjutas Buk: „[Töölise] ja [soldatite] [spadikute] Nõukogu peab iseseisvat teed käima, olgu et Ajutine Valitsus teda seaduslikuks tunnistanud ei ole. See nõukogu on esimene ja õnnelik samm sel teel, mis Euroopa kuristikust välja viib, kuhu teda kapitalistide sõda lükkas.”³⁷

Buk nimetas eesti kodanlust „ kõige tagurlikumaks tagurlaste hulgas.” Buki kirjutistel oli tähtis osa rahvamasside vabastamisel šovinismi ja natsionalismi mõjust.

Märtsis, kohe pärast veebruarirevolutsiooni asus „Kiire” toimetuses tööle eesti prole-

³⁵ V. Buk, Provokaatorid, „Kiir” nr. 6, 28. märtsil (10. apr.) 1917a.

³⁶ V. Buk, Niisugused talurakvas, „Kiir” nr. 6, 28. märtsil (10. apr.) 1917a.

³⁷ V. Buk, Võitlus täieliku võiduni, „Kiir” nr. 5, 27. märtsil (9. apr.) 1917a.

taarne kirjanik O. Münther, kelle hooliks usaldati välis- ja majanduspoliitiliste artiklite kirjutamine. Müntheri rohkearvulised artiklid paljastasid „Kiire“ kuu ka hilisema „Töölise“ veergudelt imperialismi kiskjalikku olemust ja selgitasid bolševistlikku seisukohta suhtumises käimasolevasse sõtta.³⁸ Müntheri artiklis toodi esile kõik imperialismi põhi- vastuolud, näidati rahvamasside kannatusi ja viletsust imperialismi tingimustes kapitalistlikes riikides ning nende poolt anastatud koloonias. Müntheri artiklid, mis bolševistliku ajakirjanduse poolt viidi laiaresse rahvamassidene, kasvatasid eesti töörahvas viha ja võitlustahet imperialismi vastu ning näitasid, et kapitalismi viimase, roiskuva staadiumina on imperialism määratud hukkumisele rahvahulka revolutsioonilise väljastumise läbi.

O. Münther näitas väsimatult ajutise Valitnuse sõltumist lääneimperialistidest, tema telgitaguseid sobinguid Inglise-Prantsuse suurbodanlusega.³⁹ Artiklis „Lähenevad rahvusvahelised sotsialistide konverentsid“ paljastas Münther II Internatsionaali oportunistide reeturlikku tegevust kokkuleppel oma maade imperialistliku bodanlusega ja selgitas bolševitke suhtumist

³⁸ vt. K. Laigna, Otto Münther imperialismivastase võitlejana, „Sirp ja Vasar“ nr. 29, 21. juulil 1951. a., ja K. Leht, O. Münther paljastab Ameerika imperialismi, „Õhtuleht“ nr. 173, 25. juulil 1951. a.

³⁹ vt. O. Münther, Vene-Inglise rahekorras, „Kiir“ m. 36, 8. (21) mail 1917. a.

oportunistlikesse parteidesse.⁴⁰

Eniti silmapaistvad on kirjaniku artiklid Ameerika imperialistidest, mille anastuslikud taotlused hakkasid I maailmasõja ajal ilmuma üha selgema. Münther nägi Ameerika Ühendriikides Preisi imperialismi järglast ja edasiarendajat: „Sel ajal kui liitlased Preisi militarismuse vastu võitlevad... tõuseb teisel pool maailma äärel uus militarismus elule, mis palju vägevam saab olema kui Preisi oma. See on Ameerika militarismus.“⁴¹

Münther näitas ilmekalt Ameerika Ühendriikide sõttaastumise põhjusi ja president Wilsoni demagoogilise „rahupoliitika“ olemust. Kui Inglismaa ja Prantsusmaa sõjas raskustesse sattununa nägid oma imperialistlike plane ohus olevat, kutsusid nad appi Ühendriigid. „Suurest mõista, et Ameerika kapital, mis Euroopa riikide aadrilaskmisest mitu korda rammusamaks on läinud, seda omale mitte kaks korda ei lasknud öelda ja samm u astus, mis talle võimaluse annab oma tegevusele ja edene- misele uusi turgusid ja paremaid tegevus- setingimusi võita.“⁴²

Münther kirjeldas tavavusega, kuidas

⁴⁰ vt. „Liit“ nr. 32, 3. (16.) mail 1917. a.

⁴¹ O. Münther, Ameerika militarismus, „Liit“ nr. 19. 17. (30.) apr. 1917. a.

⁴² O. Münther, Need sõjad, trumid naabrid, „Liit“ nr. 12. 8. (21.) apr. 1917. a.

Ameerika imperialismi oma sõttaastumisele õigustust otsides püüdis oma rahvale provokatsioonide ja väljamoeldistega silmade ette manada hirmutavaid pilte saksa vägede sissetungiohust jne.⁴³ Müntheri imperialismivastased artiklid ei ole oma aktuaalsust kaotanud ka kaasajal, kus teravneb rahuarvastava inimkonna võitlus Ameerika imperialismi vastu, kes oma röövellikusest on ületanud ajalukku vajunud Pruisi militarismi.

Imperialistliku süsteemi ning eesti kui ka välismaise kodanluse paljastamine „Kiire“ poolt tekitas juba ajalehe ilmumise esimestel nädalatel paanika eesti kodanluse hulgas. Leotes tagasi võita oma kõrkumaläövat positsiooni kutsus eesti kodanlus Tallinna kõnereid pidama revolutsiooni reeturid, esseerid Kerenski ja Briško-Briškovskaja, korraldades nende „vaimustatud“ vastuvõtu. Kuid see ei muutnud pidurdada bolševitke mõju kasvu. Siis võttis kodanlus tarvitusele oma läbiproovitud võitlusvahendi: ta anus laimama bolševitke ning „Kiire“ ja kutsus üles „Kiire“ toimetust rüüstama. Eesti kodanlus võttis eestikeelse vene kodanlusest, kes õhutas nuustasajalisi rüüstama „Pravdat“. Tselebratsioonides kodanluse taktikat sel ajal, kirjutas V. Kingissepp: „Tehti suurejoonelist poliitikat ja tõrgati selle soolamiseks vene kodan-

43

vt. O. Münther, Ameeriklaste kollitamised, „Kiire“ nr. 15. 12. (25) apr. 1917.a.

luse klassivõitluse häälkandjatest kõige jõledamad, alatumad ja laimavamad kirjatükid välja, mis olid täörahu partei vastu sihitud, ja „Postimehe“, „Tallinna Teataja“ ja „Päevalehe“ veergudel nõrgusaasta läbi soppa eesti enamlaste pihita. See oli avalik klassivõitlus. See oli eesti kodanluse ühine väerinne vene kodanlusega.“⁴⁴

„Kiire“ veergudel 1917. a. märtsis ja aprillis peegeldub ilmekalt partei tugevnemine 1917. a. varakevadel. „Kiiris“ ilmus mitmeid organisatsioonilist tööd käsitlevaid artikleid, erijaones tuleks siin mainida sm. Molotovi „Prawdast“ tõlgitud artiklit „astuge erakonda!“⁴⁵ Ajalikes ilmusid H. Suuderi artiklid, milles kutsuti üles naistöölisi ja kehtalupoegi organiseeruma. 16.-17. aprillil toimus Tallinnas VSOT(Š)P Põhja-Balti organisatsioon, so. Eesti ala kollektiivse konverents, mille resolutsioonis öeldi: „Sms. Lemini põhjused läbi arutades tunnustab konverents neid kui teadusliku sotsialismuse peal põhjenevaid täiesti vastuvõetavateks ja tervitab sms. Lemini kui Vene proletariaadi esirinnas sammuvad võitlejad, kes erimesena avalikult sotsiaalse revolutsiooni teele asus.“⁴⁶ Konverents kinnitas „Kiire“ partei Põhja-Balti keskorganisatsiooni häälkandjaks.

⁴⁴ V. Kingissepp, Kellele iseseisvus, kellele ike, lk. 11.

⁴⁵ vt. „Kiir“ nr. 8, 1. (14.) aprillil 1917. a.

⁴⁶ „Kiir“ nr. 21, 20. apr. (3. mail) 1917. a.

Konverentsi aruannetest ilmneb kujukalt partei ridade kasv ja tugevnenine, milles tähtis osa oli „Kiirel” kui kollektiivsel organisatsioonil. Lühikese aja vältel pärast veebruarirevolutsiooni oli VSDT(Ü)P liikmete arv Eesti alal tõusnud 1800 liikmeni. Juurde olid loodud parteiorganisatsioonid Kuidas, Asonis ja Rakveres.

Suurt tähelepanu pühendas „Kiire” 1. mai meeleavalduse ettevalmistamisele. Tallinna tööliised läksid demonstratsioonile „Kiire” poolt pestitatud loosungite all, mis olid suunatud imperialistliku sõja vastu, õiglase, ilma anastusteta rahu sõlmimisele ja proletariaadi rahvusvahelise vennluse tugevdamisele.

Aprilli lõpul algas Ajutise Valitsuse kriis, seoses eriti 20.-21. aprilli (3.-4.) mai meeleavaldustega, mis olid sihitud Ajutise Valitsuse ja tema imperialistliku sõjapolitika vastu. Rahvahulkaade nurvel tagandati vihatud ministrid Miljukov ja Jutškov. Uude Ajutise Valitsuse koosseisu kuuluvad kodanliku enamuse kõrval ka menševikud ja esmeerid.

„See oli menševike ja esmeeride üleminek kontrevolutsioonilise kodanluse leeri.”⁴⁷

Bolševtke partei ja tema häälkand-

⁴⁷ ÜK(Ü)P ajalehe lühikursus, lk. 170.

jad paljastarid algusest peale menševike ja
 esseeride reetlikku tegevust. „Pravda“ aval-
 das rea artikleid, milles bolševike partii
 juhid Lenin ja Stalin paljastarid sotsiaal-
 reeturite taktikat.

„Kiir“ tõlkis „Pravdast“ Lenini artikli
 „Liidagi pole muutunud“, milles Lenin andis
 vastulöögi menševike ja esseeride poolt teos-
 tatavale valepropogandale, nagu oleks
 Ajutine Valitsuse uus koosseis muutunud
 ka tema olemust ja sihte. „Nüüd, kus ve-
 litsusse läksid „sotsialistlikud“ ministrid,
 ei ole muusika enam endine – nii tõenda-
 sid ja tõendavad praegugi meie kaitse sõjala-
 sed. Ei nõõdu need aga kuigi palju aega, kui
 nende veidete valelisus hakkas ilmuma.“⁴⁸
 Ajutine Valitsus jätkas endiselt rööda lääne-
 imperialistide huvides ja ei mõelnudki ra-
 huldada rahvamasside nõudeid.

„Kiir“ toetas tärelitult leninlikku sei-
 sukokhta suhtumises Ajutisse Valitsusse. „Järgkind-
 la demokraatia poolt leial niisugune valitsus
 misama vähe usaldust kui eunegi. Ta on kah-
 julikum veel kui puhtkodanline, sest et ta laiade
 hullade klassivahedest arusaamist aina tumeatab,
 kirjutatakse „Kiir“ „kuie võnane endiselt, et kogu
 võim, kogu riigielu juhtimine tööliste ja

sojaväelaste saadikute nõukogu kätte läheks."⁴⁹

Võttes oma töö aluseks Lenini aprilliteesid ja bolševike partei aprillikonverentsi otsused, kujunes „Kiir“ 1917. a. kevadel aktiivseks bolševistlikuks võitlusorganiks, mis suutis töötavat rahvast organiseerida bolševike partei ümber. Seda märgib oma toimetuse artiklis ka partei keskhäälikandja „Pravda“ 14. (27.) aprillil 1917. a. Artiklis kirjutatakse: „Ajaleht „Kiir“ on eesti revolutsioonilise proletariaadi organ ja täielikult üksmeelne „Pravdaga“. Kõrgis selle ajalehe numbrites teostatakse leppimatut võitlust eesti kodanlusega, keda ajaleht nimetab „ kõrge reaktsiooniliseks Venemaal.“ Ajaleht kutsus eesti töölisi ja talupoegi otsima ühendust Tallinna, Nõva ja Tartu organiseeritud töölistega.“⁵⁰ Edasi käsitletakse üksikasjalikumalt „Kiiri“ võitlust eesti kodanlike natsionalistidega ning näidatakse ajalehe tihedat seost „Pravdaga“. „ „Pravda“ toimetus saadab südamliku tervituse ja soovib edu eesti kaasiennale“, öeldakse artiklis.

⁴⁹ Ühendatud ministeerium, „Kiir“ nr. 35, 6. (19.) mail 1917. a.

⁵⁰ Нам соопам, „Прабга“ № 32, 14. (27.) апрели 1917 г.

II Masside revolutsioonilise mobiliseerimise periood.

1. „Kiir“ ja „Utro Pravda“ võitluses kodanliku natsionalismi ja oportunistmiga 1917.a. kevadsuvel.

Aprillikonverentsil vastuvõetud otsuste alusel arendas bolševike partei laialdast tööd rahvamasside organiseerimisel partei ümber. „Partei jäon seisis sel ajajärgul selles, et bolševike poliitika kannatliku selgitamisega ja menševike ning erovide kokkulepluse paljastamisega isoleerida need parteid massidest ja võita enamus nõukogudes.“⁵¹

Elstis tuli võidelda väikekodanlike oportunistide kõrval teise hädaohtliku vaenlasega, kodanliku natsionalismiga, mis, ... eraldab eri rahvused töölisi üksteisest ja tüsatab neid „rahvuslike loosungite“ abil.“⁵² Võitlus kontrevolutsiooniliste jõududega tugunes iga päevaga. See kajastus teravalt ka bolševike elsti organisatsiooni häälkandjas „Kiires“. „Kiir“ võitis endale iga päevaga rohkem poolehoidjaid, tema korrespondentide võrk laienes rii-

⁵¹ ÜH(6)P ajaloo lühikursus, lk. 173.

⁵² B.U. Resnik, Cor. m. 19, comp. 497.

kogu maa. Jatkus ja tugevnes „Kiire” side kodukääl-
kandja „Pravdagi”, mis annas „Kiire” populaaruse
kannus otsustavat tähtsust, näidates talle eeskujul
kindla leninlik-stalinliku võitlustaktika raken-
damisel.

Suure tähtsusega sündmuseks „Kiire”
arengus oli Viktor Kingissepa saabumine Eestisse
1917.a. kevadel. Algul töötas V. Kingissepp mõne
aja Narvas, seejärel siis Tallinna, kus annas
juhatama Tallinna revolutsioonilise proletari-
aadi võitlust, juhtides juunis ühtlasi „Kiire”
väljaandmist.⁵³ Kingissepa võtlevad, teravast sa-
tiirist läbiõinuitud artiklid selgitasid bolsje-
vistlikku poliitikat, paljastasid menševike ja es-
seeride oportunisti ning kodanlikku natsiona-
lismi. Nogenud ja teravapilgulise võitlejana
mõrstis Kingissepp, et natsionalism on revolüt-
sioonilise liikumise kõige kurjem vaenlane, ning
seejärel teostas ta oma artiklites ja kõnedes
järjekindlat võitlust kodanliku natsionalismi
mõju vastu töötajate hulgas. Kingissepp selgitas
väsimatult töörahvale eesti kodanluse ja töötä-
va rahva huvide sügavat vastandlikkust,
väsimatult paljastas ta kodanluse ning tema
agentuuri valilokku ja demagoogilist propo-
gandat kogu eesti rahva huvide „ühitsusest”.
V. Kingissepp kirjutab eesti kodanluse kohta:

⁵³ vt. J. Sepp ja A. Geonski, Viktor Kingissepp, „Eesti Bolševik” 1946 m. 5,
lk. 337.

„Nad aratavad rahvuslikku vaenu, et see matakõ kõik teised küsimused ja kahtlused, mis hinges arekavad. Rahvuslik uduloor peab töölise sõlme eest ära varjama, et vene, läti, leedu tööline tema vend on ja eesti kapitalist. Samasugune väljakurnaja, kui vene, läti, leedu kapitalist. Rahvuslik ring peab tumestama sulase, rentniku mõistust, et see arm ei saaks, et eesti ja saksa mõisnik teda üksteisest kurnab.“⁵⁴

Kui kodanlus selleks, et varjata oma kontrerevolutsioonilist olemust, püüdis kujutada kontrerevolutsioonina ainult katsed taastada tsaarivõimu ning deklareeris, pidades, et ükski eestlane ei taha vana korda tagasitulekut, siis näitas V. Kingissepp, et see on vaid püüe kõvale jultida rahvasesse revolutsioonilisele teele. „Venemaa peab demokraatlikeks vabariigiks saama, ja mitte kodanlikeks parlamentaarseks vabariigiks (nagu praegune Prantsusmaa). Töölisklass ja vaesemad talurahvakihid — need peavad poliitilise võimuna olema vabariigis, aga mitte suurkodanlus mulkida komandeeriva klassina.“⁵⁵ Ka kodanluse püüded kehtistada oma kitsaid ekspluataatorihuve kindlustavat kodanlikku vabariiki olid kontrerevolutsioonilised, samuti nagu monarhistlike ringkondade katsed taastada tsaarismi. „Vaadake „Postimehe“, „Päevalehe“ ja „Tallinna Teataja“

⁵⁴ V. Kingissepp, Tallinna tööliste ajalehelt, „Kiir“ nr. 64, 13. (26.) juunil 1917.a.

⁵⁵ V. Kingissepp, „Postimehe“ leides, „Kiir“ nr. 68, 17. (30.) juunil 1917.a.

„revolutsionäärid“, „demokraadid“ ja „sotsialistid“, nii mõis-
tame meie demokraatlist raboriki. Võtke peegel ja va-
dake sisse, siis paistab teile, härrad, see nägu vastu,
kes Eestis revolutsiooni vastu on.⁵⁶

Juhindudes Lenini aprilliteesidest ja bolševike
partei aprillikonverentsi otsustest, 1915 V. Kingis-
sepp Eestis järjekindlalt ellu bolševike partei po-
liitikat, võitles kodanlik-demokraatliku revo-
lutsiooni ülekasvamise eest sotsialistlikuks revo-
lutsiooniks. Ta paljastas väsimatult Ajutise Valit-
suse imperialistlikku olemust ja näitas, et ilma selle
mõismike, kapitalistide ja nende sotsiaalsõnnis-
tidest käsilaste valituse kukutamiseta ei saa töö-
rahvas rahu, maad ega leiba. V. Kingissepp näitas,
et kodanlik riik teeb endaga krasi rahuoloku
rõhumise, et rahustüksineust saab lehendada
ainult kodanluse kukutamise teel. „Ei Itaalia,
ei Prantsusmaa, ei Saksamaa, ei Inglismaa, ei Vene-
maa kapitalistlikud ahmitsenised ja vägivald ei
või lõppeda enne, kui lõpeb see poliitiline võim,
mis kapitalistidel on... ainult nende poliitilise
võimu murdmine annab maailma rahustele en-
semineäramise õiguse ja lõpetab vägivalda.“⁵⁷

V. Kingissepp oli kindel võitleja eesti
ja vene töötava rahva võitlusloode tegevdamis-
e ja kindlustamise eest, tema juhtimisel moos-

⁵⁶ Sealsamas

⁵⁷ V. Kingissepp, Väikerahvaste ürgistamine, „Kiir“ nr. 62. 10. (23)
juunil 1917. a.

dustasid eesti ja vene töölised ning revolutsioonilised soldatid ja madrused lähimüüdmatu võitlusriide. Oma arvukates sõnavõttudes VSDT(6)P Tallinna organisatsioonide poolt korraldatavatel igakuüldalastel rahvaüritustel, sõjaväelaste koosolekudel ja „Kõne“ ühinguil rakendas Kingissepp bolševistlikult, laovalt marksismi Eesti konkreetsetes oludes, andes sügava analüüsi toimuvatest päevanähtudest. Viktor Kingissepa artiklid „Kõnes“ suurendasid ajalehe populaarsust ja lähendasid teda tähtsemale rahvale, kes õrgusega nimetas „Kõnet“ oma häälekandjaks.

Mai keskkel lisandus „Kõnele“ VSDT(6)P Tallinna osakonna venekeelse häälekandjana üks korda nädalas ilmuv „Utro Pravdõ“⁵⁸, mille toimetajaks oli kogunud revolutsionäär-bolševik J. Rahtsiniski. „Utro Pravdõ“ toimetus oli ideeliselt ja organisatsiooniliselt seotud „Kõne“ toimetusega. Ajalehe ilmumine kaostas bolševistliku ajakirjanduse tugevnenust Eestis. „Utro Pravdõ“ etendas tähtsat osa soldatite ja madrude bolševiseerimisel ja eesti ning vene tööliste liitumisel ühtsesse võitlusarmeesse bolševike juhtimisel. Ajalehe enimesed numbrid avaldatud toimetuse artiklis rõhutati „Utro Pravdõ“ valmisolekut võidelda „Pravda“ eeskujul bolševike partei aprillikonverent-

⁵⁸ „Утро Правды“. Российская Социаль-Демократическая Ра-
 „Борая Партия. Орган Ревельского комитета РС-Д.Р.П.

sil vastuvõetud otsuste eest.⁵⁹ Ajaleht arendas teravat võitlust menševike ja cmeeride vastu. Omades tiheda sideme lugejaskonnaga, avaldas „Utro Pravdõ“ hulgaliselt tööliste ja soldatite kirju ning sõjaväeosade ja laevastikuüksuste koosolekute resolutsioone, milles protesteeriti sotsiaalreeturite äraandliku tegevuse vastu, imperialistliku sõja jätkamise vastu.

Palju tähelepanu pühendas ajaleht eesti kodanlike nationalistide paljastamisele, võideldes julgelt leninlik-stalinliku rahvuspoliitika eest. „Sel ajal kui rahvas oma otses, rasket tööd tehes areb samm-sammult, kavakindlalt maaküsimuse lahendamisele – samal ajal eesti kodanlus ja kõrgev väikekodanlus on täielikult haaranud tegevusest rahvuspolkudega, rahvuslippudega ja oma olekorra kindlustamisega,“ kirjutab ajaleht. „Mitte kodanlus, vaid eesti rahvas peab püüdnud tõhusalt saavutada ja teostada oma täieliku iseseisvuse ning sõltumatus, ja Vene rahvas osutab talle selles koostabi.“⁶⁰

Eriti suure mobiliseeriva tähtsusega olid ajalehes avaldatud J. Rabtšinski artiklid, milles bolševistliku järjekindlusega võideldi vene ja eesti tööliisklassi liidu tegev-

⁵⁹ ot. „Gimno Tšapogu“ №1. 17. (30.) maia 1917 e.

⁶⁰ „Gimno Tšapogu“ №2. 20. maia (2. juuni) 1917 e.

hemise eest.

Eesti kodanlus leidis oma rinnakutes revolutsiooni ja rahvamasside huvi vastu igakülgset toetust ajutise Valitsuse poolt. Subermangukomissari Poska ja ajutise Valitsuse vahelise kokkuleppe põhjal määrati kodanlikus omavalitsusprojektis ettenähtud Maanõukogu valimised 23. mail.⁶¹ Seejuures ignoreeriti täielikult Tallinna Nõukogu ja teisi töötava rahva massorganisatsioone, kellega ei koostöölastatud valimiste tahtega ja läbirõimist. Kodanlus reetis valimiste teostamisega antidemokraatliku valimis- määrustiku alusel, et vältida bolshevistlikku valimiseelset agitatsiooni. „„ Otsukohe“ suurmaamandus ära eksproprieerida on-anarkia, sest on ka Eesti mõrsnikke olemas. „ Otsukohe“ eelots niisugust omavalitsuseseadust maksma panna, mis eesti kodanluse huvi vastu vastaks — see on ülem poliitikatarkus,“ kirjutas V. Kingissepp, pagastades kodanluse kahekeelsust.⁶²

VSD(E)P Eesti organisatsioon nõudis valimiste edasilükkamist 25. juunile ja protesteeris Poska omavalitsuse teguviisi vastu.⁶³ Oukorras, kus küllas veel täielikult võimutsesid hallparunid ja tsariaegsed vallavalitsused, ei

⁶¹ vt. J. Saat, Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon Eestis, lk. 9.

⁶² V. Kingissepp, Kas hotendotid? „Kiir“ nr. 58, 6. (19.) juunil 1917. a.

⁶³ vt. „Kiir“ nr. 45, 19. mail (4. juunil) 1917. a.

voimud olla juttugi vabast valimiseelsest propagan-
dast kehviktalurahva hulgas. Kui küllakehviste
tahtis tsaariaegsed kulaklikud vallavalitsused
ümber valida, ahvardas eestimaa kubermangu
akikomissari Parts^V tarvitusele võtta kannud abi-
nõud. Juba mai algul nõudis töötav rahvas oma
häälekandjas reaktsiooniliste kubermanguamet-
rite vallandamist.⁶⁴ Siiski viis kodanlus esotsas
J. Porskaga valimised läbi aruurikastele protesti-
dele vaatamata. „Kodanlus kubermanguko-
missariga esotsas on ainult valimisi seganud.
Kõrge raskemad niidistused langevad tema kui
kubermangu valitsuse eutaja peale selle pärast,
et ta valimiste seadust rikkuda on lasknud,”
kirjutas „Kiir”, paljastades kodanluse poolt
valimiste läbiviimisel teostatud võltsinguid,
ahvardusi ja kodanlike valimisnõimekirjade
pealesumumist.⁶⁵

Bolševike fraktsioon Tallinna Nõukogus
nõudis Porska kõrvaldamist kubermangukomi-
sari kohalt. Töötava rahva nurvel pidi ka menš-
vike ja esseride enamus Tallinna Nõukogus hää-
letama kollektiivse ettepaneku poolt. Tallinna
nõukogu otsus leidis töötava rahva hulgades
täielikku poolehoidu, seda toetavad kõik teised
eestimaa nõukogud. Selle kogu maa toimus

⁶⁴ vt. Reaktsioonilised katsed, „Kiir” nr. 32, 3. (16.) mail 1917. a.

⁶⁵ Töde tööliste ja soldatite saadikute nõukogu otsustest, „Kiir” nr. 58,
6. (19.) juunil 1917. a.

tööliste ja kehrtalupoegade demonstratsioonide ja koosolekuid, milles väljendati oma solidaarsust nõukogu otsusega. Eesti bolševistliku ajakirjanduse poolt laadakse rahvahulkadesse viiduna emandavalt nende koosolekute resolutsioonid suure mobiliseeriva jõu. Tallinnas toimus 29. mail tööliste massiline meeleavaldus komissari vallandamise otsuse tahtmiseks⁶⁶. 2. juunil korraldati samasugune demonstratsioon Tallinna garnisoni soldatite ja Balti laevastiku madruste poolt.⁶⁷

Poska vallandamine kutsus kodanluse seas välja paanika. Kogu kodanlik ajakirjandus tugevdas laimukampaaniat bolševike vastu. „Kiir“ näitas selgesti, kelle huvides see toimus: „Aga kodanlased ei võitle mitte eesti rahva huvide pärast. Neil on üks kõik, kas Poska või mõni teine kubermangukomissariks on. Peaasi on, et see nende mees, nende karude kaitse oleks.“⁶⁸

Kuid eesti kodanlusele õnnestus siiski säilitada kubermangukomissari kohal oma huvide kaitsejät. Ajutise Valitsuse „sotsialistidest“ ministrite käsul võttis Tallinna nõukogu oportunistlik enamus oma otsuse tagasi. V. Kingissepp kirjeldas terava satiriga kodanluse

⁶⁶ vt. „Kiir“ nr. 52, 30. mail (12. juunil) 1917. a.

⁶⁷ vt. „Глаголъ“ № 5, 3. (16.) июня 1917 г.

⁶⁸ „Kiir“ nr. 53, 31. mail (13. juunil) 1917. a.

„sõjakäiku“ kubermangukomissari vallandamise ot-
suse vastu: „Türi torupillimeeste seltsiga eesot-
sas sammusid piimatalituse ühisused, põllumees-
te- ja kärskusseltsid, Rakvere mitmenüüjoniline
rahvakoosolek, Põhja-Balti pisilinnade pisiko-
danikkude mitmetuhandelised pisihulgad —
— isand Poskale „täit usaldust“, „täit lugupi-
damist“ j.m. avaldama.“⁶⁹

3. (16.) juunil tõi „Kiir“ ära Lenini
kõne Petrogradis toimunud vabrikutehaseko-
mitööde konverentsilt ning tutvustas eesti töö-
lasklasi konverentsil vastu võetud bolševist-
like resolutsioonidega. V. Kingissepp kutsus
eesti töölisi ühinema leninlike seisukohtade-
ga: „Seltsimehed töölised, mõtelge ja arutage
hoolega läbi Peterburi vabrikukomiteede
konverentsi otsused... Arutage läbi ja teie
jõuate otsusele, et ainult tööliste kontroll
suudab korraldust luua sinna, kus praegu piira-
matu anarhia valitseb...“⁷⁰ Kingissepp märkas, et
ajutine valitsus ei suuda ära hoida lähe-
nevat majanduslikku katastroofi. „Ainult
poliitilise võimude üleminek tööliste ja soldatite
saadikute nõukogude kätte viib maa välja kit-
susest.“⁷¹

⁶⁹ V. Kingissepp, Paenelluse Lagajärjed, „Kiir“ nr. 59. 7. (20.) juunil

⁷⁰ V. Kingissepp, Tõised isamaalased, „Kiir“ nr. 58. 6. (19.) juunil 1917. a.

⁷¹ Seal samas.

Õitluses menševke ja emeeridega tõi „Kiir“ „Pravda“ ära terve rea Lenin'i artikleid, milles jagastati sotsiaalsõviniste. Artiklis „Kas leping kapitalistidega või kapitalistide kukutamine?“ näitas Lenin teravat vahet bolševike ja nõukogude oportunistliku enanuse vahel suhtumises sõjasse. Bolševikud nägid, et imperialistlikule sõjale võib teha lõpu ning sõluda õiglase rahu ainult imperialistliku koolanluse võrnu kukutamise teel. „Sellis küsimuses lähel uure partii Peterburi Töölise ja Soldatite Saadikute Nõukogust ja Ülevenemaalisest Talupoegade Saadikute Nõukogust lahku, kuna mõlemad nõukogud tahavad küsimust otsustada kapitalistide kaudu ja kapitalistide karuks.“⁷² Sama küsimust käsitles Lenin'i artikkel „Kas on võimalik õigel viisil rahu teha?“ mille „Kiir“ samuti ära tõi.⁷³

Esseendi ja menševike lõttumist kontrevolutsiooniga näitas oluekalt seltsimees Stalin oma artiklis „Revolutsioonist mahajäänud“ Petrogradi Nõukogu Täiterkomitee oportunistliku enanuse katsete puhul talistada sõja- ja agrar-küsimuse lahendamist. Seltsimees Stalin kirjutas: „... revolutsiooni ajal on võimatu püsida ühes punktis, sirm võib ainult liikuda — kas

⁷² B.U. Dekret, Col. m. 24, comp. 478.

⁷³ vt. „Kiir“ nr. 62, 10. (23.) juunil 1917. a.

edasi või tagasi. Sellepärast — kes püüab revolutsiooni ajal peatuma jääda, see jääb paratamatult maha, kes aga on maha jäänud, sellel ei ole armu: revolutsioon tõukab ta kontrevolutsiooni leeri.⁷⁴

Bolševike organisatsioon Eestis ja tema häälkandjad „Kiir“ ning „Ulro Pravda“ võtsid Lenin ja Stalini artiklid aluseks oma võitluses oportunistide vastu. Artiklis „Sotsiaaldemokraadid“ ja „Sotsiaalrevolutsionärid“ käsitleti „Kiiris“ Tallinna Nõukogu oportunistlike enamusse lütkumist kontrevolutsiooniga, mis selgertis ilmaes Nõukogu poolt vastuvõetud otsuse keelata agitatsioon sõja vastu.⁷⁵ „Kodanlased on vaja rahvahulkasid kuidagi pimestada, et hõlpsam oleks oma tõsiseid sihte ja plaane varjata ning karistamatult oma röövimist jätkata. Heaks varjamise abinõuks on sel juhtumisel „sotsialistid“, kes töörahva huude äraandjaks saanud, tema klassivõitluse abinõud ära müünud, kirjutatakse „Kiiris“: „Meeselurked ja emeerid“, ... kiitsid verise hävitustöö heaks ja hakkasid sõjapidamist rünnakul auosal ja autul viisil kaitsema. Terve ilma nähes saatsid nad oma hüppe töörahva seast kodanluse poole ümber.“⁷⁶

⁷⁴ J.V. Stalin, Teosed 3. k., lk. 61.

⁷⁵ vt. „Kiir“ nr. 48, 25. mail (7. juunil) 1917. a.

⁷⁶ Vahemehed, „Kiir“ nr. 49, 26. mail (8. juunil) 1917. a.

Artikkelis „Uued missjonärid“ näitas O. Churthel, kuidas vene natsionaalsõnnistidele tulid appi „Internatsionaali oportunistid Inglismaalt, Belgiast ja Prantsusmaalt, saates oma lüürsõid Venemaale propagandat tegema rõpa jätka-
mise kasuks.“⁷⁷

Suure tähtsuse oli „Kõnel“ bolševistliku propaganda ja organiseerimistöe juhatajana Eesti külas. Eelmaparastved sel ajal on H. Suuderi artiklid, milles käsitletakse eesti kühukataluakha järkjärgulise organiseerumist ja jõudlust bolševistlike seisukohtadile. Väsimatu agitatorina palgustas H. Suuder eesti külakodanlust ja selgitas bolševike programmi. Ta esnes arukatel maata-
meeste ja kühukate koosolekutel kogu maal. H. Suuder astus välja ka parteiorganisatsioonide tugevdamise eest. Nii näiteks kritiseeris ta artikkelis „Kord ja korralagedus“ teravasti VOT(§)P Viljandi organisatsiooni, kus valitse-
sid endaga rahulolu meeleolud ning võimut-
sused oportunistlikud elemendid.⁷⁸

„Kõiz“ arus võitlema ka eesti töölis-
noorsoo organiseerumise eest, folkides „Peav-
dast N.K. Krupskaja artikkel“ „Võitlus töölisnoorsoo
eest“⁷⁹ ning aveldades arukaid ülesku freid

⁷⁷ vt. „Kõiz“ nr. 57, 5.(18.) juunil 1917. a.

⁷⁸ vt. „Kõiz“ nr. 69, 19. juunil (2. juulil) 1917. a.

⁷⁹ vt. „Kõiz“ nr. 53, 31. mail (13. juunil) 1917. a.

töölisnoorsoole, tundes ära ühtlasi töölisnoorsoo orga-
niseerimise loomiseks näitliku põhikirja.

3. (16.) juunil 1917. a. tuli Petrogra-
di's kokku I ülevenemaaline Nõukogude Kong-
ress. Bolševikeid olid kongressil veel vähe-
muses, nad paljastasid usalt kodanluse-
ga kokkuleppimise hukatuslokkust ja sõja
imperialistlikku iseloomu. „Kiir“ tõi ära
Lenini nõuanded kongressil ning bolše-
vike revolutsiooniprojekti sõja kohta.

„Kiir“ laudu sai esiti teatav rah-
vas teada Lenini ajaloolisest erimeisest
kongressil. Lenin teatas bolševike partii
nimel kongressi oportunistlikele ena-
musele, et Venemaal on partii, kes on
valmis võtma võrgivõrnu oma kätte,
lopetama sõja ja lahendamise revolutsioo-
ni põhiküsimused. „Ja hetkel, kui vaba-
dus on veel olemas, kui vangistamise ja
stabiilise saatmise ähvardused - ähvardu-
sed kontrevolutsionäärude poolt, kellega
ühes kallas on need peaegu-sotsialistli-
kud ministrid -, seni, kui need on ai-
nult ähvardused, säärasel hetkel ütleb
iga partii, avaldage meile usaldust ja
me anname teile oma programmi.“⁸⁰

Samaaegselt I Nõukogude Kong-

ressiga valmistarid töötava rahva hulgas demonstratsiooniks, et esitada nõudmisi kongressile. Petrogradi Nõukogu & atused liikati demonstratsioon edasi 18. juunile. Bolševike partei hakkas energiliselt valmistama selleks päevaks. „Kiir“ ja „Utro Pravdõ“ avaldasid VSOT(š)P Tallinna komitee üleskutsed demonstratsiooniks, kus piistitati seltsimees Štalini poolt antud loosungid: „Maha kontrrevolutsioon!“, „Maha kümme ministrit-kapitalisti!“, „Kogu võim tööliste, soldatite ja talupoegade saadikute nõukogule!“, „Laska! Rahm! Vabadust!“ jae.⁸¹

18. juuni demonstratsioon... osutus bolševike partei jõudude tõeliseks vilumatuks. Ta näitas masside kannavat revolutsioonilisust ja reude suuremat usaldust bolševike partei vastu.⁸²

Tallinnas juhtis rongkäiku VSOT(š)P Tallinna komitee, rongkäigu eesotsas kanti Tallinna komitee ja „Kiir“ punaseid lippe.⁸³ Pärast mitingut Uuel turul 1905. a. ohvrite mälestuseks sündis rongkäik „Kunalka“ mälestusnamba juurde

⁸¹ vt. J.V. Štalini, Teosed 3. k., lk. 96-97.

⁸² ÜK(š)P ajaloo lühikursus, lk. 174.

⁸³ vt. 18. juuni rongkäigust, „Kiir“ nr. 69, 19. juunil (2. juulil) 1917. a.

kus kõneles Viktor Kingissepp. Tallinna Nõu-
kogu amparga - Kadrioru lassi - es kõne-
les Frau Rabinuski. Demonstratsioon
näitas, et kui rahvamaarid aktiivselt
astuvad välja oma huvi eest, siis
ei suuda mehevõrke ja enneride kõi-
huu ja kahjulik tegevus tõkestada re-
volutsioonilist liikumist.⁸⁴

„Need, kes Ajutise Valitsusele
täielikku usaldust avaldavad, ei udi-
mängisugust vähegi järjekindlat re-
volutsioonilist võitlust pidada nende
vastu, kes Ajutise Valitsuse enamusse ta-
ga seisavad — revolutsioonivastaste vas-
tu,“ kirjutas V. Kingissepp mehevõrkest
ja enneridest, kes püüdnud demon-
stratsioonil agiteerida Ajutise Valitsu-
se vastu. „Sotsialistide osavõtmine
Ajutisest Valitsusest tähendab koostöö-
tamist revolutsioonivastaste kapita-
listidega.“

Juunis 1917. a. muutusid reaktsi-
oonilised elemendid suudwalt agres-
siivsemaks, ikka rohkem ja rohkem
paljastus kodanuse piire lähtestada võgi-
valla abil oma ainuvalitsust võrgis.

84. vt. H. Рабрунски, Связь углем, „Гуно Трэдгов“ № 10,
20. номер (3. номер) 1917 г.

85 V. Kingissepp, 18. juuni ja revolutsioonilise demonstratsiooni
kõned, „Kiir“ nr. 69, 19. juuni (2. juuli)
1917. a.

Eesti kodanlus, teetudes militarise ja „rahvus-
 poliitidesse“ kaondatud kontrevolutsioonilistele elementidele, muutus oma ähvar-
 dustes ja provokatsioonides üha julmema-
 maks. Püüdis mobiliseerida kõrgioma
 jõude võitluse karvava revolutsioonilise
 lookumise vastu, arus kodanlus ette val-
 mistama nr. „rahvuskongressi“ kokkuta-
 lekut Tallinnas, mille koosseisust valda-
 va enamusse pidid moodustama kulakute
 ja majaanike organisatsioonide ja mit-
 meruguste teiste kodanlike seltide
 esindajad. Bolševike partii kutus üles
 kõikotevima kodanluse „rahvuskong-
 ressi“ kui rahvasinduse võltsingut.
 „Kiir“ ilmus mitmeid kirjutusi ja lin-
 na ning maa töötava rahva koosolekute
 resolutsioone, kus paljastati kodanluse
 taotlusi ja näidati nende kontrevolüt-
 sioonilist olemust. Nii tõi „Kiir“ ära Suiaeri
 kumiatehase tööliste üldkoosoleku re-
 solutsiooni 21. juunist, kus deklareeriti,
 et Tallinna kokkukutsutav rahvuskong-
 res ei ole rahva esindus ning ei tohi teha
 otsused rahva nimel.⁸⁶

18. juunil algas pealitzing rindel,
 mida Ajutine Valitsus alustas lääne impe-

⁸⁶ vt. „Kiir“ nr. 74, 26. juunil (9. juulil) 1917. a.

rialistide tahtel. Hirmutatuna revolutsioonilise lohkumise kannust, lootsid reaktsioonilised ringkonnad pealetungiga anda lööki revolutsioonile. „ Selles pealetungis nägi kodanlus ainsat võimalust revolutsioonile lõpu tegemiseks. Pealetungi õnnestumise korral lootis kodanlus kogu võimu enda kätte võtta, nõukogud kõrvaldada ja bolševikud purustada. Ebaõnnestumise korral võis kogu süü veerutada kendesamad bolševike kaela, müüdistades neid sõjaväe laostamises.“⁸⁷

Nõukogude oportunistlike enamusvähines Ajutise Valitsuse ja kodanluse kurtide tegevusega ja aitas kodanlusel ajada soldateid juba ette nurjunuisele määratud, raskeid ohvreid nõudvale pealetungile. Bolševike partei astus otustavalt võit ja pealetungi vastu. „ Kirres“ Pluus V. J. Keni ni artikkel „ Revolutsioon, pealetungimine ja meie partei, milles selgesti näidati pealetungi iseloomu, mida menševikud ja ennerid püüdnud marmeldest varjata sotsialistliku propagandaga. „ Kuid me ei saa mingisuguste sotsialismist säravate lausutega varjata seda tõde, et uue revolutsiooniline ar-

⁸⁷ LK(S)P ajaloo lühikursus, lk. 144-145.

mee sellaks pealetuugile sunnitakse, et inglise, prantsuse, itaalia, jaapani ja ameerika imperialistide huve kaitses, neile uusi maad, uusi turgu võita." ⁸⁸

Artikkelis „Kuhu võrsid emeerid ja menševikud revolutsiooni“, mis saanuti N. N. Kõrres, näitas Lenin, et pealetuug sai võimalikuks mahajäänud rahvakihtides veel säilinud usalduse tõtte menševikesse ja emeeridesse. ⁸⁹

Kuid, nagu Lenin õigusega näitas, see usk ei saanud enam kaua püsida ning oportunistid ei õnnestunud revolutsiooni arengut pidurdada.

Nõrkuses menševike ja emeeride mõju vastu töötavale rahvale oli tähtis osa tähta bolševistliku ajakirjandusel, mille kaudu bolševistlik selgitustöö jõudis kõige laiemate rahvakulkadeni. Bolševistlik ajakirjandus seotas stalinliku „Pavdaga“ tähtis oma ülesande edukalt, takistades oportunistidel pidurdada revolutsiooni arengut. „Kirie“ ja „Ulto Pavdo“ võitlus kodanliku natsionalismiga ja oportunismiga 1917. a. märts ja juunis omas tähtsat osa nende revolutsioonilisel mobiliseerimisel üleminekuperioodil kodanlik-demo-

⁸⁹ В. И. Ленин, Соч. т. 25, стр. 94.

kraatlikult revolutsioonilt sotsialistlikule. Selle võitlusega auli tundus hoop kodanluse ja tema käsitlemise mõjude rahvahulkades, valmistasid ette kodanluse ja nendevõrke ning emende täieliku isoleerimust. Bolshevistliku ajakirjanduse mõju ja populaarsuse üha jätkuvat kasvu töörahvas peegeldab muuhulgas fakt, et kui märtsis „Kirre“ traaž oli 10000 eksemplari, siis juunis ilmus „Kirre“ juba 12000 eksemplaris,⁹⁰ ja seda tingimusis, kus kodanlus igati püüdis takistada „Kirre“ levitamist. Näiteks tekkisid „Kirrel“ kodanluse sabotaaži tagajärjel sageli raskused paberi muutsamisega, samuti erines „Kirre“ ja „Ulho Pravda“ tellitud numbrite massilist „kaotaminekut“ postil.

„Kirre“ ja „Ulho Pravda“ nime mobiliseeriv võitlus oli tähtsaks teguriks selles, et bolshevitud ja revolutsioonilised rahvamassid läksid eestis nagu kogu Venemaal kindla ning kompaktselt võitlusarveena vastu kontrevolutsiooni maa-kehtlikule jõupingutustele purustada revolutsiooniline lohkumine.

⁹⁰ vt. J. Sepp, Bolshevistlikud ajalohed Eestis. „Eesti Bolševik“ 1946. nr. 9, lk. 650.

2. Bolševistlik ajakirjandus Eestis juulipäevadel 1917.a.

Ajutise Valitsuse poolt 18. juunil alustatud pealitung rindel nurjus täielikult, nagu võis oodatagi. Pärast ajutist edu, mida andetud kindralid ei osanud kindlustada, arusid väeüksuse ülekaalukad jõud vastipealitungile ning sundisid vene väed taganema. Enne veel kui kuuldu- sed pealitungi kokkuvarisemisest Petrogradi jõudsid, arus reaktsooniline väljukaatus teosta- ma oma rünnakuplaani revolutsiooniliste jõudu- de vastu, mille ta hoolikalt oli ette valmistat- nud, hoolikamalt kui pealitungiplaani rindel.⁹¹ Valgekaartlikud armejuhatajad teatasid, et kav- tuses on näidi bolševikuid ja nõudsid bolševi- ke partei kuulutamist väljaspool seadust ole- vaks. Kadettidest ministrid lahkusid 3. juulil valitsusest sama plaani kohaselt, arves- tades täie õrgusega, et meesvärkud ja enseeid kardavad üksi jääda rahvamasside vastu ja on seepärast nõus igasuguste kapitalistide poolt esitatavate tingimustega.

Pealitungi alustamine ning selle

⁹¹ vt. V. Pirson, 30 aastat 1917. aasta juulipäevadest Petrogradis, „Eesti Bolševik“ 1947 nr. 12, lk. 16-17

nuurjumine, tuhandete inimelude ohverdamine lääne-imperialistide huvides tekitas rahvahulka üsna terava meelepaha Ajutise Valitsuse vastu. Ajutise Valitsuse ning tema selja taga seisvate kontrerevolutsiooniliste jõudude kiskjana nägu oli selle avastamisega täielikult paljastunud. Sõiti kiiresti kavas masside revolutsiooniline meeleolu Petrogradis, kus sõdatite esindajad nõudsid viivitamatut väljaastumist Ajutise Valitsuse vastu.

3. (16.) juulil algasid Petrogradis tööliste ja sõdatite stihhilised meeleavaldused, mis kasvavad ühiseks grandioosseks relvastatud demonstratsiooniks loosungi all: „Kõik võim nõukogudele!“

Bolševike partei oli relvastatud ülestõusu vastu, kuna ta arvestas, et armee ja proventus ei ole veel valmis ülestõusu toetamiseks pealinnas. Partei sai aru, et isolatsioon ja enneaegne ülestõus pealinnas kergendaks kontrerevolutsioonilise revolutsiooni avangardi purustamist. Kui aga selgus, et on võimatu rahvahulki tagasi hoida demonstratsioonist, otsustas partei anda meeleavalduse juhtimisele, et anda sellele rahulik ning organiseeritud iseloom ja päästa sellega purustamisest revolutsiooniline Petrogradi proletariaat.

Vaatamata meeleavalduse rahuliku iseloomule saadeti tööliste vastu ohvitseride

ja juurkrite salgad ja kutsuti riindelt Petrogradi kõrge kontrrevolutsioonilise mad sõjaväeosad. Juba 4. juuli hommikul andis Petrogradi sõjaväeringkonna ülemjuhataja menševike ja evseevide liidrite teakskirituusel käsu viiustamatuks „korra taastamiseks“ pealinna. „Kontrrevolutsioonituum, kadettide partei, nagu kõike seda ette nähes, lahkus augsasti valitsusest, tehes enda käed vabaks. Täitevkomitee menševikud ja sotsialistid-revolutsionäärid aga, soovides säilitada oma kõikumalöönnud positsioone, kuulutasid meeleavalduse täievoimuliste nõukogude eest reetlikult ülestõusuks nõukogude vastu, ässitades riindelt väljakutsutud väeosade mahajäänud kihid revolutsioonilise Petrogradi kallale.“⁹²

Petrogradi tööliste ja soldatite rahulike demonstratsioon uputati verre. Kuid partei õige taktika päästis siiski pealinna proletariaadi ja andis talle võimaluse organiseeritult taanduda vaenlase ülekulukatle jõudude ees, et uues roodras alakorras uuesti anda pealetungile.

Lenin, hinnates toimunud sündmuseid, kirjutas, et juulisündmustega muutus olukord järsult. Loppes kakrkvõim ja rahulik areneviiste ning algas uus periood revolutsioonis, mitterahulik, kõrge rahulise m te. „Kontrrevolutsioon organiseeris, tugevnes ja võttis faktiliselt võim uua kätte.“⁹³

⁹² J.V. Stalin, Teosed 3.k, lk.103.

⁹³ B.H. Немух, Cor. m. 25, emp.157.

Esseeide ja menševike koostöö kodanlusega viis nad otsese osavõtuki kontrevolutsiooni finantseerimisest. Peale soldatite ja tööliste demonstratsioonide mahasurumist tormasid nad liidus kodanluse ja valgekaaslike kindralitega bolševike partei kallale. „Pärast 4. juulit loots kontrevolutsiooniline kodanlus endaga väikekodanlikeud sotsialistid-revolutsionääreid ja menševikuid, neid osalt hirmutada, ja omalis rüggivõimude Cavaignac'ide kätte, sõjaväelise jõugu kätte, kes laskis maha tõrkujad ründel ja rüüstas bolševikke Piteris.“⁹⁴

Eesti bolševistlike ajakirjanduse reageeris elavalt Petrogradi sündmustele. Juuni lõpul, kui kontrevolutsiooni taotlused ilmunend üha selgemalt, kirjutas „Kiir“: „Viimaste päevade sündmused kinnitavad mõtet, et kodanlus ette valmistab selleks, et tugevate jõududega ja hästi organiseeritud revolutsiooni vastu välja astuda.“⁹⁵ „Kiir“ ja „Utro Pravdös“ ilmusid partei Keskkomitee ja Petrogradi komitee üleraktsed, milles selgitati sündmuste tõelist kõiku ja paljastati kontrevolutsiooni repitsoori ja laimu. Eesti bolševistlikeud ajalehed tõid ära pealimas sündmustele kaasallanud tööliste ja soldatite kirjutisi ning terve rea artikleid, milles kutsuti üles võitlusele kontrevolutsiooni vägivallate-

⁹⁴ V. J. Lenin, Valitud teosed II kö, lk. 51.

⁹⁵ Kodanluse taktikast, „Kiir“ nr. 78, 30. juunil (13. juulil) 1917. a.

gude vastu ja kasvatati töörahvas usku revolutsioonilise liikumise lõppvõidusse.

Kohe peale juulidemonstratsioonide mahasurumist suunas kontrevolutsioon oma loogi bolševike partei häälkandjate vastu Petrogradis, olles teadlik nende tähtsast osast masside revolutsioonilise liikumise juhtimisel. 5. (18.) juulil rüüstati „Pravda“ toimetus raumimud punktide poolt. 6. juulil ilmus „Pravda“ asemel „Listok Pravdõ“ partei keskkomitee üleskutsega, milles näidati, et kontrevolutsioonivõit on ajutine ning kutsuti tööliklassi veel tugevamini koonduma partei ümber.⁹⁶ Järgmisel päeval rüüstati kontrevolutsiooni poolt ka trükkikoda, kus trükiti „Listok Pravdõt“. Järgnevalt ilmus partei keskhäälkandja alalise jälgitamise tingimustes nimetuste all „Rabotši i Soldat“, „Proletari“, „Rabotši“ ja „Rabotši Put“, reaktsioonilistel jõududel ei õnnestunud teda hävitada kõrgist jõupingutustest hoolimata.

Bolševike häälkandjate rüüstamiseks kaasnesid vangistamised ja läbiotsimised. „Jumetunud olukorra tõtte otsustas bolševike partei muuta oma taktikat. Ta läks põranda alla, varjas oma juhti Leninit sügaval põranda all ja hakkas valmistuma ülestõusuks, et rehvajõul kukutada kodan-

lure võim ja panna maksma nõukogude võim.⁹⁸

Petrogradi sündmustega samal ajal arenes terav revolutsiooniline võitlus ka Eestis. Tallinnas toimus 4. juulil bolševitke partii ülerkutsel töörahva võimas demonstratsioon Eesti kodanluse nn. „rahvuskongressi“ vastu. Nagu eespool nägime, võitlesid bolševitkud algselt peale selle rahvaerinduse võltsingu vastu, kusjuures „Kiir“ ja „Utro Pravdõ“ etendandid selles võitluses tähtsat osa. Juuli algul kogunesid Tallinnas nii „rahvuskongress“ kui ka kodanlik „Maanõukogu“ ehk „Maapäev“, nagu Eesti kodanlus seda belti-saksa aadli institutsiooni järgi nimetama oli hakanud.

Ühe tähtsama päevakorrapunktina mõlemas arutuses kavatses kodanlus oma käitteenamust kantades korraldada lubemängukomisssar Poska „valimise“ protseduur, et võimand oleks alust end nimetada „rahva erindajaks“.

Bolševitke partii ülerkutsel otsustas Eesti töötav rahvas selle jettevõtteõvri nurja ajada. „Jätame kodanlastele täielise vabaduse oma „rahvuskogund“ kokku kutsuda“, kirjutas „Kiir“ töötavast rahvast üles kutsudes kodanluse plaanide vastu astuma. „Tõelist autoriteeti ei omanda need „kogud“ kunagi,

⁹⁸ ÜK(6)P ajaloo lühikursus, lk. 176.

sest et laiad rahvakulgaad, kõige pealt meie revolutsiooniline töölisklass, neist osa ei võta. Jätke kodanlased nende marurahvuslikes algatuse täiesti omaette!⁹⁹

Bolševike ettepanekul lahkunud „rahvuskongressi“ koosolekult töölised ja kehitalurahva esindajad, mõninga kõhkluse järel ka emereid ja meenivõtkud, kes vastasel juhul kartsid täielikult kaotada oma mõju rahvakulgaades. „Kiir“ paljastas rahvamaaside ees, rahvuskongressi olemust ja selgitas bolševike taktikat. „Teada on, et Eestimaa elavad rahvad sel koosolekul õieti esindatud ei ole. Kodanlaste „kõrgi“ tahetakse selleks tarvitada, et Eestimaa elanikkude arvamusist võltsida.“¹⁰⁰ Bolševikud lahkunud ka ühepäeva istungilt, ajades sellega uurja kodanluse plaanid anda oma otsustele „üldrahvalikku“ iseloomu.

4. juunil tegid kodanlased katsed uusi kokku kutsuda „rahvuskongressi“ istungit Põrka vahimiseks. Protestiks selle vastu korraldasid Tallinna tööline, soldatid ja madused bolševike juhtimisel suure demonstratsiooni Uuel turul. Tähtis osa demonstratsiooniorganisatsioonimisel oli bolševistlikele ajakirjandajatele, milles kutsuti üles rahvast meeli-

⁹⁹ Kuidas meil Eesti autonoomia otsustatakse, „Kiir“ nr. 76, 28. juunil (11. juunil) 1917. a.

¹⁰⁰ „Kiir“ nr. 80, 3. (16.) juunil 1917. a.

leavaldusest rohkemvõltselt ja organiseeritult osa võtma. „Kiirus“ kirjutati demonstratsiooniks kohta: „Suurepärase meeleavalduse päevad koka-
 likkude vabrikute töölised eika kodanluse rah-
 vuskogu vastu protesteerimiseks toime. Meeleaval-
 dusest võttis umbes 40000 Tallinna töölised osa.
 Märkate hulka oli punaseid lippusid ja hüid-
 sönu.“¹⁰¹ Töötav rahvas nõudis oma loosungi-
 tes, et nõukogud võtaksid kogu võimud enda
 kätte ja lõpetaksid imperialistliku sõja. Nõuti,
 et kodanlased annaksid selge vastuse, kelle
 nimel nad koosolekut peavad. Hirnutatuna
 ähvardavate rahvahulkade välgaastumisest
 olid kodanluse liidrid sunnitud avalikult
 teatama, et nende koosolek ei esinda rahvast,
 vaid ainult koosolejaid endid.¹⁰²

Tallinna töörahva demonstratsioon
 näitas selgesti bolševike mõju võimsat kannu
 rahva hulgas ja purustas kodanluse plaa-
 mid. „Tallinna töölised demonstratsioon au-
 dis „rahvuskogu“, „Estonias“ kõlblise ja po-
 litilistse surmahoobi ja kodanluse ei ole armas-
 taanud seda äpardunud poliitilist ettevõtet enam
 meelde tuletada.“¹⁰³

Eesti kodanluse, nähes et tal ei õnnes-

¹⁰¹ „Kiirus“ nr. 82, 5. (18.) juulil 1917. a.

¹⁰² vt. J. Saet, Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon Eestis, lk. 44.

¹⁰³ V. Kingissepp, Kellele iseseisvus, kellele ike, lk. 43.

tu enam rahvast petta ja revolutsiooni arengut pidurdada mitmesuguste võltsingutega, arus kõigi jõududega teetama pärast 3.-4. juuli riidumini iga päevaga nivenevat iluvenemaalist kontrevolutsiooni.

7. juulil anti Ajutise Valituse poolt käsk Lenini areteerimiseks. Oma käsu õiguslanamiseks alustas mustasajaline ajakirjandus määratu suurte laenukampanjate kollektiivse partei ja tema juhtide vastu, kuulutas nad üle mitmesuguste teuritahtlike võlpanööldistega. Laenukampaniaga ühinesid ka eesti kodanluse häälkandjad.

Eesti kollektiivne ajakirjandus arus etnustavane võtlusse kodanluse laenukampanja vastu. „Kiir“ avaldas VSOT(8)/P keskkomitee üleskutse „Töölistele! Soldatitele! Kõigile armatule kodanikkudele! Laenu tuleb avalikult teha! Laenujad kokku alla anda!“¹⁰⁴ Üleskutses nõudeti kontrevolutsiooni tõelisi sakte ja taotlusi. Lisaks võtlutele nüüdistustele levitas ka Eesti kodanlik ajakirjandus laenu, nagu oleks kollektiivne nüüdi pealtingi kokkuvarisemises rindel. „Kõikidele nüüdistustele, nullistega neid üle puistati võrmastel päevadel, lisandus veel see, et meie oleme nüüdi frondi läbi murdmises,“ kirjutab J. Rabtsinski.¹⁰⁵

¹⁰⁴ „Kiir“ nr. 85, 8. (21.) juulil 1917. a.

¹⁰⁵ Ц. Радгинский, С больной головы на здоровую, „Центр Трудовой“ № 16. 11. (24.) июль 1917 г.

Rabtsinski näitas, et pealetuugi ebaõnnestumises on täielikult süüdi Ajutise Valitsuse sõjapolitiika, ta liikkas terve rea vastuvaidlematute faktide põhjal ümber kodanuse provokatsioonilise väljamoeldise.

„Kiir“ ja „Utro Pravda“ paljastavad põhjalikult menševike ja emeeride lõttnust kontrerevolutsiooniga. „Juba neli kuud oleme väsimatult näidanud, et sotsialistide kaasitötamine revolutsioonivastase suurkodanusega Venemaad sellest umbtänavast, kuhu ta iga päevaga ikka enam sattus, välja ei vii. Kiis pidi tulema ja - tuli!“ kirjutas V. Kingissepp „Kiires“¹⁰⁶. Kingissepp näitas, et 3.-4. juuli nändmused olid kauaegse kontrerevolutsioonilise vandenõu tulemus, millele menševikud ja emeerid teadlikult kaasa aitasid. Need revolutsionääri maski kandvad rahva-vaenlased „... töötasid võidelda ja hoore jagada nihästi paremale kui pahemale poole.

Suid see oli sõnades nii. Tegudes aga alustanud Kerenskid ja Treretellid otsustavad võitlust revolutsiooni eelväe — proletariaadi partii- — sotsiaaldemokraatide-enamlaste vastu.“¹⁰⁷

Oportunistide katked varjata end demagoogilise propagandaga „revolutsiooni päästmisest“ ei muutnud varjata sotsiaalšovinistide

¹⁰⁶ V. Kingissepp, Vasturevolutsioon, „Kiir“ nr. 88, 12.(25.) juulil 1917. a.

¹⁰⁷ Šealsamaš.

koostööd kodanluga. „Kollased uuditsalehed ja nunnkodanlised poliitikauched on „sotsialistide“ ministrite nunnaku hästi omaks võtnud ja kõik on praegu „revolutsiooni päästmas“, kõik päästavad agarasti revolutsiooni, tal pead ja käsi otsast zaiudes,“ kirjutab V. Kingissepp.¹⁰⁸ Ta näitas, et kontrevolutsioonil ja tema käsilastel ei õnnestu kõigist jõupingutustest hoolimata purustada bolshevike parteid ja revolutsioonilist liikumist.

Terori ja provokatsioonidega hävitasid kontrevolutsiooni toetavad jõud aegmelt isganuse usalduse enda vastu, suutmata püüdnud revolutsiooni arengut. „Siis hävitasid kontrevolutsionäärid, revolutsioon pole surnud, ta on vaid varjuli tõmbunud selleks, et kogunud uusi poolehoidjaid, söösta uue jõuga vaenlase kallale,“ kirjutab seltsimees Stalin.¹⁰⁹

Põhjust, miks „Kiri“ ja „Ulro Praddo“ võisid ilmneda veel rea päevi peale „Pravda“ sulgemist, tuleb otsida asjaolus, et ülevenemaalise kontrevolutsiooni jõud olid algul valdavalt osas seotud Petrogradi töölisklassi, Venemaa revolutsioonilise liikumise avangardi, mahasurumisega. Tallinna kohalikud võimud ja eesti kodanlus, tundes oma nõrkust, ei jul-

¹⁰⁸ Sealsamas.

¹⁰⁹ J.V. Stalin, Teosed 3. k., lk. 140.

genud aga ilma otse toetuseta „kõrgemalt“ poolt tungida kallale bolševike häälkandjatele, mida armastasid ja kaitsesid larad rahvamassid. Peale seda aga, kui kontrerevolutsioon oli end kindlustanud Petrogradis, arusa ta pealitungile kogu riigis ning tuli appi ka eesti kodanlusele.

12. (25.) juulil andis Ajutise Valitsuse mereministri abi Dudorov käsu sulgeda „Utro Pravdõ“ ja „Kiir“.¹¹⁰ Ööl vastu 13. juulit murdsid kodanlikud võimevõhked resotras ringkonna prokuröoriga lahti ajalehtede uhiise toimetuse ukse Suur Karja tänavas ilma, et ühtki toimetuse loiget oleks sellest informeeritud või läbiotsinuse juurde kutsunud.¹¹¹ See fakt, et teoteti ööselsalaja hõttal, et kodanlus püüdis igati vältida töörahva larade hulkaadi väljastatunust, olli teadlik ajalehtede suurest mõjust rahvamassides.

Toimetuse ruumides pandi toime tõeline rüüstamine, kõik raamatud, osa aadresse, arved jne. võeti ära, kusjuures rüüstajad võisid kaasa ka kantsleitarged ja juhuslikult toimetuses leidunud raha. Trükikojas konfiskeeriti „Kiire“ ja „Utro Pravdõ“ värskel ladu ning toimetuse ruumid pitseeriti kinni. Lisaks teotati läbiotsi

¹¹⁰ vt „3bezga“ #1, 1. (14.) abryema 1917 z.

¹¹¹ vt. Kienthal (Kingissepp?) Sandarnite õpipoisid, „Tööline“ nr. 4, 19. juulil (1. augustil) 1917. a.

misi toimetuse liikmete korterites ja aruturooti
„Kiire“ toimetaja.

See vägivaldaakt tekitas määratu meele-
paha töörahva ja revolutsiooniliste soldatite
ning madruste hulgas. Vana sadama töölised
nõudsid kategooriliselt oma revolutsioonis
töölislehtede ilmuamise lubamist ja taotasid
oma nõudmist ühepäevase streigiga. Rahvaar-
side toetusel ja kaitsel taastati koldevistlikud
häälekandjad, eeki kodanlusele ei õnnestu-
nud töölisajakirjandust lämmatada.

„Kiire“ asemel ilmus juuli 15. (28.) juu-
lil „Tööline“ ja „Utro Pravda“ asemel hakkas
1. (14.) augustil ilmuama „Zvezda“. „Töölise“ esi-
mehes numbris kirjutati: „Kui Ajutise Valitsuse
entajad arvavad, „Kiire“ kinnipanekuga
rotsiaaldemokraatlikule liikumisele kalnvalt
hoopi anda, siis elusid nad. Liikumine ei
seisa mitte lehes, vaid neudis hulkades, keda
need püüdid ja see eesmärk elustavad ja
ühendavad, mille kandjaks leht on.“¹¹²

Samas numbris ilmus prole-
taarse kirjandiku J. Liliembachi luv-
letus „Ei kustu...“, milles kõneldi
„Kiire“ kinnipaneku puhul kodanluse
kerkel puhkenud juukeldusest.

„Enneaegu,“ ütleb J. Liliembach ko-

¹¹² „Tööline“ nr. 1, 15. (28.) juulil 1917.a.

dantlusele tema juubelduse kohta. Luuletuse lõpul väljendab luuletaja töötava rahva kindlat veendumust jätkata võitlust:

„ ... võitlus praegu
vältab ikka —
võidurikka
lõpupüüdel,
sõjahüüdel:
Meie kiir ei kustu,
ideaal ei muutu!
Tööline ei väsi! ”

Töötav rahvas kandis oma armastuse „Kiire“ ja „Utro Pravda“ vastu üle „Töölisele“ ja „Zvezdale“. „Tööline“ ilmus algselt peale veelgi suurema tiraažiga kui „Kiir“. Nagu eelpool mainiti, trükiti „Kiir“ juulis 12000 eksemplaris. „Töölise“ tiraaž juulis oli 13000 - 14000 eksemplari.¹¹³

Juulis hakkas ilmuma ka VSOT(K)P Põhja-Balti organisatsiooni maosakondade häälekandja „Maatamees“, mis kuni augustini ilmus kord nädalas ja hiljem kolm korda nädalas. „Maatamehe“ erinumber ilmus 1. (14.) juulil. Nähtavasti ei olnud teated tema ilmnemisest veel jõudnud Petrogradi, ust leht pääses rüüstamisest ja sulgemisest, kuigi ühes „Kiire“ kor-

¹¹³ vt. J. Sepp, Bolševistlikud ajalehed Eestis 1917. a. „Eesti Bolševik“ 1946, nr. 9., lk. 662.

metuse materjalidega läks kaotri ka osa „Maatame-
he“ tellijate nimekirju.

„Maatamehe“ iluümme oli suureks sum-
muks edasi eesti kehtalurahva organiseerimii-
sel, tema liidusideumite tugevdanisel täöstus-
proletariaadiga kollektiive juhtimisel.

Eesti tööloklars oma kehtalurahva
näol tugeva ja arvuka lotflare. Eestis oli ligi
1200 mõrsa, mille maavaldused moodusta-
sid 58% kogu maapinnast.¹¹⁴ Kuna ülejäänud
maast üle poole kuulus kulakutele - halljaru-
witele, siis oli talurahva rõhuw enamus, umbes
kaks kolmandikku talupoegadest, ilma maata.
Üksni mõisatöölisi oli üle 100000 - nde. Kehv-
talurahvas, kes ägas kahedordse - koltsi-salra
parumite ja eesti kulakute - ikke all, moodus-
tas tähtsa revolutsioonilise jõu. Ajutine Valit-
sus toetas mõisnike maavalduse puutumata-
tust ja privileege ning ei teinud vähimatki kehv-
talurahva olukorra parandamiseks. Bolševikud
alustand koke peale Veebruarirevolutsiooni
kehtalurahva organiseerimist, mis toimus
ägedas võitluses kulakute vastitöötamisega.

21.-22. mail oli Tallinnas toimunud
põllutöölise nõupidamine, kus arutati
maakisinnust, põllutöölise liitude orga-
niseerimist ning töötati välja ajutine

¹¹⁴ vt. Eesti NSV ajalugu. Makett. lk. 99.

põllutöölise saadikute komitee põhikiri valda-
de jaoks. „Maatamehe“ ilmumine juulis võimal-
das juhtida kehtetalurahva kasvavat võitlust
ja organiseerumist, anda talle abi ideoloogilises
ja organisatsioonilises töös.

„Maatamehe“ toimetis töötas tihedas seos-
ses terve kollektivlikute häälkannajatega. „Pav-
dast“ sai „Maatamees“ rohket materjali üle-
nemaalisest töölis- ning agraarliikumisest. Ajal-
lehes ilmus mitmeid V. Kingissepa põhjapanevaid
artikleid, üheks toimetuse kõige aktiivsemaks
lõtkumeks oli tulihingeline eesti kollektivist Jaan
Sihver.

„Maatamehe“ toimetuse üleskutses keh-
viktalurahvale kõneldakse, et maatamehed ja
kehtikud peavad ise oma huude eest võtma,
ise võtma juhtimise organisatsioonide loomise-
sel enda kätte. kõik kodanikud „avalikud
tegelased“ vallas, nagu kirikuõpetaja, hõster,
vallavanem jne. seisavad kulakluse huude
eest ning rõhuvad koos kehtetalurahvast. „Su-
land, naisteemijad, kõik maatamehed, tulge
ise omavahel kokku ja arutage oma hädad
ja mured läbi. Hoidke vabrikutöölisega
ühit ja võidulge oma õiguste eest, nagu ne-
mad võitlevad.“¹¹⁵

Analiüüsidis olukorda külas, kirjutas

Jaani Sihver, et maataamesti hulka kuulub $\frac{2}{3}$ eesti rahvast, kuni aga valitseb teda k pud tais hallparameid. „Peremeesti kiit maataamesti karunid juba ei kaitse. On siis selge, et kuni maataameis oma olukorda parandada soovib, mis peab ta selleks ise tegev olema.”¹¹⁶

J. Sihver v ttles suure energiaga kehtalurahva organiseerimise eest, vabastamise eest kiilakodanuse mõju alt. Ta v itis, et iikski teine partii peale kollektiivi ei ole ku-nagi taotlenud anda naad kehtalurahva laadale hulkaale. Lootma j ada Ajutise Valitsuse lubadustele tähendaks loobuda võitlusest ja jätta kõik vanaviisi. Artiklis „Toit-luskiisimus maal” käsitles J. Sihver maataameis-te ja kehtkute iika rakendamaks muutuvat olu-korda.¹¹⁶ üldiselt k usva elukalliduse juures  h-vardas tuhanded kehtalupoegi nälg. „Põllu-pidajad s odavad viljaga sigu ja lehmii. L ha-m nnaakse kalli hinna eest linna. Piim ja või... laheb sedasama teed. Linnu lihvavad need as-jad vaheltkauplejate läbi; ja nii on nad ka lin-na-töolistele suurelt osalt kättesaamatud,” kir-jutas J. Sihver „Toitluskomiteed on valdades oli-mas. Neude tegevus aga on maataamestle väga kästi tuntud. Peremees, vallakirjutaja, niidni per-mehe poeg jne. — need on need „selts-

¹¹⁶ „Maataameis” nr. 7, 3. (16.) augustil 1917. a.

konnatelased", kes koduselt, tutvuse järele aspu aja-
vad." ¹¹⁷

13. augustile oli määratud ikeesti-maa-
lise maataimeste konverentsi avamine Tallin-
nas. Seda tähtsat nõupidamist ette valmistat-
des selgitas J. Šhver kehtalurahvale
põhjalikult organisatsioonise ja maaoma-
valituste moodustamise küsimusi, au-
dus juhendaid propogandateöks kütas.

"Maataime" veergudel kajastus sel-
gesti asti kehtalurahva revolutsioonilise
liikumise tõus 1917. a. suvel. Ajalikele saa-
kurd rohked teated kõikidest Eesti osa-
dist kehtalurahva koosolekutest, maata-
miste saadikute komiteede ametamis-
test ja teravnevast klarinõrthusest.
Mõisnikud jätkud 1917. a. kevadel suure
osa põldudest harimata, sellega teadlikult
nuurendades majanduslõkke laostu-
mist ja nälga. Nad kuldunud maksmast
mõisatööliste võimaste poolt seoses
elukalliduse kiire tõusuga nõutavat pal-
galisa. Protestiks selle vastu algasid mõi-
satööliste streigid, milliste arv ja ula-
tus üha nuurenes.

Lamava kehtalurahva liikumise
vaste ühinevad ühisesse kontrevolutsioo-

milisse rindesse eesti kodanlus ja lalti-
saksa mõisnikud. Juuli lõpul toimus sünd-
mus, mis täielikult pöördas eesti kodan-
luse koostööd mõisnikega.

27. juulil (9. aug) läks Viljandimaal
Kurista mäisa valitseja koos kodanlastest
mõilitsameestega välja tõstma talust
mõisa kandiimeest Tõnis Karri, kes
polnud nutnud tunda mõisnikule
renti.¹¹⁸ Kui kandiimees nõus ei olnud
talust lahkuma, avard mõilitsamehed
tule ja tapud Tõnis Karri ja tema poja.
Teised perekonnaliikmed tõsteti koos vallas-
varaga talust välja lageda taeva alla.

See sündmus äratas protesti-
lõtkumise kogu maal mõisnike ja ko-
danluse vägivaldteguale vastu. „Kurista
sündmus avab meile sügavamal vaatlusel
kohutava pildi sellest klamirõõtlusest,
millesse kodanluse võimuaaknused on
paisanud, sellest vägivaldast, mis neid
sel teel ootab,“ kirjutatakse „Maatamehes“.¹¹⁹ Töötav rahvas nõudis sünd-
muse kohta juuralluse teometamist
ja jultunud kodanlastest mõilitsameet-
nike kohta alla andmist. „Sõlmas pi-

¹¹⁸ vt. „Tööline“ nr. 12, 28. juulil (10. aug.) 1917. a.

¹¹⁹ „Maaha vägivaldlastel!“, „Maatamehes“ nr. 5, 29. juulil (14. aug.)
1917. a.

dades, et Kurista valla põllumehe Tõnis Kassi ja tema poja tapmise läbi Eestis kuulmata taores häbiplakk sünnitati, protesturime sarnaste barbaarliste, metsikute väljastuuviste vastu ja nõuame, et müüdlased kõrge valjuema karistuse leiaksid, "õeldakse Areris suure rahvakoosoleku poolt vastuvõetud otsuses, mis avaldati "Maatamehes"^{n 120}.

Kontrevolutsiooni vägivallateod sundisid töölisi otsima endakaitsevõtteid. V. Kingissepa initsiatiivil suunudati Punakaardi salku, mis olid tekkinud juba mais ning tuguvad töölisühendustele.

Juulisündmustes tugevnes ja kaartus kollektive partei Eesti organisatsioon ning tema ümber koondunud töötava rahva massid. Kontrevolutsioonil ei õnnestunud pidurdada proletariaadi revolutsioonilise võitluse arengut, sest eesti tööliklassi kõrval seisis tema liitlane, uue proletariaat ning revolutsioonilised soldatid, madrused ja kehtalurahvas, tõrjudes ühise ründena tagasi kõik kontrevolutsiooni rünnakud.

Bolshevistlik ajakirjandus Entis seisis juulipäevadel oma vastutusevõrke ülesande kõrgusel. Palpastades kontrevolutsiooni sepotusi; innustades ja organiseerides töötavat rahvast võrkumise teema vastu säilitas ja tugevdas bolshevistlik ajakirjandus sidet massidega kontrevolutsiooni pealiturungi raskes olukorras. Täastanud reaktsiooni poolt suletud häälkandjad, oli ta valmis organiseerima masse relvastatud ülestõusuks partii VI kongressi poolt väljatöötatud taktika alusel.

3. Partei vii kongress. Kurss rehvastatud ülestõusu ettevalmistamisele.

Oktoobrirevolutsiooni ettevalmistamiseks põhilise tähtsusega sündmuseks oli partei vii kongress, mis toimus 26. juulist 3. augustini Petrogradis. Kongress astus kokku ennenähtamatult ajeda tagakiusamise olukorras, mida bolševike partei vastu ohutas kodaulik ja väikekodaulik ajakirjandus, sest oli ta sunnitud töötama illegaalselt. Kongressi istungeist ei saanud osa võtta Lenin, kes peidi end varjuma Ajutise Valitsuse muuskurite eest, ta juhtis kongressi oma õpilaste ja kaasvõitlejate kaudu. Kongressi tegelikku tööd juhtas vahetult Lenini lähim võitleuskaaslane seltsimees Stalin.

Kongressil oli esindatud 240 000 parteilist, neist 14 000 Baltimaadelt.¹²¹ Partei häälkandjate arv ulatus juulis 41-ni, üldtiraazõiga enam kui 320 000. Neist 12 ajalike ilmus Venemaa vähenusrakvaste

¹²¹ vt. E. Jaanimägi, Bolševike partei vii kongress.
„Eesti Bolševik“ 1947 nr. 14, lk 33.

keeltes, mille hulka kuulusid ka kaks eesti bolševike häälkandjat. Partei VI kongress märkis kollektiivse autoriteedi suurt kasvu rahvahulkades.

Kongressi peaküsimusteks olid kesk-komitee poliitiline aruanne ja küsimus poliitilisest olukorrast, mille kohta aruandega esines seltsimees Stalin.¹²² Oma ettekannetes näitas seltsimees Stalin, et kodanlusele pole korda läinud maha suruda revolutsiooni, vaid vastupidi — revolutsioon areneb, kaval üle sotsialistlikuks. Audes toimunud sündmustele põhjaliku marksistlik-leninliku analüüsi; tõstis seltsimees Stalin esle uued võitlusvõimalused, millest edukas lahendamise määras poliitarse revolutsiooni edaspidise käigu, tema taktika ja strategia. Päevakorralt olid tõusnud küsimused tööliskontrolli organisatsioonist tootmise ja jaotamise üle, maa üleandmisest talurahvale ning riigivõimu üleminnekust tööliste ja kehutalurahva kätte. Seltsimees Stalin näitas, et loosung „Kogu võim nõukogudele!“ tuleb ajutiselt päevakorrast ära võtta, sest nõukogud nende emeerliku ja menshevistliku juhatamisega ei tahtnud võimu oma kätte võtta ja loovutavad selle täielikult kodanlusele. Enne juulisündmusei pooldasid

¹²²

vt. ÜK(8)Pajaloo lühikursus, lk. 177.

bolševikud võinud rahuliku elaminekut tööliste ja soldatite saadikate nõukogude kätte, nad püüdnud selgitustöö ja ümbervalimiste abil muuta nõukogude poliitikat ja nende kaudu valituse koosseisu ja poliitikat. Pärast juulisündnusi muutus aga olukord täielikult, kogu võim läks kontrrevolutsioonilise kodanluse kätte, keda toetas kõrgeim sõjaväeline kildkond. Sakskvõim lakkas olemast, niid võis võimu haarata ainult kehtiva kodanliku diktatuuri relvastatud kukutamise teel. „Imperialistliku kodanluse diktatuuriku- kutamine — see peabki niid olema partei järjekordseks loosungiks.“¹²³

Partei VI kongress töötas seltsimees Stalini aruande põhjal välja uue taktika põhijaoned, milles parteile seati eesmärgiks relvastatud ülestõusu organiseerimine, eriti rõhutatud, et sotsialistliku revolutsiooni võidu põhitingimuseks on proletariaadi ja kehvtalurahva liidu igakülgne kindlustamine.

Eriti bolševistlik ajakirjandus tõi oma lehekülgedel ära partei VI kongressi resolutsioonid ja annis kogu jõuga neis eniletõstatud ülesannete teostamiseks. Eriti bolševistlikes ajalehtedes ilmus VI kongressi manifest, mis lõppes sõnadega: „Meie võitlusseltsimehed, valmistuge uuteks lahin-

¹²³ J.V. Stalin, Teosed 3. kö., lk. 176.

guteks! Koguge kindlalt, mehiselt ja rahulikult jõude, laskmata end provotseerida, rivistuge võitluskolonnideks! Proletaarlased ja soldatid, partei lipu alla! Meie lipu alla, küla rõhutud!"¹²⁴

Eesti bolševistlikud ajalehed annsid rahvamassile ette valmistama relvastatud ülestõusuks. 7. (20.) augustil kirjutati „Töölises“: „Seisukord ruugis lähel iga päevaga kitsikumaks. Häda ähvardab hinge kinni nõorida. Valitus on võimete parandusest looma. Paranduse asemel aetakse rahvast edasi sõjaväljal ennast ohverdama. Otsustav mure ei või sellepärast enam kaugel olla. Selleks tuleb siis valmis olla. Valmis - tugevates revolutsioonilistes vägedes, oma partei organisatsioonides.“¹²⁵ Sama artikli tei ära ka „Maatamees“, mobiliseerides eesti koolitatu rahvast võitluse partei vi kongressi otsuste toetamiseks.

Ajalihes „Zvezda“ kirjutati 8. (21.) augustil: „Käeroleval ajal tõusis revolutsiooni ette uus ülesanne — võita reaktsioon sama suguste vahenditega, nagu seda tehti tsarismi kukutamisel. Teist väljapääsu müüd enam ei ole ega saagi olla.“¹²⁶

¹²⁴ „Zvezda“ #7, 4. (22.) august 1917 r.

¹²⁵ Taguruse vastu „Tööline“ nr. 20, 7. (20.) aug. 1917. a.

¹²⁶ Точное слово, „Zvezda“ #3, 8. (21.) август 1917 r.

Augustikuu kestel arenes kiiresti edasi Venemaa majanduslik laostumine, mille põhjuseks oli Ajutise Valitsuse sõjapoliitika. Kodanluse võimutsemine võis maa majanduslõtkule kokkuvarisemisele. Sellal, kui imperialistlik kodanlus rai igamuguste mahhinatsioonide kaudu hiiglasissetulekuid, suurenes tööpuudus elanikkonna laiadest marmides ning lähenes nälg. Kodanlus püüdis nälja ja viletsusega lämmatada revolutsiooni. „Ain ei rissa mitte ainult selles, et tehased jaabrikud, töötades peamiselt sõja jaoks, ei saa samal ajal ega samal määral rahuldada tagala vajadusi, vaid ka selles, et kõiki neid „nälgi“ ja „krõise“ süvendatakse kapitali poolt kunstlikult selleks, et tõsta kaupade hindu (spekulatsioon!) või selleks, et ründa töölisklassi vastupanu ...”¹²⁷

Majanduslik laostumine andis teravalt tunda ka Eesti alal. Meismitud ja eesti kodanlus suurendasid kunstlikult tööpuudust lokautide abil ning varjand toiduaineid. Revolutsiooniline krõis süvenes, kiiresti kargas streigitõukumine, mis oli suunatud Ajutise Valitsuse rahvavalimite poliitika ning kodanluse sragiahnuse vastu. Augusti algul streikisid peaaegu kõik Tallinna suuremad tehased, nõudes 100% palgalisa.¹²⁸ Suurkäitiste

¹²⁷ J.V. Stalin, Teosed 3. k., lk. 251.

¹²⁸ vt. „Rahvaleht“ nr. 3, 23. aug. 1917. a.

töölise striikidele lisandusid väikeettevõtete tööliste, raamatuköitjate, kontoukenijate, autteenijate ning tänavaraandete teenistujate striigid. 8. augustil striikis Tallinnas ligi 10000 töolist.

Suurt abi striikide julitumisel ja toetamisel osutasid töölisklassile bolshevistikud ajalehed. Ajalehed trükkisid ära striikijate nõuded ja üleskutsed ning naelutasid häkiposti striigimurdjad. „Töölises“ ja „Maatamehes“ ilmus üleskutsed, milles kutsuti kõiki töölisi üles striikijaid materiaalselt toetama, kuna nende noortel ametiühingutel püüdnud vajalikud summad. Üleskutses rõhutati, et töölisklass peab käesoleval juhul üles näitama kõrge tugewamat kollektiivsusustunnet, et võite kodanuse hästiorganiseeritud vastupanu. „Meie kutsumus sellepärast kõiki töölise organisatsioonide üles, striikijate toetamise küsimust juba lähemal ajal käsitle võtma ja läbi võtma, kus seda veel ei ole tehtud.“¹²⁹

Et muuta striikijate toetamist tagajärjekamaks, soovitati „Zvezdas“ luma ühine tsentraliseeritud streigikassa, et mitte heilustada kogutud summasid üksikute erialade järgi loodud arvukates streigikassades.¹³⁰

Bolshevike partei häälkandjate üles-

¹²⁹ „Töölise“ nr. 21, 8. (21) augustil 1917. a. ja „Maatamees“ nr. 10, 10. (23.) aug. 1917. a.

¹³⁰ vt. „Zvezda“ #8, 25. abz. (7. cüm.) 1917. z.

kuuse kuudis töölisklassi poolt laialdast toetust. Nii näiteks teatavad ajalehtedele Böckeri, Lutheri ja mitmete teiste tehaste töölised, et nad annetavad streigiklassasse ühe tööpäeva palga. Töölisklassi ühesmeelese väljapaistumise tõttu bolševike juhitud suundisid mitmete tehaste töölised kapitaliste järele andma.

Töölisklassi võitlusvõime nõrgestamiseks tegid eesti kodanluse liidrid Apstinile Valitsusele ettepaneku evakueerida äärmisest töölisi ja tehaseid nisekubermaagudesse, põhjendades seda salakavalalt teitlusraskustega riindelähedases piirkonnas, milliseid kodanluse ise tegelikult igati juhidis suurendada. Ettepaneku eeslõikes oli töölisklassi nõrgestamine ja hajutamine. „Töölises“ selgitati rahvale kodanluse töelisi kavatsusi ja kutsuti töölisi üles takistama kodanluse plaanide täitumist. Ajalehes ilmus bolševike Tallinna organisatsioonide deklaratsioon Tallinna tööstuse ja töölise olukorra kohta, milles partei VI kongressi otsustele tuginedes nõuti rooja lõpetamist, tööliskontrolli sisseadumist tootmise ja jaotamise üle, lokautide lõpetamist ning vabrikute evakueerimise keelamist, kui ei ole tagatud nende töölisele uut töökohta ja elamisvõimalusi.¹³¹ Bolševistlike ajalehtede selgitus-

131

vt. „Tööline“ nr. 41, 31. aug. (13. sept.) 1917. a.

töö tulemusena sundisid töölised Tallinna Nõu-
koogu oportunistlikku enamust tagasi võtma oma
otuse, mis pooldas tehaste evakueerimist.

Teravneva klamivõitluse olukorras
toimusid augustikuu algul Eestis linnavaa-
valituste valimised. Bolševike partii teostas oma
häälekandjate kaudu laraulatuslikku propa-
gandatööd, et saavutada linnavalikogudes töö-
tava rahva enelduse enamus ning teha lõpp
kodanlike kannuakuitsejate võimutsemisele
linnaavalitustes. «Töölises» ilmus mitmeid
artikleid, kus selgitati töörahvale linnavaa-
valitsuse probleeme ning näidati, kuidas ko-
dandus, kes seni domineeris linnavalitsustes,
ei nõustunud ühegi oluliseima parandusega
linna heakorrastuses.¹³²

Bolševike valinuiselne agitatsioon
toimus teravas võitluses kodanluse ning tema
käsilaste varitöötamisega, kes püüdsid lai-
nuu ja provokatsioonidega talistada bolše-
vike selgitustööd. «Töölises» kirjutati selle
kohta: «Kodanlised erakonnad ja nende kaa-
sajakohtkud teavad, mis neid ahvardab, kui sot-
sialistid (enamlased) linnavalitustes enamu-
se saavad. Jemalaga siis rasvased pürekad!
Sellepärast panevad nad kõik jõud mere väe-
ramiseks tööle!»¹³³

132

«St. linna sotsialismus», «Töeline» nr. 14, 31. juulil (13. aug) 1917. a. r.

133

«Linnavalijatele!», «Töeline» nr. 10, 26. juulil (10. aug) 1917. a.

Kodanluse septsused ei suutnud aga takistada bolševike valimiseelse agitatsiooni edust. Bolševike programm väljendas töötava rahva laia hulkade nõudmisi ja vajadusi: „Kõik klassiteadlikud töölised ja teenijad, kõik need, kes oma tööjõudu teistele (peremeestele) müüvad ja kes sellest aru saavad, et kogu palgatöölise klassi ühised huvid ja ühised vastused on, panevad hõmmu oma valimisümbritusse Venemaa Sotsiaaldemokraatliku Töölisepartii (enamlaste) nimekirja ...“ öeldakse „Töölises“ valimiste eelõhtul avaldatud üleskutses.¹³⁴ Valimistel saavutasid bolševikud suure võidu, valimiste tulemused peegeldasid bolševike autoriteeti suurel määral. Tallinnas sai NSD(8)P nimekirja kõrge enam hääli, tema poolt häälitas 31% valijatest.¹³⁵ Töölisiinajagudes saavutas bolševike nimekirja absoluutse enamus. Uues Tallinna linnavalikogus said bolševikud kõrge enam hääli.

Eriti suur edu oli bolševikel linnavalimistel Narvas, kus valimiseelset võitlust juhatas Viktor Kingissepp.¹³⁶ Narvas said bolševikud 47% kõrgist häältest. Bolševike edu Narvas märgis ka partei keskhaalekand.

¹³⁴ „Tööline“ nr. 19, 5. (18.) augustil 1917. a.

¹³⁵ vt. Eesti NSV ajalugu. Märk, lk. 102.

¹³⁶ vt. E. Päll, J. Saart, J. Mark, Viktor Kingissepp kui Eesti töörahva organisator, ideoloog ja juht. „Eesti Bolševik“ 1947 nr. 8, lk. 16.

ja „Proletari“¹³⁷ „Proletari“ artiklis tõsteti enne bolševike edus Narvas kõrkide teiste parteide ees: bolševikud said uues Narva linnavolikogus 17 kohta, enesed ainult 4 ning ülejäänud ei suutnud ühtki oma kandidaati läbi viia.

Ka Tartus ning teistes linnades vähenes kodanlike ja väikekodanlike parteide esindus linnavolikogudes, bolševike rahvasaadetute arv aga suurenes tunduvalt.

Bolševike edus linnavolikogude valimistel oli suur osatähtsus bolševistliku ajakirjanduse valimiseelisel agitatsioonitööl. Bolševistliku ajakirjanduse kaudu jõudsid parteiorganisatsioonide üleskutsed valijate laiadusse hulka-desse ja tutvustasid neid partei programmiga muuta linnaomavalitsused töötava rahva huvide kaitsjaks, töötava rahva võitlusorganiks eksploatatorite vastu. Bolševistliku ajakirjanduse võitlus kodanlike ja oportunistlike parteide ühendatud laimukampaania vastu nende kiskjalike olennuse paljastamiseks võitis bolševikele massiliselt uusi pooldajaid töötava rahva hulka-des.

Suure tähtsuse parti II kongressi otsuste ellurakendamisel Eestis omaaegselt VSOT(Š)P Põhja-Balti organisatsioonide II konverents ning temaga samaaegselt toimunud

137

vt. Вудорн в сор. гуднн в сор.одг Нлрбе, „Пролетарий“ №5, 12(31) абз.

üleestimaaline maatööliste ja kehviktalupoegade konverents, mis asturid kokku Tallinnas augusti keskkel.

VSDT(8)P Põhja-Balti organisatsioonide II konverents toimus 13.-16. augustini, siin olid esindatud 23 organisatsiooni 7000 parteiliikmega.¹³⁸ Rõhuv enamus parteiliikmest olid töölised, sulased ja kehviktalupojad. Konverents võttis omaks kõik partei II kongressi seisukohtad.

Põhilise tähtsusega küsimusteks konverentsil olid maa- ja rahvusküsimus. Maaküsimuses vastuvõetud resolutsioon nõudis maa natsionaliseerimist ja mõisnike maaide kontfiskeerimist.¹³⁹ Rahvusküsimuses rõhutas konverents, et Eesti rahvas võib saavutada täieliku rahvusliku vabaduse vaid proletaarse revolutsiooni võidu korral Venemaal. Seejärest peab Eesti tööta rahvas võitlema tihedas loidus uue revolutsioonilise proletariaadiga.¹⁴⁰ Konverentsil otsustati VSDT(8)P Põhja-Balti komitee ümber nimetada Eestimaa komiteeks.

Konverents märkis hoiatuse neepu suurt kasvu Eesti alal ning partei ridade järkuvat suurenemist. Kui näiteks juunis Tallinna organisatsioonis oli 2133 liiget, siis II konverentsi ajal oli tema liikmete arv kasvanud 3182-ni.

¹³⁸ vt. J. Saat, Suur Sotsialistlik Oktoobrevolutsioon Eestis, lk. 12.

¹³⁹ vt. „Tööline“ nr. 43, l. (15.) sept. 1917. a.

¹⁴⁰ vt. „Tööline“ nr. 28, 16. (29.) aug. 1917. a.

Mürgatavalt oli tõusnud bolševike autoriteet armee ja laavastikus. Mitmete Balti laavastiku sõjalavade meeskonnad ühinevad täielikult bolševike nõuetega. Bolševistlike selgitustöö tagajärjel kasvab bolševike nõju kodanluse poolt loodud „rahvuspolkudes“. Kujutavalt iseloomustas seda eesti polgu delegaadi sõnavõtt Tallinna partiorganisatsioonil üldkoosolekul 9. augustil.¹⁴¹ Soldat kõneles, kuidas polgu reaktsioonis järkjärgult jõudis veendumusele, et bolševikel oli õigus, kui nad väitsid, et eesti polke kasutatakse kodanluse poolt oma võimude kindlustamiseks ja eesti rahva kurnamiseks. „Talupojad paluvad abi ulgakoristamiseks, neile öeldi ära, mõisnikele aga mitte. Nüüd tulim teie kui ainukeste lähedaste inimeste juurde. Ma teen teie tööd. Pole kaugel aeg, kus eesti polkude soldatid on viisama nagu minagi kõik teie pooldajad, sest teie olete rahva poolt ja tema kaitsjad.“¹⁴²

Bolševiseerused ka äntis paiknevad XII armee osad. Bolševike sõjaväeline organisatsioon Viktor Kingissepa ja Ivan Rabtsin'ski juhatusel organiseeris laialdasest agitatsiooni väerühmades. „Töölises“ ja „Zvezdas“ ilmus teateid mitmeist soldatite koosolekutest, kus terved väe-

¹⁴¹ vt. „Zvezga“ №4, 11. (24.) abr. 19177

¹⁴² Sealsamaš.

osad võitrid vastu bolševistlikud resolutsioonid.

Vastavalt VI kongressi otsustele tugeda-
sõid eesti bolševistid ka tööd ametiühingutes,
kus moodustati bolševike fraktsioonid. Eesti ame-
tiühingud aruand resolutsioonilise klarni võit-
luse tule. Edusammude tegi ka töölisnoorte
ja töötavate naiste organiseerimine, kusjuures
bolševistlikele ajalehtedele oli selles tähtis suunav
ja organiseeriv osa.

Bolševistlikele ajalehtedele sents lisandus
augusti teisel poolel veel ISOT(B)P Narva komitee lään-
likandja „Rahvaliht“, mis hakkas ilmunna kaks
korda nädalas. Ajalike väljandmised omas su-
re tähtsuse V. Kingissepa aktiivse kaardöö ja
juhtimine, kes võitles juulis ja augustis Nar-
vas, juhtides partei ühisandel Narva bolševike
organisatsiooni tööd.¹⁴³ „Rahvalikus“ ilmus mit-
meid V. Kingissepa artikleid. Ajalike toi oma veer-
gudel ära partei VI kongressi otsused ja ISOT(B)P
Keskkomitee üleskutsed ning võitles Narva roh-
kearvilise proletariaadi ettevalmistamise eest
relvastatud ühistõuniks. Ajalike ilmunmine
abistas tunduvalt partei Eesti organisatsiooni
Narva proletariaadi organiseerimisel kindlaks
võitlusarmees bolševike juhtimisel.

Partei Põhja-Balti organisatsioonide VI kon-
verentsiga käsikäes töötav kehtetalurahva (mae-

¹⁴³ vt. J. Saat, Viktor Kingissepp - silmapaister eesti bolše-
vik-revolutsionäär, „Eesti Bolševik“ 1952 nr. 4, lk. 48.

tameeste) konverents näitas kujukalt, et laiad maata-
tameeste ja vähen maaga talupoegade hulgad
peavad bolševike parteid oma huvide väl-
jendajaks. Nõrgis küsimustes kiideti heaks bol-
ševike poolt esitatud seisukohad. Konverentsist
võttis osa 43 saadikut, kes esindasid kokku 40000
kehvikut ja maataameest, esindatud olid kõik
maakonnad peale Saaremaa.¹⁴⁴ Konverentsi ju-
hatas Jaan Sihver. Konverentsil valiti ülemnä-
line maataameeste (sulaste, kehvikute ja maata-
lupoegade) komitee eesotsas J. Siveriga ja ot-
sustati ametada maataameeste komiteed kõi-
kides valdades.

„Maataamees“ tõi ära J. Siveri aruan-
dekõne organiseerumise küsimusest konverent-
sil. suurendades sellega tunduvalt selle kõne
mobiliseerivat tähtsust, sest ajalise kaudu
tutuvad sellega vahetult laavad maatoõraka-
va maad, leel püüdis võimalus esuda kon-
verentsist osa võtta. J. Siver, toetudes partei
vi kongressi otsustele näitas, et maaküsimuse
lahendamise võib toimuda ainult sotsia-
listliku revolutsiooni võidu kaudu.¹⁴⁵

„Soldat tahtis maad, tööline tööaja
liikendamist ja palga tõstmist“, kõneles
J. Siver „Maad võib aga ainult võiduka

¹⁴⁴ vt. J. Siver, Maataameeste konverents, „Maataamees“ nr. 12

¹⁴⁵ vt. „Maataamees“ nr. 14, 19. aug. (1. sept.) 1917. a.

käest saada, tööpalka kapitalistide kasude vähenemisega tõsta. Nõisnik maad ei aima, kapitalist palka ei tõsta. Tarvis on need siis sundida seda tegema. Sundida revolutsioonilise jõu läbi. Nii muutub revolutsioon ainuvõimse vastu revolutsiooniks mõisnike ning suur- ja väikekapitalistide vastu. Et oma nõudmisi teoks teha, on tarvis riigivõimu oma kätte võtta."¹⁴⁶

Eesti bolševistlik ajakirjandus mis maaltumiste konverentsi otsused laiadelt talurahva hulladest ja võtas sellega tunduvalt kaasa nende kujunemise suure tähtsusega teguriks küllakehvistat revolutsioonilise aktiivsuse tõstmisel.

Töötava rahva hullade kiiret bolševiseerumist nähes hakkavad kodanlus ja tema agentuur - emmerid ja meenivõimud - tõetatumalt lähimperialistide erindajast, repitsema uusi vandenõuid revolutsiooni vastu. Augusti keskkel kutsumis Ajutine Valitsus Moskvas kokku nn. „riikliku nõupidamise“, mis pidi mobiliseerima kodanluse ja mõisnike jõude revolutsioonilise rahva vastu ja milles kontrevolutsioon otsis „pääsetud“ revolutsioonilise liikumise kannust. „Väljapääs“ kontrevolutsiooni jaoks seisab kaupmeeste ja töösturite, mõisnike ja pankurite, tsaari-Duuma liikmete ning juba

taltsaks tehtud menüevike ja sotsialistide - revolutsio -
näärude esindajast nõupidamise kokkukutsumises
selleks, et, kuulutanud selle nõupidamise „Rogu
rahva erinduskoguks“, taotleks sellelt imperialis-
mi ja kontrerevolutsiooni poliitika, sõja raskuste
töeliste ja talupoegade õlgadele veeretamise po-
liitika heakskiitmist.¹⁴⁷

Eesti bolševistlik ajakirjandus trükkis
ära VSOT(B)P Keskkomitee resolutsiooni, milles pal-
jartati Moskva nõupidamise kontrerevolutsioo-
niline olemus ja anti juhtnööre parteiorgani-
satsioonidele võitluseks kodanuse uue ma-
nööri vastu.¹⁴⁸ Ajalohed näitavad eesti kodanlu-
se igakülgsel koostöötamisel ulvenemaalise kontr-
revolutsiooniga. Eesti kodanlus saatis oma
esindajad Moskva nõupidamisele kokku lep-
pima uue imperialistliku kodanusega võrste
väljaarstunute suhtes revolutsioonilise liik-
umise vastu. Eesti kodanuse liidrid, väjenu-
dades Moskva nõupidamisel oma truudam-
likke tundeid ajutise valituse vastu, panid
ette luua tugevad relvestatud jõud võitluseks
kõnava revolutsiooniga.¹⁴⁹

¹⁴⁷ J. V. Stalin, Teosed 3. k., lk. 193.

¹⁴⁸ vt. „Kaasannus“ nr. 12, 15. (28.) aug. 1918. a.

¹⁴⁹ vt. С. Забродская, Борьба большевиков Эстонии против буржуазных националистов в период подготовки и проведения Великой Октябрьской Социалистической революции, „Советская Эстония“ № 259, 2. ноября 1957.

Pärast Moskva nõupidamist hakkas kodan-
 luse kogu Venemaal tegema avalikult ettevalmis-
 tusi nõukogude likvideerimiseks ja bolševike partii
 hävitamiseks. Kontrevolutsiooni koondus vägede
 ülemjuhataja kindral Kornilovi selgitada, et kodu-
 maa päästmise' loomungi all alustada avalikku mä-
 ssu. 21. augustil loometas Kornilov sakslastele
 Riia ilma vintamisväärsse vastupanu organiseeri-
 miseta. Riia langemise puhul kodanlikes ajaleh-
 tedes une jõuga lahtipukkenud lainnukampa-
 niale bolševike aadressil tulid appi ka lääne-
 riikide ajalehed. „Kodumaiste ja Euroopa imperia-
 listide liit Riia all juhtunud sõjaliste äparduste
 ärakasutamiseks verest nõetava vene revolutsiooni
 vastu soldatite laimamise alõel — nirsugune on pra-
 gu olukord,“ kirjutas seltsimees Stalin keskhääl-
 kaudjas „Rabotsi“¹⁵⁰.

25. augustil (7. sept.) alustas Kornilov avalik-
 ku mässu, saates oma 3. ratsakorpusse Petrogradi
 peale. Bolševike partii keskkomitee kutsus töölisi
 ja soldateid kõige jõuga andma vastulööki konte-
 revolutsiooni relvastatud väljaastamisele.¹⁵¹ Nõne
 päeva jooksul mitmekordistusid Puna Kaardi rööd,
 kogu Venemaa proletariaat astus bolševike kutsel
 üksmeelult välja revolutsiooni kaitses. Ka Eesti
 töölised, soldatid ja maadused võtsid bolše-

¹⁵⁰ J. V. Stalin, Teosed 3. k., lk. 248

¹⁵¹ vt. „Päevani“ #8, 30. abr. (12. sept.) 1917.

viike juhatusel aktiivselt osa Kornilovi mässu mahasurumisest, takistades mässulist väeosa läbisõitu Petrogradi peale. „Tööline“ kirjutas mässu puhkemisel: „Käes on hädasoht, mida meie partei annu-
 ette ütles, mille eest sajad sotsiaaldemokraadid-
 -enamlased türmidemse topiti ja veel siamaani
 kinni peetakse. Kindral Kornilov... on nüüd selle
 provokatsioonilise poliitika juurest, mida vägede
 peastaap kogu aeg ajab, avaliku tormijooksu
 peale üle läinud...“¹⁵² Artiklis näidati, et Kornilovi mässus on otseselt süüdi Ajutise Valitsuse poliitika. „Keele teame, et kodanlase pool Ajutisest Valitsusest kadettidega eristas Kornilovi laagrist on, kuna „sotsialistline“ osa sellele järel sõrkis. „Sotsialistid“ ministrid Kerenskiiga eristas on süüdi, et meil vägede ülemjuhataja poolt nüüd korraga valitsuse kukutamist kart-
 ta on.“¹⁵³

Kutsudes rahvamasse võitlusele Kornilovi mässu purustamiseks, avaldas Eesti Bolševistlik ajakirjandus Eesti maa Nõukogude Keskaitelkonnitee juhendid võitluse organiseerimiseks kornilovlike jõukude vastu, mis vastu võeti töötava rahva survel. Bolševistlike ajakirjanduse kaudu jõudsid need juhendid Eesti töörahva ja revolutsiooniliste

¹⁵² Vasturevolutsioon, „Tööline“ nr. 39, 29. aug. (11. sept.) 1917.a.

¹⁵³ Seal samas.

soldatite ja madaste hulka desse ja omaandastid määratu mobiliseeriva jõu. Bolševike juhatusel suudisid rahva massesid kohalike nõukogude oportunistlikku enamusst nõustama viivitate matude abinõudega läkipäasu toekstamiseks kornilovlikele vägedele Pétropadi suunas. Bolševistlikes ajalehtedes avaldatud juhtkõõrde kohasest seati kohtadel sisse kontroll telegraafi ja telefoni üle, et takistada sidet kornilovlike väeosade vahel ning organiseenti relvastatud valve raudteejaamades. Bolševistliku aja kirjanduse üleskutsel nõudsid rahvahulgad mitmeteeni kodanluse kontseptsiooniliste tegelaste areteerimist ja Kornilovi mässi toetavate kodanlike ajalehtede sulgemist.

Narvas, mille ümbruses arisid mitmed kornilovlikud väeosad, juhtis võitlust kontra-revolutsiooni vastu Viktor Kingissepp. Bolševike intensiivse propagaandatöö tagajärjel teatas Narvas armu Annuuri kasakate polk, et ta on valmis välja astuma Kornilovi jõukude vastu.¹⁵⁴ V. Kingissepa initsiatiivile ei lastud kornilovlastel Narvast vedureid välja võia oma eelõõnide edasi toimetamiseks.¹⁵⁵ Sooleerinud kornilovlaste väeosad, aris bolševistlike Narva

¹⁵⁴ vt. „Rahvaleht“ nr. 6, 2. sept. 1917. a.

¹⁵⁵ vt. V. Kingissepp, Kornilovi-mädal Narvas, „Rahvaleht“ nr. 6, 2. sept. 1917. a.

Nõukogu neid desarmeerima. Kuid peagi saabus Nae-
va Kerenski käsk, milles tehti korraldus kornilov-
lõkud polgud Petrogradi saata, kuna nad olivat
täielikult „usaldusväärsed“. „Nüüd näkkuvad
need „trüüd“ väed Peterburi alla Kerenski kä-
sul Kerenski kaitseks — aga vaevalt keell revol-
utsioonilise kaitseks, kui see Kerenskile päitseid
pähe paneb võimaliku kätte korraldama omaast
Venemaa armuvalitsuseks ühitada.“¹⁵⁶

Eesti kodanlus teatas Kornilovi mässu,
tähtsena soovist lõivideerida töötava rahva
nõukogud ja bolševike partii ning hävitada
rahva demokraatlikud vabadused. Kui bol-
ševikud kubermangu liidunõukogus lüt-
sundisid võit Kornilovi mässu vastu võitle-
ma ja mässu avalikult hukka mõistma,
keldus kodanlus seda tigenast. „Töölises“
paljastati kodanliku kubermangunõukogu
koostööd Korniloviga. „Kui kindral Kornilo-
vit kui revolutsioonilise rahva vihavaenlast
hukka mõisteti, siis kiinnitavad mere jaak-
sonid, Birkid ja Raamotid, et millegagi ei
võivat õrnustada, et Kornilov rahva ja vaba-
duse vaenlane olewat.“¹⁵⁷ Kodanlused on üks-
kõik, kirjutas H. Suunde, kas usaltes Kornilov,
Kerenski või Saksa keiser, pean ole, et ta

¹⁵⁶ Sealtsamas

¹⁵⁷ „Töölise“ nr. 43, 2. (15.) sept. 1917. a.

saaks takistamatult rahvamasse ekspluatsseerida. Seejärel on kodanlus valmis liikuma üh-
kõik millise kontrevolutsioonilise jõuga, mis
vägivalla abil revolutsioonilist liikumist
maha surub.¹⁵⁸

Näidates, kuidas Kerenski Valitsus
ruttas pärast Kornilovi mässu purustamist
moodustama uusi salanõupid revolutsioonilise
liikumise vastu, kirjutas J. Rabtšinski: „Kuid
mäng hakkab jõudema lõpule. Revolutsiooni
liheb edasi ja paiskab kalastamatult oma teelt
kõik, mis takistab tema liikumist.“¹⁵⁹

Kornilovi mässu purustamine näitas,
et kontrevolutsiooni võimutsemise plaanid olid
loetud. Bolševike võsa selgitustöö tulemusena,
millel tähtsat osa etendas bolševistlik aja-
kirjandus, hakkand lõplikult selguma jõu-
dude tõrjed vahekorrad revolutsiooniliste
rahvamasside ja kontrevolutsiooniliste mõis-
like rong kodanluse vahel.

Kodanluse ja tema kaasaajolent-
te väsimatu paljastamine bolševike poolt
vabastas proletariaadi massid kodanluse
ja tema agentuuri ideelise võtje alt. Kõi-
gile oli selge, et Ajutine Valitsus ja tema
selja taga seisvad kodanlikud ja väike-

¹⁵⁸ vt. H. Sunders, Nende mõtted, „Isaastanceis“ nr. 23, 9. (22.) sept. 1917. a.

¹⁵⁹ H. Рабчинский, Точенные речи и рассказы, „Звезда“ № 10,
1. (14.) сент. 1917 г.

kodanlikud rühmitused olid allutatud vene imperialistliku suurkodanluse, kade Hõlle partii ideoloogilise ja organisatsioonilisele hegemooniale.¹⁶⁰ Kogu Venemaa proletariaat, mille hulgas ka Eesti töölisklass, koondus kindlaks võitlusvõudeks bolševike partii ümber.

Bolševike mõju hakkas kiiresti kasvama ka talurahva laevadis hulkades, kehv-
talurahvas nõustis, et ainult bolševike partii võib neid päästa sõjast ja nõrkuide eksploatatavast rööki alt ning anda neile maad. Ka keskmise-
talupojad hakkasid pärast Kornilovi massipurustamist üha selgemini hoiduma bolševike partii poole, loovudes kehv-
talurahva hulkadega.

Bolševistlik ajakirjandus oli partii käes kõige massilisemaks ja rahitumaks propagandistlike rahvamasside mobiliseerimisel ja liitumisel bolševike partii ümber, nende vahastumisel kodanluse ja meenõrkuide ning emeeride mõju alt. Eesti bolševistlikud ajalehed, peon-
dudes stalinliku "Pravda" rumustava eeskujuga järgi, muutusid tähtsaks edukalt oma vastetusri-
kast ülesannet töötava rahva organisatsioonina. Bolševistliku ajakirjanduse võitlusel oli tähtis osa bolševike mõju ja autoriteedi kiirus kasvus eesti töö-
rahva ja soldatite ning maahuste hulgas, mis üha

160

vt. E. Kivilaots, Nõukogude bolševiseerumise 1917. aastal, "Eesti Bolševik" 1947 nr. 17, lk. 48.

Selgemini ilmnes linnavalimistel, maataimeste konv-
rentsil ning eriti Kornilovi mässu peenustamisel.

Kuni Kornilovi mässuni olid meesõjaväed
ja erimehed nõukogudes euanuuses. Kornilovi
mäss näitas, kuhu võib sotsiaalsõjaväetõrjude eka-
kindel ja kokkuleplik poliitika. Töötav rahvas
hakkas meesõjaväe ja erimehe nõukogudest välja
kõhutama. „ Oli saabunud nõukogude elustami-
se ja uuendamise ajajärk, nõukogude bol-
ševiseerimise ajajärk.“¹⁶¹

Maaride revolutsioonilise mobiliseeri-
mise periood jõudis lõpule, bolševike partei
alus mure organiseerima otseseks rünnakuks
sotsialistlike revolutsiooni teostamiseks.
Tähtnud mure eduga oma ülesanded mas-
side revolutsioonilisel mobiliseerimisel bol-
ševike partei juhatusel alla, rakendas bolše-
vistlike ajakirjandus kõrge jõud töötava rah-
va ettevalmistamiseks relvastatud ülestõusu
edukaks teostamiseks.

¹⁶¹ ÜK(4)P ajaloo lühikursus, lk. 183.

III Rännaku ettevalmistamine.

Pärast Kornilovi mässu purustamist aruolid täolised, soldatid ja talupojad, kes oma praktiliste kogemuste varal olid ühendunud bolševike partei poliitika aimumõrgsuses, ümber valima nõukogusid. Töörahvas usaldas julgtimise bolševikele, kes igapäevases vrsas võitluses näitasid end võimelisetena revolutsiooni edasi viia. Otsekõike pärast Kornilovi mässu purustamist, 31. augustil, võttis Petrogradi Nõukogu omaks bolševike poliitika. Endine meusevtskest ja esseevidest koosnev Petrogradi Nõukogude Täitvkonitee laikus ametist, teda asendasid bolševtkud. 5. septembril läks Moskva Töölise Shaadikute Nõukogu üle bolševike poole. Algas nõukogude kiire bolševiseerimine kogu Venemaal.

Õnti bolševistlik ajakirjandus trükis ära Petrogradi Nõukogu poolt vastuvõetud bolševistliku resolutsiooni, mis tähistas bolševike võidukäigu algust nõukogudes.¹⁶² Resolutsioonis rõhutati, et Venemaa rahvaste

elulised huvid nõuavad demokraatliku vabariigi väljakujuldatamist, mõisnike maadomandi riihimatut taimta konfiskeerimist ja talupoegade andmist, tööliskontrolli sisseseadmist teotmise ja jaotamise üle, salakapogate tühistamist ja ettepaneku tegemist kõikide sõdivate riikide rahvastele vabariigile demokraatliku rahu sõlmimiseks. Eelarilikkamatute abinõudena võeti resolutsioonid muude lõpetamist töölisklassi ja revolutsioonilise liikumise vastu, riigivõimude kohalike erindajate valitavust, Venemaa rahvaste vabaduste tagamist ja seisuslike privileegide kaotamist.

5. septembril võttis ka Tallinna Nõukogu vastu samasisulise resolutsiooni, mis ilmus „Töölises“, „Maatamises“ ja teistes bolševistlikes ajalehtedes.¹⁶³ Septembris ja oktoobri algul toimusid ümbervalimised kõrgis nõukogudes. Eestis, kusjuures juhtimine läks kõrkjal bolševike kätte.¹⁶⁴ Iga päev tõi uusi teateid bolševike edust nõukogudes. See kajastas selgesti ka Eesti bolševistliku ajakirjanduse veergudel, kus teatati üha uute nõukogude sirdumist bolševike poole üle kogu Venemaa.

Nõukogude bolševiseerumine näitas, et peamised tingimused rahvastatud

¹⁶³ vt. „Töölise“ nr. 46, 6. (19) sept. 1917.a. ja „Maatamises“ nr. 22, 7. (30) sept. 1917.a.

¹⁶⁴ vt. С. Запорожский, Борьба пролетариата с демократическим буржуазством в 1917 году, „Советская демократия“ № 263, 4. ноября 1950 г.

ülelõunemise eduks olid juba valminud.

„Uuesti tõunis päevalorralt loosung „Kogu võim Nõukogudele!“

Kuid see polnud enam vana loosung võimu üleminekust menševistlik-esseerlike nõukogude kätte. Ei, see loosung tähendas nõukogude ülelõunemise ajutise valitumise vartu, et anda kogu võim riigis bolshevike poolt juhitud aile nõukogudele.“¹⁶⁵

Selgitades eesti töörahva hulkaale toonunud nurraugut, kirjutas Viktor Kingissepp „Töölises“: „3.-5. juuli liikumise allasurumine riigutis nõukogud varjusurmale. Revolutsiooniliste poliitiliste laialisaatmine, tööliste käest sõjariistade äravõtmine, hulgalised revolutsiooniliste soldatite ja tööliste vangistamised — kõik see tähendas vasturevolutsiooni võitu, revolutsiooni langemist ja ühes sellega ka nõukogude jõu hääbunmist. Kornilovi mäss — vasturevolutsiooni murelane-ekstrisearis nõukogud ja nimelt ja ainult see võim, mis neis koondatud, võitis vasturevolutsiooni. Kornilovi mäss andis vägeva tõuke nurrauguks rahvahulka- de poliitilises meelolus. Peterburi ja Moskva nõukogud võtsid otsused vartu, mis

¹⁶⁵ ÜK(Ü)Pajaloo lühikursus, lk. 183.

kokkuleppe-politika hukka mõistavad. Peterburi ja Moskva järele võttis enamuse pagjades suuremates ja vähemates nõukogudes..."¹⁶⁶

Kingissepp näitas, kuidas bolševitke võit nõukogudes ja rahva usalduse täielik kadumine oportunistide vastu põhjustas lõhenemise ja sisetülid meesitke ja esseeide seas, kusjuures suur hulk realitkmeid lahkus keost partiidest, jõudes arusaamisel oma juhtkonna reetlikust poliitikast. „Väliskodanlikes sotsialistlikes erakondades algas suur vihkumine paremale poole... S.d. vähemlaste hulgas on käärimine ja loquemeine täies hoos ja Treretelli ning Dom on varsti kindralid ilma sõjaväeta.

Maaha kokkulepped vastu revolutsioonilise kodanlusega! Kõik võim nõukogudele! Nõusugused on tänase päeva hüüdsõnad!"¹⁶⁷

Rahva usalduse pöördumist bolševike parti poole iseloomustas eriti olmekalt maatameeste ja kehvike viimekirjade võit vallavalitsuste ümbervahetust septembris. Selle võidu saavutamisel olid määrava tähtsusega augustis bolševike juhatusel toimunud maatameeste

¹⁶⁶ V. Kingissepp, Demokraatline nõupidamine, „Tööline“ nr. 58, 21. sept. (4. okt.) 1917. a.

¹⁶⁷ Sealsamas.

konverents ning seal vastuõetud otsused, mis kajastasid talupoegade rõhva enanuse vajadusi ning bolševistlike ajalehtede, eriti „Maatamehi“ väsimatu selgitustöö. Maatamehed ja kehvikud enenid peaaegu kõrgs valdades iseseisvate valimiskirjadega ning võtsid kõige rohkem kandidaate läbi ümbervalitudisse vallavalitsustesse. Eriti hävttavaks löögiks kodanlusele oli maatameeste võit Viljandi maal, mida kodanlus pidas oma kindlaks kantsiks ja kus maatamehed said absoluutse enanuse.¹⁶⁸ Kodanluse jõupingutused maatameeste ja kehvikute ühtuse tõestamiseks nurjusid.

Bolševistlikud ajalehed pühendasid palju tähelepanu valimiseelsetele selgitustööle, kutsudes üles kehvitalurahvast esinema oma iseseisvate nimikirjadega. Bolševistlik ajakirjandus abistas ja suunas uute vallavalitsuste tööd, mille kaudu kehvitalurahvas esmakordselt arvas ise valduse juhtinud. Kodanlus püüdis igati takistada ja saboteerida uute vallavalitsuste tööd. Nii teatati näiteks „Maatamehile“ Maarja-Magdalenaast, et salend hallparunid keeldunud koguni tunnustamast

¹⁶⁸ St. „Maatamees“ nr. 22, 7. (20.) sept. 1917. a.

uut vallavalitsust, mille esotsas siisis maataames ja valisid oma kerkelt teise vallavanema.¹⁶⁹ Ajaleht kutsus üles kohalikke maataamehi kindlamini ühinevama, et puustada hallparunite septsused.

Valimiste ajal levitas kodanlus ja tema agentuur laenu, nagu ei suudaks küllakehvurste valdava valitseda, sest selleks olvat võimelised ainult kodanlikud „haritlased“. „Nüüd peavad maataamehed näitama, et seesugused arvamusid nende kohta muud midagi ei olund, kui kodanlarte klassivõrkamenu avaldus,“ kirjutas Jaan Sõver pärast kevitalurahva võitu valimistel. „Tööle siis, demokraatlikud vallanoukogud!“¹⁷⁰ J. Sõver andis oma artiklites väärtuslike juhtnööre ja nõuandeid unte, keviktalurahva erindajate enamussega vallavalitsuste töö abistamiseks. Bolševike initsiatiivne armid vallavalitused, mille kevitalupojad olid enamuses, suure eduga juhtima klassivõitlust külas mõisnike ja hallparunite vastu, nad andsid väärtusliku panuse revolutsioonile võidu saavutamiseks.

¹⁶⁹ vt. „Maataames“ nr. 37, 12. (25.) okt. 1917. a.

¹⁷⁰ J. Sõver, Vallavalitsuste ülesanded, „Maataames“ nr. 28, 19. sept. (2. okt.) 1917. a.

Pärast Korniilovi mässu purustamist tegi kontrevolutsioon veel ühe katse nõrgendada kiiresti kasvavat revolutsioonilist tõusu. 12. septembril kutsuti kodanluse ja oportunistlike parteide poolt kokku ülevenemaaline demokraatline nõupidamine, Nõupidamine kujundas Eelparlamendi, mille aluseks loodeti riiki vana sotsialistliku revolutsiooni teelt kodanliku parlamentarismiteele. Partei keskhaälkandjas, Khabotši Put' ilmunud artiklis näitas seltsimees Stalin, et „... eelparlament on ellu kutsutud mitte „meie maa päästmiseks“, vaid nõukogu vastu võitlemiseks“, ja et „... ülepeo-likud demokraatia rõõmadest, meenutavad ja sotsialistid-revolutsionäärid pugesid peitaeelparlamentide mitte „revolutsiooni päästmiseks“, vaid selleks, et aidata kodanlust võitluses nõukogudega.“¹⁷¹

Seltsimees Stalini ettepanekul otsustas bolševike partei Keskkomitee demokraatliku nõupidamise poolt moodustatud Eelparlamentide kui rahvasinduse võitluse-riks boikoteerida. Juhitudes Keskkomitee otsustest paljastand bolševistlikud aja-lehed Eesti's algusest peale demokraatlikku nõupidamist ja Eelparlamentide.

¹⁷¹ J. V. Stalin, Teosed 3. k., lk. 363.

„Paremale poolle viltu kistud on selle demokraatia pale, mille moonutus Aleksandri teatris istub ja kõhkleb,“ kirjutas V. Kingissepp.¹⁷² Kingissepp näitas suure selgusega, et oportunistid kardavad tõelise rahvaerinduse kokkutulekut ja kutsuvad seejärel kokku demokraatliku nõupidamise, kus suure enannuse moodustavad kodanlike ja väikekodanlike rühmituste esindajad. „Tseretelli, Avksentjev, Skobelev, Dan, Lieber, Tšernov – kõik need avalikud ja poolavalikud vasturevolutsioonilise kodanluse agendid kardavad tõelist revolutsioonilist demokraatiat ja teavad, et nende käest valitsushepp langeb, kui selle hääl rebalt üle Venemaa kosta saab. Sest see hääl tähendab kokkuleppe-politika paratamatut hukkamõistmist, revolutsiooni süvenemist ja võitu. See tähendab misuguse taktika võitu, mille vastu paendluse kindralid kõik need 6 kuud on võidelnud.“¹⁷³

Võitluses kontrevolutsiooni järjekordse manöövri paljastamiseks töid bolševistlikud ajalikud ära septembris moodustatud Eestimaa Nõukogu Kesklätlisaastra komitee revolutsiooni suhtumisest Elparlamendis, milles anti iga-

¹⁷² V. Kingissepp, Demokraatlike nõupidamine, „Tööline“ nr. 59

¹⁷³ Sealtsamas. 21. sept. (4. okt.) 1917.a.

kiilgne kriitika kodanluse ja oportunistide katsetele võetsida rahvaesindust ja rahvamasside nõudeid. Resolutsioonis kutsuti üles töölisi, soldateid ja talupoegi veel kindlamini ühinema nõukogude ümber, et kindlustada võim üleminekut revolutsiooniliste rahvamasside kätte.¹⁷⁴

Imperialistlik sõda, mida kodanlus lääneimperialistide toetusel ja õhutusel jatkas, laostas iga päevaga ikka rohkem venemaa majandust. Suurkodanlus esotas miljonär Rjabušinskiga kooples jultumult, et „näälja koudine käsi“ surub maha igaruguse revolutsioonilise liikumise. Ka Eesti kodanlus, kes võinutses kubermanguvalituses, desorganiseeris sihikindlalt kubermangu majandusele ja tootluskorraldust, kannatas tootluskorralduste rahasid kontrevolutsiooniliste tehingute finantseerimiseks.¹⁷⁵ Tööpuuduse suurendamiseks ja tööliste hõllustamiseks paudis forme marxilisi lokante. Nii nähteks vallandati Kuuda tsemendivabrikust septembris 300 töölise¹⁷⁶ ja Nerva Kreeaholmi manufaktuurist oktoobri algul üle 3500 töölise.¹⁷⁷

¹⁷⁴ vt. „Tööline“ nr. 65, 28. sept. (11. okt.) 1917. a.

¹⁷⁵ vt. J. Saart, Eesti rahva suur ajalooline võit, „Rahva Hälil“ nr. 258, 1. nov. 1951. a.

¹⁷⁶ vt. „Tööline“ nr. 63, 26. sept. (9. okt.) 1917. a.

¹⁷⁷ vt. „Tööline“ nr. 75, 10. (23.) okt. 1917. a.

mida enam suurenes bolshevike mõju rahva-
 hulkades, seda tugevamaks muutus eesti kodan-
 luse koostöö kaitse-saksa parunitega. 29. sep-
 tembril maabunud saksa väed Saaremaal ja
 ohupeerisid seejärgi saared. Eesti põlkude
 reaktsooniline juhtkond kasutas seda sel-
 leks, et anda kuhu saarel saksa imperia-
 listide kätte vangid osa, Eesti põlgust, kus
 olid võimust võtnud revolutsioonilised
 meeleolud.¹⁷⁸ Soos ilvemaaalise kontrevol-
 utsiooniga püüdis eesti kodanlus avada
 saksa imperialistidele tee Eestisse ja edasi Pet-
 rogradi, et lämmatada revolutsioonivä-
 lismaise reaktiooni tähtsede artik. "Rahva-
 lehes" näidati et kodanlus, sealhulgas
 ka Eesti kodanlased, olid süüdi saarte lange-
 mises, et kodanlased igal tingimusel püüd-
 sid kindlustada endale virgivarum ja töö-
 tava rahva eksploateerimist. "Ja seda kätte
 püüdis ei astu nad ühestki sammust
 tagasi... sellest räägivad Tarnopol, Riva ja
 Saaremaa. Sannu sammult müüvad nad
 Venemaad enda eilastele vaenlastele,
 sest... tõsine vaenlane kapitalistidele- maadi-
 ahvitsejatele ikkagi rahvas, töölisel ja
 talupojad on."¹⁷⁹

¹⁷⁸ vt. Eesti NSV ajalugu. Makett, lk. 104.

¹⁷⁹ "Rahvaliht" nr. 15, 6. okt. 1917. a.

Saksa imperialistide sissetungi puhul Saaremaal süvenes koostöö ja liit eesti proletariaadi ja revolutsiooniliste madruste vahel, kes kangelaslikult tõrjusid vaenlase rünnakuid. 25. septembril Helsingis toimunud Balti laevastiku meremeeste I kongressil otsustati iga hinna eest tokestada sakslaste edasitungi ja kaitsta Petrogradi lähiseid.¹⁸⁰ Balti laevastiku meremeeste kangelaslik võitlus päästis Eesti mandriosa sakslaste okupatsioonist 1917. a. sügisel ja ajas nurja kontrevolutsioonilise väejuhatuse ja kodanluse vaudeenõu. Võitluse teravnemine ja juhtkonna reetlikkus andsid tõuke Balti laevastiku madruste suure enannuse liitumiseks bolševikega, mis etendas tähtsat osa Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võrdus.

„Zverdas“ kirjutati Saaremaa laulgemisest: „Illeil on olemas otsesed andmed, et Saaremaaga toimus sama, mis Riiraga, et Saaremaa on otseses riõttes vana reetmise uueks väljandeks. Ka siin jooksis staap pakku ja jättis soldatid saatuse hooliks, ka siin näeme eunest-salgavaid madrustid, kes iseseisvalt tegutsevad ja kangelaslikult osuta-

180

vt. N. Messolov, Balti laevastik Suurus Sotsialistlikus Oktoobrirevolutsioonis, „Eesti Bolševik“ 1946 nr. 20, lk. 1489.

tavad Sakramaaale vastupanu.¹⁸¹

Septembris ja oktoobri algul bolševiseerus enamus XIII armee soldatidest, bolševike poole tuli üle ka Tartus kodanluse poolt organiseeritud eesti tagavara-pataljon. Seda nähtas kujukalt 15. oktoobril Tartus toimunud suur sõjaväelaste demonstratsioon, milles eesti soldatid läksid kõrvalt revolutsiooniliste VIII armee väeosadega ja läti kütipolkude võitlejatega. „Kodanlased vaatavad aralt pealt – nad peidid pead longu laskma selle distsiplineeritud revolutsioonivõimude ees. Ka eesti polgud libisevad nende pimustava mõju alt ära. Ka eesti sõjamehed tulevad arusaamisel, et Vene revolutsiooni võitka nende võit on“, kirjutas demonstratsioonist H. Suuder.¹⁸²

Armee ja laevastiku ületulikul bolševike poole eesti territooriumil oli suur strateegiline tähtsus relvastatud ülestõusu edukaks teostamiseks Petrogradis. Nagu rõhutas V. J. Lenin: „Ainuisab ülestõus, mille võivad ja peavad otsustama Piiter, Moskva, Hel-

¹⁸¹ „Zvezga“ #20, 6. (19.) okm. 1917.

¹⁸² „Maatamees“ nr. 39, 19. okt. (1. nov.) 1917. a.

singi, Kroonlinna, Viiburi ja Tallinn. Piiteri all ja Piiteris - seal võib ja peab otsustatama ja teostatama see ülestõus võimalikult tõsisemalt, võimalikult ettevalmistatunalt, võimalikult kiiremalt, võimalikult energilisemalt." ¹⁸³

27. septembril teinud Tallinnas kõrgi Eestimaa nõukogude ja tööliste ning sõjaväelaste organisatsioonide ühine nõupidamine, millel võttis ka partei keskkomitee esindaja. ¹⁸⁴ Nõupidamine võttis vastu bolševike poolt ettepaneldud resolutsiooni, mis nõudis uuendamatu ülevaemaalse nõukogude kongressi kokkukutsunust, et organiseerida nõukogude revolutsiooniline valitsus. ¹⁸⁵ Revolutsioonis nõuti, et sõjaväeosasid võiks ümber paigutada ainult tööliste ja soldatite nõukogude ning väeüksuste komiteede nõusolekul, et takistada kontrevolutsiooni katsed Petrogradi piirkonnast ära võtta revolutsioonilisi väeosi ja asendada neid kontrevolutsioonilistega. 700 liikmeline nõupidamine mõistis üksmeelsest hukka sotsiaaläraandjate sõjapolitika.

¹⁸³ B. U. Lemm, Cor. m. 26, comp. 159.

¹⁸⁴ vt Eesti NSV ajalugu. Märk, lk. 104.

¹⁸⁵ vt „Tööline“ nr. 66, 29. sept. (12. okt.) 1917. a.

27. septembri koosolek näitas, et Tallinna garnison, Tallinnas baseeruvad Balti laevastiku üksused ja kogu Eesti töörahvas lähuvad ühises rindes bolševike parteiga ja Petrogradi proletariaadiga. Nõupidamise poolt vastu võetud resolutsiooni lõpul öeldi: „Oma kindlate usunduste kinnituseks teatab üldine ühine koosolek oma täielikust valmisolekust teetada võrnu üleminekut tööliste, soldatite ja talupoegade saadikute nõukogude kätte igal sellele otsusele järgneval päeval kõrkide kindluses olevate jõududega ja abinõudega.“¹⁸⁶

J. Rabtšinski kirjutas nõupidamisest järeldusi tehes „Zvezdas“: „Kogu põhja rajoon Balti mere laevastiku ja Saaremaa moodustab revolutsioonilise rõnga Petrogradi ees, tagalas seisab toetuseks Moskva. See rõngas ei kaitse mitte ainult Petrogradi kornilovlaste või kerenskilaste eest, vaid võib, kui vaja, eraldada oma kerkelt jõude Petrogradi abistamiseks, omades ulvastatud jõude ja transportivahendeid.“¹⁸⁷ Artiklis kutsuti revolutsioonilist Tallinna üles valmis olema võrnu ülevõtmiseks.

¹⁸⁶ vt. „Tööline“ nr. 66, 29. sept. (12. okt.) 1917. a.

¹⁸⁷ И. Рабчинский, Резолюция о виахнии и заседании совета и коммунистов. „Звезда“ № 18, 29. сент. (12. окт.) 1917 г.

Varsti pärast 27. septembri nõupidamist saadeti Tallinna Nõukogu ja organisatsioonide esindajad Petrogradi ja Kroomlinna nõukokku ja teistesse suurematesse nõukogudesse teatama vastuvõetud otsusest ja läbi arutama ühist tegevuskava. Eesti bolševike organisatsioonipoole saadeti partei Keskkomiteesse „Zvezda“ toimetaja J. Rabtsinski informeerima Keskkomiteed revolutsioonilise rinde tugevumisest Petrogradi lähistel.¹⁸⁸ Keskkomitee tunnistas J. Rabtsinski ettepaneki äärmiselt tähtsaks ning otsustas kokku kutsuda Põhja piirkonna nõukogude kongressi, et anda juhtnõuore ühiseks kooskõlastatud tegevuseks.

Kongress astus kokku 11. oktoobril Petrogradis. Eesti nõukogud olid esindatud saadikutega Tallinnast, Tartust, Narvast ja Balti laevastikust. Lenin hindas kongressi tööd äärmiselt tähtsaks relvastatud ülestõusu ettevalmistamisel. Oma kirjaseltsinuustele bolševikele, kes võtsid osa Põhja piirkonna nõukogude kongressist, kirjutas Lenin: „Nõukogude kongressil on esindatud Soomemaa, laevastik ja Tallinn, kes kokku võtavad võõrmatia Piiteri suunas Kornilovi polkude vastu pauna lõtkuma laevastiku

¹⁸⁸ В. С. Задрогина, Борьба трудящихся Истории за советскую власть в 1917 году, «Советская История» № 263, 4 ноября 1950г.

ja suurtekiid, kuulipildujad ja kahe kolm kor-
pust soldateid..." ja edasi: „Ainult Balti lae-
vastiku, soome vägede, Tallinna ja Koopliina
võrkimatu sõjakäik Koruilevi vägede vastu
Pirteri all on võimeline päästma vene ja ma-
ilma revolutsiooni.“¹⁸⁹

Põhja piirkonna nõukogude kongres-
sil ühinenud bolševikke tutvustati 10. ok-
toobril toimunud partei Keskkomitee aja-
loolise istungi otustega alustada laheametel
päevadel relvastatud ülestõusu. Pöördudes
tagasi kongressilt, alustasid delegaa-
did bolševikud intensiivset ettevalmis-
tust ülestõuks partei Keskkomitee poolt
väljatöötatud plaani alusel.

Eesti bolševistlik ajakirjandus tõi
ära kongressi resolutsiooni poliitilise
olukorra kohta, milles nõuti nõukogude
võimu kehtestamist Venemaal.¹⁹⁰ „Maate-
mehes“ ilmus kongressi üleskutse talupo-
egadele, millel oli suur mõju Eesti kehv-
talurakva kaasatõmbamisel relvasta-
tud ülestõusu ettevalmistamisele. Üles-
kutses öeldi muu hulgas: „Talupo-
jad peavad teadma, et soldatid kae-
urkutes, madrused laevadel ja töölised

¹⁸⁹ В. И. Ленин, Соч. т. 26, стр. 158.

¹⁹⁰ ст. У. Рабчинский, Свезг Словенской Северной области,
„Свезга“ № 23, 19. окт. (1. ноябрь) 1917г.

vabrikutes ja tehastes nende poolt on ja mitte kau-
gel pole see aeg, kus nad kui üks mees mees ja
vabaduse, ei glase talu eest võitlusse astu-
vad. ¹⁹¹

Peaaegu samaaegselt Põhja piirkonna
nõukogude kongressiga toimus Tallinnas Eesti-
maa nõukogude II kongress, mis põhjalikult
uines juulis toimunud I kongressist. Kui esi-
mised kongressid meenutavad ja enesed,
kasutades oma enamus, võtsid läbi kokku-
lepe poltorkat toetavad resolutsioonid, siis
12.-14. oktoobriku toimunud teine kongress
tähistas bolševike täielikku edu Eesti ala
nõukogudes ja võttis vastu kõrk bolševike poolt
entatud resolutsioonid. Narva, Nurm-Jõesuu,
Rakvere, Tartu ja Viljandi olid kongressile saat-
nud ainult bolševikke. ¹⁹² 34 delegaadist olid
24 bolševikud, 9 vasempoolsed enesed ja 1
menševik, kes lahkus kongressilt.

Kongressi juhtis Viktor Kingissepp, kes
eneses põhjapanevate sõnavõtudega sõja ja re-
hu ning riigivõtmu küsimustes. ¹⁹³

Kongress kuuldas ära Põhja piirkonna
nõukogude kongressil viibinud delegaadi aru-
ande ja otsustas üksmeelselt toetada otsust

¹⁹¹ „Maatamees“ nr. 40, 21. okt. (3. nov.) 1917. a.

¹⁹² vt. J. Saat, Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon Eestis, lk. 20

¹⁹³ vt. J. Sepp, Oktoobrirevolutsiooni ettevalmistamine Eestis
„Eesti Bolševik“ 1917 nr. 19, lk. 56.

viibimatust ettevalmistusest valmistatud ülestõusu teostamiseks.

Õieti bolševistlik ajakirjandus trükkis ära konverentsil vastuõetud otsused ja arus organiseerima rahvamaasse võitluse nende teostamise eest. Viktor Kingissepp kirjutas „Töölises“: „Pöleloetused, et koostöötamine suurkodanlusega Venemaa revolutsiooni võitlule aitab, on hokku langenud. Tekib ühine tööliste, soldatite ja kehvemate talupoegade väerind kapitalistide ja mõisnikkude vastu. Ja ainult selle väerinna kasvamisest ja kõvenemisest on revolutsiooni võitlus pant.“

Võim nõukogudele! Maa rahvale!
Rahu rahvastele! Niisugune on see võitluslipp, mille eestima nõukogude teine kongress ühel meelil kõrgelt tõstis ja sellega võrdab revolutsiooni.“¹⁹⁴

16. oktoobril toimus Petrogradis Partei keskkomitee laiendatud koosolek, kus ülestõusu juhtimiseks valiti Partei keskus esimeselt silmsimees Štaliniaga. Partei keskus moodustas 10. oktoobril loodud Revolutsioonilise sõjakomitee juhtiva tuumiku. Relvastatud ülestõusukeset tevalmistamine eestis toimus tihedas kontaktis Partei keskega.

¹⁹⁴ V. Kingissepp, Teine eestimaa nõukogude kongress, „Tööline“ nr. 81, 19. okt. (4. nov) 1917. a.

Oktoobris muutis kontrrevolutsioon üha agressivsemaks. Kerurki valitsus valmistas põgenema Moskvasse ja andma Petrogradi sakslastele. Ka Eesti tugendas kontrrevolutsiooni oma sepitsusi. Tallinnast wakuuuti riigipank ja sulleti mitmed tehased. Oktoobri keskil saabusid Tallinna Eesti kodanluse tungival palvel mitmed kasakaväeosad, mida loodeti karutada revolutsiooni mahasurumiseks.

Kodanluse uuesti kavatsusi palgas-
tas VSOT(8)P Eesti-^{ma} komitee ja Eesti-^{ma} mas-
tameesti ja Kehitajupoegade Keskkomitee üles-
kutse, mille avaldavad bolševistlikud aja-
lehed. Üleskutses väidati ühvenemaalise kontr-
revolutsiooni sõdet lääneimperialistidega
ja paljantati kontrrevolutsiooni kavatsusi
uue korwilovliku mässu ettevalmistamisel.
„Ainult revolutsioonilise rahva otsustav
võit selles lahingus annab meile rahva kätte,
kindlustab tööliste seisukorda ja rajab rahva
vabadused jäädavale alusele - rahvaste pii-
ramatu enesemääramise alusel“, öeldi üles-
kutses.¹⁹⁵

Eesti töörahvas väljendas oma poole-
hoidu bolševitke parteile ja tema poolt erita-
tud nõuetele suurel meeleavaldusel, mis kor-
raldati bolševike juhatusel 1905.a. 16. oktoobri

195

„Tööline“ nr. 78, 13. (26.) okt. 1905. a.

veretöö ohvrite mälestamiseks. Bolševistlikud ajalehed esotsas „Tööline“ ja „Zvezdaga“ avaldavad üleskutsed demonstratsioonide organisatsioonideks bolševistlike loosungite all. Meeleavalduse organiseerimisele pühendatud artiklis „Zvezdas“ näidati, kuidas Tallinna tööliised seda päeva tähistasid surveahinudest hoolimata igal aastal ja mälestasid oma laulgemid seltsimehi. „Kuid, pöörates pilgud minevikku, me ei unusta ka käesolevat silmapilku. Ähvardavad pilved kogunesid revolutsiooni pea kohale. Kroonitud isevallitseja asemel istub Talvepalees kroonimata isevallitseja... On aeg tulnud muuta see palee vabaduse paleeks.“¹⁹⁶

16. oktoobri demonstratsioon Tallinnas kujunes revolutsiooniliste jõudude ülevaatusiks enne otustavat lahingut. Õlg õla kõrval sammusid vere ja eesti tööliised ja soldatid ning madrused. Demonstratsiooni peanõudeks oli „Kogu võim nõukogudele!“¹⁹⁷ Demonstratsioonist võtsid osa ka väeosad, mis olid kodanuse nõudel kui „usaldusväärsed“ Ajutise Valitsuse poolt Tallinna saadetud. Viktor Kõngissepa juhatusel toimunud bolševistliku selgitustöö tulemusena lihtsasti need väeosad revolüt.

¹⁹⁶ „Zvezga“ # 22, 13. (26.) okm. 1917 z.

¹⁹⁷ „Zvezga“ # 23, 19. okm. (1. nooõpik) 1917 z.

sioonilise rahvaga.

Tähtsaks sammuks Oktoobirevolutsiooni ettevalmistamisel Eestis oli Eestimaale Revolutsioonilise sõjakomitee moodustamine 22. oktoobril Eestimaale Nõukogu Keskaiteskomitee ja Tallinna Nõukogu ühisel istungil. Revolutsioonilise sõjakomitee esimeheks valiti Ivan Rab-tšinski, aseesimeheks Viktor Kingissepp.

VSDT(B)P Keskkomitee ja tema kohapeale saadetud volinike juhendite kohaselt võttis Eestimaale Revolutsiooniline sõjakomitee 23. oktoobri õhtul oma kontrolli alla kõik strateegiliselt tähtsad punktid Tallinnas.

Eesti bolševistlike ajakirjandus rakendas neil ajaloolistel päevadel kõrg jõud ülestõusu edukaks ettevalmistamiseks ja läbiviimiseks. Kõikides bolševistlikes ajalehtedes ilmusid artiklid ja üleskutsed, milles kutsuti töötava rahva masse valmistuma võimude ülevõtmiseks. „Zvezda“ juhtkirjas 24. oktoobril kirjutati: „Läheneb vene revolutsiooni otsustav hetk. Võitlus kodanluse ja tööliste, soldatite ning kehvtalurahva vahel on nüüdapääsmatu.“¹⁹⁸ Juhtkirjas teatati Eestimaale Revolutsioonilise sõjakomitee sammudest võimude ülevõtmiseks Tallinnas ning kutsuti töölisi ja soldateid üksmeelselt välja astuma kontrrevolutsiooni vastu.

¹⁹⁸ „Zvezda“ #25, 24. окт. (6. ноябрь) 1917 г.

lutsiooni kätte vastu oma võinud taastada.

Narva „Rahvaleht“ kirjutas oma Oktoobrirevolutsiooni-eelses numbris: „Revolutsioon on selle astmeni jõudnud, kus teda paisud, mis kapitalistid vähemlaste ja sotsiaal-revolutsionääride kaasabul ehitamud, enam tekitada ei munda. Nähtlemata saab see sõlmapilk ligidal olema, kus tööliste üng talupoegade uus revolutsioon Kerenski kõige tema näruse bandega riigitiivilt minema pihib. Et revolutsiooni sellest umbtänavast välja aidata, kuku teda rahvavaenlased viinud, peavad nõukogud, kes ainukesed rahvaenamuse esindajad on, võinud oma kätte võtma.“¹⁹⁹

Eesti kehttalurahva laiaide hulkadevi jõudis Oktoobrirevolutsiooni eel „kaatamehes“ avaldatud Jaan Sihveri sütitav üleskutsu välja astuda revolutsiooni päästmiseks koos linna-proletariaadiga. „Tööliste, soldatite ja talupoegade nõukogud... peavad kontrevolutsioonilise valitsuse käest riigivõinud ära võtma ja tema asemel tõise revolutsioonilise valitsuse looma, kes rahvale leiba ja rahu annab. Selleks peab iga tööline ja maataameis tigen olema. Koondatud ja korraldatud jõud on see, mis midagi suudab ära teha. Üles siis,

199

„Rahvaleht“ nr. 19, 21. okt. 1917.a.

igaiuks oma koha peal! Ühise jõuga päästame maa ja vabaduse!"²⁰⁰

Täites partei Keskkomitee ajaloolisi otsuseid, aitas bolševistlike ajakirjanduse ühtis parteil liita töölisklassi, soldateid ja madalusi ning kehvatalurahvast ühtsesse revolutsioonilisse rindesse, mis oli valmis otsustavaks väljaastumiseks partei enimusel märguandel. See märguanne anti 24. oktoobril, mil Petrogradis ilmus partei kesk-häälekandja „Rabotši Put“ üleskutsega kukutada Ajutine Valitsus.²⁰¹ Lenini ja Stalini juhtimisel algas kogu Venemaa proletariaadi ülestõus Ajutise Valitsuse ja kodanluse diktatuuri kukutamiseks ja nõukogude võrnu kehtistamiseks. 25. oktoobril kuulutas ristleja „Aurora“ Talvepäele sihitud kahurite müüri naga uue ajastu — suure Sotsialistliku Revolutsiooni ajastu — algust.

²⁰⁰ „Maatamees“ nr. 40, 21. okt. (3. nov.) 1917. a.

²⁰¹ „Рабочий труд“ № 44, 24. окт. (6. ноябрь) 1917 г.

Hokkuvõte.

Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni ettevalmistamise perioodil langes bolševistlikule ajakirjandusele tähtis ning vastutusrikas osa: abistada bolševike parteid töötava rahva masside revolutsioonilisel mobiliseerimisel, nende koondamisel bolševike juhtimise alla ning valmistada masse ette võimude ülevõtmiseks rehvastatud ülestõusu abil, valmistada ette esimest sotsialistlikku revolutsiooni maailmas.

Bolševistliku ajakirjanduse osa ei piirunud ainult laialdase parteilise propagandaga ning agitatsiooniga, vaid tema ülesandeks oli, nagu seda bolševistliku ajakirjanduse alusmüüride rajamisel rõhutas V.J. Lenin, samuti ka revolutsiooniliste masinate organiseerimine.

Juhitudes Lenini ja Stalini poolt antud põhiprintsiipidest, suutis bolševistlik ajakirjandus edukalt täita oma vastutusrikkat ülesande. Alates esimestest päevadest Veebruarirevolutsiooni järel, kui taastati bolševike häälkandjad, pühendas bolševistlik ajakirjandus kogu oma jõu rahvahulkade koondamisele partei ümber, võideldes väsimatult

avalike ja varjatud kontrevolutsioonäärde pal-
jastamise eest ning ülemineku eest kodanlik-
-demokraatlikult revolutsioonilt sotsialistlikule.

Bolševike häälkandjate võitlust juhtis
ja suunas partei keskhäälkandja, stalinlike
„Pravda“, andis hilgava parteilise võitlus-
organi eesküja, mille järgi jaoundunud kõik tei-
sed bolševistlikud ajalehed. „Pravda“ eesküjel
ja abil tugunes ning kujunes aktiivseks revo-
lutsiooniliste masside organisatoriks ka Eesti
bolševistlik ajakirjandus.

Eesti bolševike organisatsioon, täites par-
tei keskhäälkandja poolt püstitatud ülesandeid,
taastas oma häälkandja „Kiire“ kohe pärast
vebruarirevolutsiooni võitu Eestis. „Kiire“ il-
numine sai võimalikuks ainult tänu töö-
liste enamsalgavale abile, kes vabatahtli-
kest annetustest kogunud ajaleheli vajaliku
põhikapitali.

„Kiire“ toimetuse töös erines algul
puundujääke ja vugu, eriti suhtumises Ajutisse
Valitusse. Need vead ületati, tänu tihedale
sidemele keskhäälkandja „Pravdaga“. „Prav-
das“ ilmusid bolševike partei juhtide, Lenini
ja Stalini põhjapanevad artiklid, mis aitasid
„Kiire“ toimetusel likvideerida poliitilisest
mahajäävusest tulenevad vead. „Kiire“ kaudu
said Lenini ja Stalini tööd tuttavaks uesti
töötava rahva laiale hulkadile, näida-

tes neile revolutsioonilises võitluses kätte õige tee.

Suure tähtsusega sündmuseks „Kiire“ kujunemisel kindlaks kollektiivlikuks võitlusorganiks olid Lenini aprilliteesid, milles piistitati parteile ja töötavale rahvale ülesandeks astuda võitluse kodanlik-demokraatliku revolutsiooni edasiarendamiseks sotsialistlikuks. Lenini aprilliteesid ja partei aprillikonverentsi otsused teostavad kvalitativse murrangu „Kiire“ töös. „Kiire“ anus kogu jõuga võitlema levinud seisukohtade eest, anus kogu jõuga toetama loosungit „Kogu võim nõukogudele!“

„Kiire“ paljastati väsimatult Ajutise Valitsuse imperialistlike poliitikat ja Ajutise Valitsuse sõltuvust välisimperialistidest, näidati, et õrglast rahu võib töörahvas saavutada ainult oma maa imperialistliku kodanluse võime kukutamise abil. „Kiire“ järjekindel võitlus imperialistliku sõja vastu abistas tunduvalt parteid töötava rahva hulkade organiseerimisel ühtseks rindeks Ajutise Valitsuse imperialistliku sõjapolitika vastu.

„Kiire“ abil organiseeris partei töölisklassi võitlust kontrolli risseseadmiseks ühiskondliku tootmise ja jaotamise üle. Lenini aprilliteesidest lähtudes anus

„Kiiz“ organiseerima ka kehtalurahva revolutsioonilist võitlust, nõudis kogu maa natsionaliseerimist ja mõisnike maomandi konfiskeerimist talupoegadele jagamiseks.

Õige seisukoha rahvusküsimuse lahendamiseks andsid „Kiizeli“ seltsimees Stalini artiklid, milles tõsteti esile rahvusküsimuse lahendamise põhiprintsiibona rahvate üheõiguslus ja rahvate ning rahvaste enesemääratamise õigus kuni täieliku eraldumiseni. Seejuures rõhutas seltsimees Stalin, et eraldumisküsimuse otsustamisel igal konkreetsel juhtumil proletariaadi partei peab silmas pidama revolutsiooni arengu huvi. Sellest lähtudes selgitas „Kiiz“ väsimatult eesti töörahvale, et rahvusküsimuse lahendamine on rahvamaaride eneste asi, et kodanluse demagoogiline natsionalistlik propaganda taotleb „autonoomia“ ja „enamvalituse“ projekti abil kindlustada kodanluse võrnu töörahva üle. „Kiiz“ näitas, et rahvusküsimuse lahendamine rahvamaaride huvidele on võimalik ainult sotsialistliku revolutsiooni võrdu puhul. Ajalikes selgitati, et kodanluse valitsemine toob kaasa ainult rahvusliku rõhunnise ja rahvaste vahelise vaenu ning umbusalduse. Suure selgusega näidati eesti rahva töötavatele hulkudele, et eesti rahvas võib saavutada oma rahvuslike õiguste järeleõigust ja kindlusta-

mist ainult revolutsiooni võrde abil, loodus vene proletariaadiga. „Kiire“ järjekindel võitlus bolševike partei põhiliste võuete eest lüüdis tunnustust ka partei kerkhäälkandja „Pravda“ poolt, mille toimetuse artiklis anti „Kiire“ tööle kõrge hinnang.

Edasvõttes suure tähtsusega siad-
mureks „Kiire“ arengus oli Viktor Kõngis-
sepa saabumine Tallinna ning tema aktiiv-
ne osavõtt „Kiire“ toimetuse tööst. Viktor
Kõngissepa oskuslikul juhtimisel kujunes „Kiire“
koos nari tõpul ilmunna helanud „Ulrio Prav-
doga“ bolševike partei Eesti organisatsiooni
tähtsaimaks relvaks võitluses kodanliku
natsionalismii ning meenistike ja esseeride
idulise mõju vastu rahvamassides. „Kiire“ kan-
du jõudis bolševistlik selgitustöö eesti töö-
lisklassi kõrge laiemalt hulkadesse ning
audis üha suuremaid tulemusi. „Kiire“ ver-
gudel lükati ümber meenistike ja esseeride
valepropaganda, nagu oleks Ajutise Valitsuse
koosseisu muutmine muutnud ka tema ole-
must. „Kiire“ poolt organiseeriti töötava
rahva võitlust eesti kodanluse autonoomia-
projekti ning Ajutise Valitsuse kohapealsete
erindajate rahvavaenuliku tegevuse vastu.

Eriti selgelt ilunes „Kiire“ organisat-
siooniline töö 18. juuni meeleavaldusel Tal-
linnas. Tallinna proletariaat läks demons-

tratsioonile „Kiire“ poolt tõstatud bolshevistlike loosungite all, rongkäigu ees kaanti „Kiire“ suure populaarsuse tunnuseks ajalise punast lippu.

Suure tähtsuse oli „Kiirel“ töörahva mobiliseerimisel võitluse Ajutise Valituse poolt lääne imperialistide huvideks alustatud pealüügi vastu. „Kiir“ selgitas rahvale bolshevike suhtumist sõjasse ning paljastas Ajutise Valituse telgitaguseid tehinguid Ameerika Ühendriikide, Inglismaa ja Prantsusmaa valitustega. Samaaegselt kutsus „Kiir“ eesti töötavat rahvast üles võitlusele kodanluse „rahvuskongressi“ vastu, et ajada nurja kodanluse kavatsused vastu võtta kontrevolutsioonilisi otsuseid eesti rahva nimel. Bolshevike partei üleskutsel, mille „Kiir“ viis massidesse, toimis töölisklassi võimas meeleavaldus, mis sundis kodanluse erindajaid loobuma oma järjekordsest pettemanöövrist.

Suurima intensiivsusega asus „Kiir“ võitluse juulipäevadel võimutsema pääsenud kontrevolutsiooni vastu, kutsudes töötavat rahvast üles organiseeritult vastupanu avaldamiseks. „Kiir“ hoiatas tööliste kontrevolutsiooniliste jõudude poolt provotseeritavate enneaegsete väljastannuste eest. Suure ägedusega paljastas „Kiir“ menševike ja esseride koostööd kontrevolutsioo-

niga ning võttas oportunistide ja kodanluse
ühise leeri poolt bolševike partii ja tema juh-
tide aadressil luvitatava laenukampan-
nia vastu. Samal ajal kannatas „Kiir”
eesti töörahvas kindlat veendumust, et
kontrevolutsiooni võit on ajutine, „Kiir”
nähtis, et revolutsioonilisi jõude ei suuda
murda kõrge karmimigi terror ja et töö-
lik võit kuulub revolutsioonilisele rah-
vale.

„Kiire” ja temaga tihedalt sideme-
tes töötava „Ühtio Peavõr” rüüstamine ning
sulgemine Aegutise Valitsuse ja eesti kodan-
luse käsilaste poolt 12. juulil ei suutnud
nurda rahvamasside seas laivaldast poole-
hoide omavad bolševistlikku ajakirjan-
dust. „Kiire” asemel hakkas ilmuma
„Töeline”, mis jätkas ja arendas edasi „Kiire”
poolt teostatud tööd rahvahulka re-
volutsioonilisel mobiliseerimisel. Eesti
töötav rahvas koopodus reaktsiooni väi-
mutsemise päevil tihedalt bolševike partii
ning tema häälekaandjate ümber. „Töö-
lise” tiraaž tõusis veelgi suuremaks „Kiire”
omast, tema aktiivsete kaastööliste arv
kasvas kogu maal.

„Töelises” tutvustati rahvast bol-
ševike partii vi kongressi otsustega ja asu-
ti kogu jõuga teostama kongressil

vastuvõetud taktikat rehvastatud üllitõusule ettevalmistamisel. „Töölises“ selgitati, et töötava rahvas võib saavutada oma nõudmiste rahuldumist ainult kodanuse diktatuuri vägivaldse kukutamisega.

„Töölises“ trükiti ära bolševike Põhja-Balti organisatsioonide II konverentsi ja maatameeste ning kehvatalurahva konverentsi otsused, mis kutsusid eesti töötava rahva hulki võitlusele partei II kongressi otsuste eest. „Töölisel“ oli suur osatõhusus bolševike autoriteedi ja mõju kaanus 1917. a. augustis, mis ilmus bolševike edus linnavolitokude valimistel ametiühingute bolševiseerimisel ning töölisnoorsoo ja töötavate naiste organiseerimisel bolševike partei juhtimise alla. Väljapaistev osa oli „Töölisel“ ka Tallinna tööliste streikinõrkluse organiseerimisel ja abistamisel.

Kornilovi mässu päevadel organiseeris „Töölise“ eesti töörahvas võitlusse kontrerevolutsiooni väljaastumise vastu, alustades bolševike parteil sulgeda kornilovlikele jõukudeli tee läbi Eesti ala Petrogradi muinas. Ajalikes paljastati teravalt eesti kodanuse ja mehedike ning emende koostööd ühenevaalse kontrerevolutsiooniga ja selgitati rahvale, et mehedike ja emende kokkuleppepoliitike julgus-

tas kontrevolutsiooni untele välpaastumistele.

Selles nõukogude bolševiseerimisega anus „Töeline“ kogu jõuga toetama bolševike partei poolt uuesti ülestõstatud loosungit „Kogu võim nõukogudele!“, mis tähendas niid üleskutset selvartatud ülestõusmises Aputrise Valitsuse vastu. „Töölise“ kaudu said Petrogradi Nõukogu poolt vartunõetud bolševistliku resolutsiooni nõuded tuntuks eesti proletariaadi laualle hulkaile, kes võttis need oma võtluse loosungiks ja jüstitas kohalikes nõukogudes sama sugused nõuded.

„Töeline“ etendas tähtsat osa eesti töörahva hulkaile niinakuks ettevalmistamises bolševike partei juktumisel. Ajalikes iluus Eestimaa nõukogude ja tööliste ning sõjaväelaste organisatsioonide esindajate 27. septembri koosolekul vastu võetud mobiliseeriv otsus toetada kõrgi jõududega võrnu üleminekut nõukogude kätte. „Töölise“ kaudu informeeris partei eesti töörahvast Põhja-põrkonna nõukogude kongressi otsustest, saanuti Eestimaa nõukogude II kongressi otsustest, milles kutsuti üles töötavat rahvast valuos olema võrnu ülevõtmiseks. Ajalike uerquudel selgitati rahvale Revolutsioonilise Sõjakomitee poolt harutusele

õõetud vahendeid kontrevolutsiooniliste jõudude mahamurrumiseks, mis löid eeldused Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võrduts eestis.

„Kirz“ ja tema järgnejad „Tööline“ olid bolševike partii käes kindlamata tähtsusega relvaks eesti töörahva revolutsioonilisel mobiliseerimisel, tema ettevalmistamisel sotsialistliku revolutsiooni teostamiseks liitunud vene proletariaadiga. Samasuguse tähtsusega relvaks vene tööliste, Balti laevastiku madruute ja Eesti alal võtivate sõjaväeosade soldatite organiseerimisel oli bolševike partii Eesti organisatsiooni venekeelne häälkandja „Utro Pravdõ“, hilisem „Zvezda“.

„Utro Pravdõ“ hakkas ilmuma 17. (30.) mail väljapaistva bolševiku J. Rabtsinski toimetusel, tihedas ideelises ja organisatsioonilises sidemes „Kõrrega“. Apalikt etendas tähtsat osa soldatite ja madruute bolševiseerimisel, vene tööliste ja sõjaväelaste liitumisel ühtseks võitlusvõudeks eesti töölistega. „Utro Pravdõ“ arendas energilist võitlust meenõukude ning emeeride vastu, võitlus Aputise Valitsuse ja tema imperialistliku sõjapoliitika vastu. Väartuslikku abi partidele ja „Kõrrele“ onutas „Utro Pravdõ“ võitluses kodanliku natsionalisumi vastu, seors sellega selgitas apalikt oskuslikult leninlik-stalinliku rahvuspoliitika aluseid.

„Utro Pravdõ“ kaasabil organiseeris bolševike partei soldatite ja madruste ühiseid väljastumisi töölistega, mis teendurvalt suurendas nende väljastumiste jõudu. „Utro Pravdõ“ üleskutsel ühinevad laevastiku ja armee revolutsioonilised võitlejad eesti töörahva võitlusega kodanliku kubernangavalituse realsioonilise poliitika vastu, eba-demokraatlikel alustel teostatavate valimiste ja kodanlike eesti põlkude formeerimise vastu.

Ajalikes ilmusid partei keskkomitee mobiliseerivad üleskutsed ning bolševike partei juhtide teinud artikkelid.

Koos „Kõnega“ organiseeris „Utro Pravdõ“ 18. juuni rongkäiku Tallinnas bolševistlike loosungite all ning paljastas eesti kodanluse rahvavaenulohku tegevust Maanõutlogus ning „Rahvuskongressil“. Pealätungi aates ründel pühendus „Utro Pravdõ“ palju tähelepanu soldatite ja madruste organiseerimisele võitluseks imperialistliku sõja jatkumise vastu. Arvukates artiklites paljastati sõja röövellikku iseloomu ning väidati, et ainult rahvaste revolutsioonilise lõukumise võit kindlustab õiglase, anneksioonideta rahu. Juulipäevadel võitles „Utro Pravdõ“ koogu jõuga kontrevolutsiooni laime

ja terrori vastu, paljastas meenivõrke ja esseevide koostised kontrrevolutsiooni nuustade jõududega. Kontrrevolutsiooni pealikuqi tagajärjel rüüti „Ulno Pravdo“, tema asemel hakkas augustis ilmuma „Zvezda“

„Zvezda“ etendas väsimatu agitatori ja organisatori osa soldatite ning madruste mobiliseerimisel võitlusse partei VI kongressi otsuste eest. Suure selgusega näidati „Zvezdas“, et revolutsiooni areng on jõudnud astmeni, kus ainult relvastatud ülestõus võib lahendada rahvamaasidale elulise tähtsusega nõudeid rahu, maa, liiva ja vabaduse järgi. Oskuslikult abistas „Zvezda“ Tallinna striikivaid töölisi:

Kornilovi massu päevadel lootus „Zvezda“ bolševike partei võitlusülelõhkutsega, organiseerides revolutsiooniliste soldatite ja madruste väljaastumist kornilovlõke massajate vastu. „Ulno Pravdo“ ning „Zvezda“ kaasabil smutas vene revolutsiooniline poliitikaat abistava käe eesti töörahvale, aidates tal saavutada vabaneuvst mõisnike ja kodanluse rkkest. „Ulno Pravdo“ ja „Zvezda“ järjekindl selgitustöö oli üks oluliseks teguriks Balti laavastiku Tallinna kaasi madruste ja ürtõ alal võitvate X^{vi} arme soldatite bolševiseerimisel, mis võis omandas üha suurema ulatuse 1917.a.

augustis ja septembris.

„Zvezda“ abol valmistas bolševike partei eestis võrivarid armees ja laevastiku revolutsioonilisi võitlejaid ette relvastatud ühistöömehes. Selle töö edulust näitas ajaolu, et Lenin tundis kõrgelt Tallinna revolutsiooniliste vägede osatähtsust Oktoobrirevolutsiooni teostamisel, Petrogradi abistamisel kontrerevolutsiooni vastu.

Bolševike Eesti organisatsiooni revolutsiooni häälekandjate väsimatu võitlus oli üheks suureks põhjuseks selleks, et Balti laevastiku madrused kühkesed Oktoobrirevolutsioonis tähtsaks löögijõuks eestis, võideldes kõnniti revolutsiooniliste soldatitega ning eesti tüürahva punakaardiga eesti rahva vabastamise eest, sotsialistlike revolutsiooni võrdu eest.

Bolševistlike ajakirjanduse võitluse töölisklassi revolutsioonilise mobiliseerimise eest eestis muutis tunduvalt tagajärjeloomaks Narva bolševike organisatsiooni häälekandja „Rahvaleht“ lisandumine Eesti proletariaadi semistele ajakirjanduslikele lipukandjatele augustis 1917.a. Narva bolševike häälekandja organiseeris võitlusse Narva proletariaadi, kes omas suuri revolutsioonilise võitluse kogemusi. „Rahvaleht“ innustas ja organiseeris Narva

töökõst ja revolutsiooniliste soldatite võitlust komulõvi jõukude vastu, valmistas ette oktoobrirevolutsiooni võitja ning andis sellega olulise panuse revolutsioonilise kaotserõnga moodustumiseks Petrogradi lähistel.

Proletariaadi lottlase - kehtalurahva revolutsioonilise võitluse juhtimisel ja töölisklassi ning kehtalurahva lõdva tugevdamisel tõstis etendas tähtsat osa bolševike partei maa-organisatsioonide häälkandja „Maatamees“, uus hakkas ilmuma 1917. a. juulis. Sõlunajastva revolutsioonilise võitlaja Jaan Sõhveri aktiivsel kaastööl suutis „Maatamees“ koondata oma ümber eesti kehtalurahva hulki ning mobiliseerida need revolutsioonilisse võitluse bolševike partei juhtimisel. „Maatamees“ võis kehtalurahva massidesse bolševike partei vi kongressi ajaloolised otsused, selgitades väsimatult, et maatõsinuse lahendamise kehtokute ja maatute huvides saab võimabikukes ainult kodanluse diktatuuri vägivaldse kukutamise läbi, proletariaadi diktatuuri kehtestamisega. „Maatamees“ organiseeris ja seunas kehtalurahva ja maatameeste konverentsi kokkukutsu- mist ning tööl ja uus konverentsil

vastuvõetud otused talupoegade lastadesse
 kulladesse, muutes konverentsi otused
 nende võitlusloosungeks. Teravneva klas-
 sivõitluse olukorras võrskke ja kulakluse
 vastu luutsus apalhit kehttalurahiast
 üles omaalgatuslokkult aruma maaküsi-
 muise lahendamisele.

Tuleb märkida, et „Maatamehi“
 veergudel, nagu ka „Kõrres“ ja „Töölises“
 ilmus revolutsiooni äraandjate H. Pögel-
 manni ning J. Anveltli desorganiseerivad
 kirjutusi, millestis erhilokult võltriiti
 bolševike partii põhilist seisukohti, enti
 just agraarküsimuses. Anveltli ja Pögel-
 manni reetlik tegevus oktoobrirevolutsioo-
 ni ettevalmistamise perioodil rapas tied
 kolisematle uogadile agraarküsimuse
 lahendamisel ästis, mis ilmusid uulko-
 gude võrnu kehtestamise järgi.

Anveltli ja Pögelmanni tegevus
 ei muutnud aga muuta bolševistlike apalik-
 tide põhismunda. Järgelindlati bolševitku-
 de võktor Kõngissepa, Jaan Sõveri ja teiste
 ahtõrue kaastõõ ei lubaund äraand-
 jatel nõrgestada bolševistliku apakõrpa-
 duse võtllust ega larkund neol muuta
 bolševike käälikandjard oma karkjõh-
 kude raadite kandjark. Bolševike per-
 ti silmapaistvate võtlljate juhendusel

ja kaastööl omandas „Maatamehi” võitlus kehvtalurahva bolševiseerumise eest suure tähtsuse. Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni ettevalmistamisel Eertis, hindlustades proletariaadi nõu-koegade võimu kehtendamisel aktiivse lü-
lase.

Eesti bolševistliku apakirjanduse edukas võitlus Oktoobrirevolutsiooni ettevalmistamise perioodil omas suure tähtsuse rea bolševike partei silmapaist-
vate juhtide osavõtt apakirjanduse välpa-
andmisest. Esimajaoles tulib sorn mai-
nuda eesti proletariaadi juhti Viktor
Kõngisseppa, kes väsimatu energia ning
sõjakindlusega juhtis ja suunas bolše-
vistliku apakirjanduse võitlust. Juhtides
partiorganisatsioonide tööd ja tehes bol-
ševistlikku selgitustööd vahetult tehaistes,
vabrikutes ja sõjaväeosades, suutis V. Kõn-
gissepp samal ajal arendada uljakat
publitsistlikku tegevust. Viktor Kõn-
gissepp oskuslikul juhtimisel kirjutan-
sod „Kõvi” ja „Tööline” eesti proletaria-
ate masside teeliseks organisatooriks.
Kõngissepp võitlus kodanliku natsio-
nalismi ja meesvõrke ning erseeide
paljastamiseks, tema telemusrikas töö
töötava rahva masside koondamisel

bolševike partii lipu alla on eeskujuks ja teenäitajaks kõikidele bolševistlikele ajakirjandusele alal töötajatele.

Andika publitsistina ja kogemud võitlejana juhtis bolševistlikele ajakirjanduse võitlust J. Rabštšurki, teinetaadis partii uuemateks häälkandjateks „Ulits Pravdöt“ ja „Zvezdad“. Rabštšurki väsimatu töö sotsialistlikele revolutsiooni ettevalmistamisel kindlustas ja tugevdas re-
ne ja eesti proletariaadi võitlusvõime ning rõpussõidumeed. Bolševistlikele ajakirjandusele kaudu jõudnud lasele rahvamees-
sodeni J. Sivveni võitlevad artiklid, mobiliseerides eeskätt eesti kehtalike rahvast revolutsioonilise võitluse. Aktiivne kaastööliseks ajakirjanduses oli H. Sunder, kes rakendas kogu oma jõu partiiilise propa-
ganda laiendamisele ning partiiorganisatsioonide töö parandamisele.

Suure väärtuse omas eesti proletariaadi kirjandusele kaastöö bolševistlikele ajakirjanduses. J. Liliembachi luuletused, mis sisendasid töörahvale võitlusvaimustust ja usku oma jõududesse, V. Buki kodanuse zö-
vellikku palat paljastavad artiklid ning O. Müntzeri imperialismi vastand kirjuti-
sised moodustavad suure väärtusega pärandi eesti bolševistlikele ajakir-

jäanduse ajaloo.

Näidates, mil viisil bolševistlik apalikt mudal tähta temali jäandud üles-
andud, kirjutab seltsimees Stalin: „Järeli-
kult peab apalikt kui sotsiaaldemokra-
tide häälkandja tööliskunust juhti-
ma, peab talle teed näitama ja hoidma
teda vigade eest. Lühidalt, ajalike kõrge
tähtsamaks ülesandeks on seista võimal-
likult lähedal töölismassidele, omada
võimalust neid pidevalt mõjutada ja olla
neude teadlõkuks ning juhtivaks kes-
kuseks.“²⁰²

Eesti bolševistlik apakirjandus ju-
hendus Oktoobrirevolutsiooni ettevalmistami-
se järeil neist seltsimees Stalini poolt antud
juhtnõõridest. Ta rakendas kogu oma jõu
tõõtava rahva bolševistlikuks kasvatamiseks,
tõõtava rahva hukade vabastamiseks oportu-
unistide ja kodanlike natsionalistide mõju alt,
näidates neile teed sotsialistliku revolutsiooni
võidule. Olles kõige lähedamates sidemetes
tõõtava rahva hulkadiga, organiseeris ja
juhtis ta neid võitluse nõukogude võimu
kehtestamiseks.

Eesti bolševistlik apakirjandus
andis väärtusliku panuse Suure Sotsia-

listliku Oktoobrirevolutsiooni võiduks eestis, millega eesti töötav rahvas bolševike partei juhtimisel lõi eeldused oma lõplikuks vabanemiseks. Suure Oktoobri tulel näitasid eesti töörahvale tead ka siis, kui ta 1940. a. suvel lõplikult kukutas vihatud kodanluse võimud.

Kasutatud kirjandus.

Marxismi-leninismi klassikud:

1. V. J. Lenin, *Millist alata? Teosed* 5. köide, lk. 1-12.
2. В. И. Ленин,* *Еще о разделении школьного дела по национальностям. Сочинения, том 10, стр. 497-499.*
3. V. J. Lenin, *Kirjad kaugelt. Esimene kiri. Esimese revolutsiooni esimene etapp. Valitud teosed kahes köites, I köide lk. 702-708*
4. В. И. Ленин, *Ничего не изменилось. Сочинения, том 24, стр. 349.*
5. В. И. Ленин, *Сделка с капиталистами или низвержение капиталистов? (Как кончить войну). Сочинения, том 24, стр. 478-480.*
6. V. J. Lenin, *I Ülevenemaaline Tööliste ja Soldatite Saadikute Nõukogude Kongress. Kõne suhtumisest Ajutisele Valitsusele. Valitud teosed kahes köites, II köide, lk. 42-49.*

* Kõikide keeles mitteilmunud V. J. Lenini töid on kasutatud IV venekeelses väljaandes.

7. В.И. Ленин, Революция, наступление и наша партия. Сочинения, том 25, стр. 94-95.
8. В.И. Ленин, Куда приведет революцию эсеры и меньшевики? Сочинения, том 25, стр. 98-100.
9. В.И. Ленин, Политическое положение. Сочинения, том 25, стр. 157-159.
10. V. J. Lenin, Loosungeist. Valitud teosed kahe köites, II köide, lk. 50-54.
11. В.И. Ленин, Письмо к товарищам большевикам, участвующим на областном съезде советов северной области. Сочинения, том 26, стр. 154-159.
12. J. V. Stalin, Toimetusest. Teosed 1. köide, lk. 3-10.
13. J. V. Stalin, Partei kriis ja meie ülesanded. Teosed 2. köide, lk. 144-155.
14. J. V. Stalin, Maa-talupoegadele. Teosed 3. köide, lk. 32-34.
15. J. V. Stalin, Revolutsioonist maha jäanud, Teosed 3. köide, lk. 56-61.
16. J. V. Stalin, Kogu Petrogradi töörahuale, kõrg-
le Petrogradi töölistele ja sol-
datitele. Teosed 3. köide, lk. 94-97.

17. J. V. Stalin, Read loomale. Teosed 3. köide, lk. 102-105.
18. J. V. Stalin, Kogu Petrogradi töörahvale, kõrgile Petrogradi töölistele ja soldatitele. Teosed 3. köide, lk. 135 - 141.
19. J. V. Stalin, Stõnavõttud VSD(b)P II kongressil. Kõne poliitilisest olukorrast. Teosed 3. köide, lk. 169 - 176.
20. J. V. Stalin, Moskva nõupidamise vastu. Teosed 3. köide, lk. 192 - 194.
21. J. V. Stalin, Kollaste liit. Teosed 3. köide, lk. 246 - 249.
22. J. V. Stalin, Emb-kumb. Teosed 3. köide, lk. 250 - 254.
23. J. V. Stalin, Oktoobripööre ja rahvuskeisimus. Teosed 4. köide, lk. 150 - 161.
24. J. V. Stalin, VK(b)P XII kongress. VK(b)P Keskkomitee organisatsiooniline aruanne. Teosed 4. köide, lk. 191 - 215.
25. Üleliidulise Kommunistliku (bolševike) partei ajalugu. Lühikursus. Tallinn 1951.
= ÜK(b)P ajaloo lühikursus.

Allikad:

26. „Kiiz” nr.nr. 1-88; 1917.a.
27. „Месток Трѣвга” (Трѣвга #100) 1917.г.
28. „Maastames” nr.nr. 1-43, 1917.a.
29. „Трѣвга” № 1-99, 1917.г.
30. „Трѣвга” № 1-10, 1917.г.
31. „Раборнї” № 1-9, 1917.г.
32. „Раборнї и сораган” № 1-14, 1917.г.
33. „Раборнї бум” № 1-46, 1917.г.
34. „Rahvaleht” nr.nr. 3-9, 15-20, 1917.a.
35. „Tööline” nr.nr. 1-86, 1917.a.
36. „Умно Трѣвга” № 1-16, 1917.г.
37. „Звезда” № 1-25, 1917.г.

Käsitlused:

38. E. Jaanimägi, Veebruarirevolutsioon 1917. aastal.
„Eesti Bolševik” 1947, nr. 3/4, lk. 63-77.
39. E. Jaanimägi, Bolševike partei V kongress. „Eesti Bolševik” 1947, nr. 14, lk. 29-42.
40. V. Kingissepp, Kellele iseseisvus, kellele ike.
Tallinn, 1946.
41. E. Külaots, Nõukogude bolševiseerumine 1917. aastal.
„Eesti Bolševik” 1947, nr. 17, lk. 47-56.
42. K. Laigna, Otto Münther imperialismivastase võitlejana.
„Siis ja Vastar” nr. 29, 31. juulil 1951.

43. K. Leht, O. Müntser paljastab Ameerika imperia-
lismi. (Kirjauiku 87. sünnipäeva puhul.)
„Õhtuleht“ nr. 173, 25. juulil 1951. a.
44. N. Massalov, Balti laevastik Suures Sotsialistlikus
Oktoobrirevolutsioonis. „Eesti Bolševik“ 1946, nr. 20, lk. 1486 - 1490.
45. H. Moosberg, Eestikeelset töölisajakirjandusest 1905-
-1907. a. „Eesti Bolševik“ 1947, nr. 8, lk. 61 - 64.
46. J. Naan, H. Moosberg, J. Saat, A. Vassar, V. Maaraagi, Eesti NSV
ajalugu. Õpik kerkkoolidele. Makett.
Tallinn 1951
= Eesti NSV ajalugu. Makett.
47. V. Pizson, 30 aastat 1917. aasta juulipäevadest
Petrogradis. „Eesti Bolševik“ 1947,
nr. 21, lk. 13 - 24.
48. E. Päll, J. Saat, J. Maak, Viktor Kingissepp kui eesti töö-
tava rahva organisator, ideoloog ja
publitsist. „Eesti Bolševik“ 1947 nr. 8, lk. 13-37
49. J. Saat, Veebruarirevolutsioon 1917. a. „Eesti
Bolševik“ 1946, nr. 4, lk. 279 - 285.
50. J. Saat, Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon
Eestis. Tallinn 1950.
51. J. Saat, Eesti rahva suur ajalooline võit.
„Rahva Hääle“ nr. 258, 1. nov. 1951. a.
52. J. Saat, Viktor Kingissepp - silmapaistev
eesti bolševik - revolutsionäär.
„Eesti Bolševik“ 1952, nr. 4, lk. 44-53.

53. J. Sepp, *Bolševistlikud ajaliked Eestis 1917.a.*
"Eesti Bolševik" 1946, m. 9, lk. 659-663.
54. J. Sepp, *Oktoobrirevolutsiooni ettevalmistamine Eestis.* *"Eesti Bolševik"*
 1947, m. 19, lk. 50-60.
55. J. Sepp ja Al. Gronski, Viktor Kingissepp. (Biograafiline ülevaade). *"Eesti Bolševik"*
 1946, m. 5, lk. 325-354.
56. С. Забродская, *Борьба трудящихся Эстонии за советскую власть в 1917 году.*
"Советская Эстония" № 262, 3 ноября 1950 г., № 263, 4 ноября 1950 г.,
 № 264, 5 ноября 1950 г.
57. С. Забродская, *Борьба большевиков Эстонии против буржуазных националистов в период подготовки и проведения Великой Октябрьской Социалистической революции.* *"Советская Эстония"* № 259, 2 ноября 1951 г.

Sisukord:

Sissejuhatus	lk. 2.
<u>I</u> „Kiire“ taasilumumine pärast Veebruarirevolutsiooni, lk. 12.	
<u>II</u> Masside revolutsioonilise mobiliseerimise periood.	
1. „Kiir“ ja „Ulno Pravda“ rõõtluses kodauliku nationalismi ja oportünisniga 1917. a. kevadsuvel, lk. 32.	
2. Bolševistlik ajakirjandus Eestis juulipäevadel, lk. 53.	
3. Partei II kongress. Kurss selvestatud ülestõusu ettevalmistamiseks, lk. 73.	
<u>III</u> Rünnaaku ettevalmistamine	lk. 96.
<u>Kokkuvõte</u>	lk. 119.
Kasutatud kirjandus	lk. 138.